J. Stalin

Sosyalist Ekonominin Meseleleri

STALİN J. • SOSYALİST EKONOMİNİN MESELELERİ

SOL
YAYINLARI

BİRİNCİ BASKI

SOSYALİST EKONOMİNİN MESELELERİ

JOSEF STALİN

ÇEVİREN

M. KABAGİL

Josef Stalin'in **Les Problèmes économiques du Sociolisme en U.R.S.S.** (1952), **Sur les trois mots d'ordre essentiels du parti dans la question paysanne** (1927), **Sur le front du blé** (1928), **L'année du grand tournant** (1929), **Questions de politique agraire en U.R.S.S.,** (1929). **Nouvelle sitnation nouvelles taches de l'édification économique** (1931), adlı metinlerini, Fransızcasından, **M. Kabagil** dilimize çevirmiş, ve kitap **Sol Yayınları** tarafından **Sosyalist Ekonominin** *Meseleleri* adı ile Kasım 1967 tarihinde **Ankara**'da **Başnur Matbaası**'nda dizdirilip bastırılmıştır.

İÇİNDEKİLER

7 SOVYETLER BİRLİĞİNDE SOSYALİST EKONOMİNİN MESELELERİ
7 I. Sosyalist rejimde iktisat kanunlarının karakterine dair
15 II. Sosyalist rejimde meta üretimine dair
23 III. Sosyalist rejimde değer kanununa dair
28 IV. Şehir ve köy arasındaki, kafa emeği ile kol emeği arasındaki farkların giderilmesine dair
33 V. Bir tek dünya pazarının parçalanması ve dünya kapitalist sistemi buhranının vahimleşmesine dair
35 VI. Kapitalist ülkeler arasında savaşların kaçınılmazlığına dair.
39 VII. Bugünkü kapitalizmin ve sosyalizmin temel ekonomik kanunlarına dair
44 VIII. Diğer meseleler
47 IX. *Ekonomi-Politik el kitabı taslağının* mükemmelleştirilmesi yolları

49 PARTİ'NİN KÖYLÜ MESELESİNDEKİ ÜÇ TEMEL ŞİARI ÜZERİNE

63 BUĞDAY CEPHESİNDE

78 BÜYÜK DÖNÜŞ YILI
79 I. Emeğin verimliliği alanında
80 II. Sanayi kuruluşu alanında
84 III. Tarımsal kuruluş alanında
92 Sonuç

93 SOVYETLER BİRLİĞİNDE TARIM POLİTİKASININ MESELELERİ
95 I. "Denge teorisi"
98 II. Sosyalist kuruluşta "kendiliğinden gelmelik" teorisi
100 III. Küçük köylü ekonomisinin "istikrarı" teorisi
105 IV. Şehir ve köy
109 V. Kolhozların niteliğine dair
113 VI. Sınıf ilişkilerindeki değişmeler ve partinin politikasında dönüş.
118 VII. Sonuç

119 İKTİSADİ KURULUŞTA YENİ DURUM, YENİ GÖREVLER
120 I. Kol emeği
122 II. İşçilerin ücreti
127 III. Çalışmanın örgütlendirilmesi
131 IV. İşçi sınıfından gelme üretim teknisyeni aydınlar meselesi
134 V. Eski üretim teknisyenleri arasında bir dönüşün belirtileri
138 VI. Ticari verim ilkesi üzerine
140 VII. Yeni tarzda çalışmak, yeni tarzda örgütlenmek

J. V. STALİN

Josef Visarionoviç Stalin, 1881'de Gürcistan'ın Gori kasabasında doğdu. Babası, kunduracıydı. Daha orta öğrenim öğrencisiyken, ihtilâlci eyleme katıldı. 1917 ihtilâline kadar, **Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi**'nin bolşevik hizbi arasında yer aldı. Uzun yıllar Sibirya'da sürgünde kaldı. Ekim İhtilâlinden sonra, **V. İ. Lenin**'in başkanlığındaki Sovyet Hükümetinde, **Milliyetler Halk Komiseri** oldu. **V. İ. Lenin**'in ölümünden az önce, Komünist Partisi Genel Sekreteri oldu. 1920'lerde, sağ ve sol ideolojik sapmalara karşı mücadele etti. **Josef Stalin,** Sovyetler Birliğinde, sosyalist kuruluşun savunucusu oldu ve Sovyetler Birliğinde sosyalizmin kuruluşunu sağlayanların başında bulundu.

İkinci Dünya Savaşı sırasında, parti liderliği, hükümet başkanı ve sovyet orduları başkumandanı görevlerini bir arada yürüttü.

1953'de, ölümünden sonra, Sovyetler Birliğinde ve başka ülkelerde, **Josef Stalin**'e karşı önemli hücumlar yöneltilmiştir.

Anarşizm mi, sosyalizm mi? (1907), **Marksizm ve Millî Mesele** (1913), **Leninizmin İlkeleri** (1924), **Leninizmin Meseleleri** (1926), **Diyalektik ve Tarihî Materyalizm** (1938), **Marksizm ve Dil** (1948), **Sovyetler Birliğinde Sosyalist Ekonominin Meseleleri** (1952), vb. belli başlı eserleri arasındadır.

BİR

SOVYETLER BİRLİĞİNDE SOSYALİST EKONOMİNİN MESELELERİ

EKONOMİ-POLİTİK EL KİTABI TASLAĞI İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER

(1 Şubat 1952)

EKONOMİ-POLİTİK el kitabı (manüel) taslağının eleştirisi için yapılan tartışmalara ait bütün dokümanları almış bulunuyorum. Bana iletilen yazılar "Ekonomi-Politik el kitabını ıslah için teklifler"di; tasarıdaki "hataları ve açık olmayan noktaları gidermek için teklifler" ve "çekişmeli meselelerin özeti"dir.

Bütün bu materyal ve manüel tasarısına dair düşüncelerim şunlardır :

I. — SOSYALİST REJİMDE İKTİSAT KANUNLARININ KARAKTERİNE DAİR

Bazı arkadaşlar bilimsel kanunların objektif karakterlerini reddediyor ve örneğin sosyalist rejimde iktisat

kanunlarının yürürlükte olabileceğini kabul etmiyorlar. Bunlar, iktisat kanunlarının, insan iradesinden bağımsız olarak vuku bulan süreçlerin düzenliliğini aksettirdiğini reddediyorlar.

Bu arkadaşlar, tarihin Sovyet Devletine verdiği kendine özgü rolü göz önünde tutarak, Sovyet Devetinin, bu devletin idarecilerinin mevcut ekonomi kanunlarını ilga edebileceklerini, yenilerini "teşkil edebileceklerini", "yaratabileceklerini" iddia ediyorlar.

Bu arkadaşlar, büyük bir hataya düşmektedirler. Bunlar, tabiatta ve toplumda, insan iradesinden bağımsız olarak vuku bulan objektif süreçleri yansıtan bilimsel kanunları, hükümetler tarafından yapılan, insan iradesiyle yaratılmış ve ancak kazaî kuvveti olan kanunlarla bir tutmaktadırlar. Bu ikisini, birbirine karıştırmamak gerekir.

Marksizm, tabiat kanunları olsun, iktisat kanunları olsun, bilimsel kanunları, insan iradesinden bağımsız olarak vuku bulan sürecin yansıması olarak kabul eder. Bu kanunları keşfedebilir, tanıyabilir, tatbik edebiliriz; hareketlerimizde bunları göz önünde tutabilir, bu kanunlardan topluma faydalı olacak şekilde yararlanabiliriz. Fakat bunları değiştiremeyiz, ortadan kaldıramayız. Hele yeni bilimsel kanunları meydana getirmek veya yaratmak büsbütün imkânsızdır.

Bu, örneğin, tabiat kanunlarının, tabiî kuvvetlerin etkisinin sonuçları, genel olarak önüne geçilemez, sakınılamaz şeylerdir demek midir ? Bu, tabiî kuvvetlerin yıkıcı etkisi, her zaman ve her yerde, insanın karşısında aciz kalmağa mahkûm olduğu bir âfet olacaktır demek midir ?

Besbelli ki hayır! Gelişme kanunlarını bilmeseler bile, insanların, herhangi etkili bir müdahalede bulunmaktan aciz kaldıkları astronomik, jeolojik ve buna benzer süreçleri istisna edersek, tabiat süreçlerini etkilemek im-

kânlarına sahip olduğunu görürüz. Bütün bu hallerde insanlar, tabiat kanunlarını öğrenerek, bu kanunları dikkate alarak ve bu kanunlara dayanarak, bu kanunları maharetle uygulayarak ve kullanarak, tabiat kuvvetlerinin etki alanlarını sınırlayabilirler. Tabiatın yıkıcı kuvvetlerini başka yönlere sevk edebilirler; bunları topluma faydalı bir şekle sokabilirler.

Bir örnek ele alalım. Eski zamanlarda büyük nehirlerin taşması, su baskınları, evlerin ve ekili bölgelerin bu yüzden harap oluşu, insanların, karşısında aciz kaldıkları bir âfet sayılırdı. Fakat zamanla bilgilerinin gelişmesi üzerine insanlar, barajlar inşa etmeyi, hidrolik santraller kurmayı öğrenince, eskiden kaçınılmaz bir âfet sayılan su baskınlarından toplumu korumayı da öğrenirler. Üstelik, insanlar, tabiatın yıkıcı kuvvetlerini dizginleyerek, bir bakıma bunların üzerinde egemenlik kurarak, suların gücünü, toplumun yararına kullanabilirler, tarlaları sularlar, bu kaynaktan elektrik enerjisi sağlarlar.

Bu demek midir ki, tabiat kuvvetlerini dizginlemekle, artık, tabiat kanunları, bilimsel kanunlar lağvedilmiştir, yeni tabiat kanunları, yeni bilimsel kanunlar ihdas edilmiştir? Şüphesiz ki hayır! Gerçek şudur ki, sellerin yıkıcı kuvvetini önlemeyi ve suyu toplumun yararına kullanmayı hedef tutan bütün bu tedbirler, bilimsel kanunları zerre kadar ihlâl etmeden, bu kanunları değiştirmeden, ilga etmeden, yeni bilimsel kanunlar ihdas etmeden alınmaktadır. Bütün bu tedbirler, tabiat kanunları ve bilimsel kanunlar temeli üzerine dayanır. Çünkü tabiat kanunlarının ihlâli, bu kanunlara en ufak bir saldırı, dezorganizasyon, tedbirlerimizin başarısızlığını doğurur.

İktisadî Gelişme Kanunları, iktisat kanunları hakkında da aynı şeyi söyleyebiliriz. İster kapitalizm devri, ister sosyalizm devri söz konusu olsun, burada da tıpkı tabiat bilimlerinde olduğu gibi, iktisadî gelişme kanunları

insan iradesinden bağımsız olarak meydana gelen iktisadî gelişme sürecini yansıtan objektif kanunlardır. Bu kanunları keşfetmek, tanımak ve bunlara dayanarak yine bu kanunları toplumun yararına kullanmak, bazı kanunların yıkıcı etkisini başka yönlere sevketmek, bunların etki alanlarını sınırlandırmak, kendine yol arayan başka kanunlara mecra açmak mümkündür; fakat, bunları yok etmek veya yeni iktisat kanunları yaratmak imkânsızdır.

İktisadın kendine has özelliklerinden biri, iktisat kanunlarının tabiat kanunlarından farklı olarak, uzun süreli olması, bu kanunların, hiç değilse bunların çoğunluğunun belli bir tarihî devre içinde etkisini sürdürmesi ve bundan sonra yerlerini başka kanunlara terketmesidir. İktisadî kanunlar yok edilmiyorlar, fakat yeni iktisadî şartlar altında kuvvetlerini kaybediyorlar ve insan iradesiyle yaratılmayan, tam tersine, yeni ekonomik şartların temeli üzerinde meydana gelen yeni kanunlara meydanı terk ediyorlar.

Engels'in **"Anti-Dühring"**ine atıfta bulunulmakta; Engels'in, kapitalizmin ilgasının ve üretim araçlarının toplumsallaştırılmasının, insanlara üretim araçları üzerinde egemenlik sağlıyacağını, ekonomik ve sosyal ilişkilerin boyunduruğundan kurtulmaları ve sosyal hayatlarının "efendi"leri olmalarını mümkün kılacağını ileri süren formülü zikredilmektedir. Engels, bunu, **"La Necessité Comprise"** (idrak edilmiş zaruret) diye adlandırmaktadır. Acaba "idrak edilmiş zaruret" **"La Necessité Comprise"** ne demektir ? Bu demektir ki, insanlar, objektif kanunları, **"La Necessité"**yi (zarureti) idrak ettikten sonra, bunları, bilinçli olarak toplumun yararına tatbik edeceklerdir. İşte bu sebeptendir ki, Engels şöyle diyor :

"O ana kadar karşılarına yabancı ve egemen bir kuvvet olarak dikilen bu kanunlar, o andan itibaren insanlar tarafından tam bilinçle tatbik edilmekte ve bu bakımdan

insanların egemenliği altına girmektedir."

Görüldüğü gibi Engels'in formülü, sosyalist rejimde mevcut ekonomik kanunları ilga etmenin ve yenilerini ihdas etmenin mümkün olduğunu düşünenleri doğrulamıyor. Tam tersine, bu formül, ekonomik kanunların ilgasını değil, bunların tanınmasını ve akıllıca tatbikini istemektedir.

Bir de iktisadî kanunların kendiliğinden (spontane) bir karakter taşıdıklarını; bu kanunların etkisinin kaçınılmaz olduğunu; toplumun bunlar karşısında aciz bulunduğunu ileri sürenler var. Bu yanlıştır. Bu, ekonomik kanunları fetiş (fetiche) saymak ve bu kanunlara köle olmayı kabullenmek demektir. İspat edilmiştir ki, toplum, bu kanunlar karşısında aciz değildir. Ekonomik kanunları tanıyarak ve bunlara dayanarak, bu kanunların etki alanlarını sınırlandırmak, yukarda sözünü ettiğimiz, büyük nehirlerin taşması örneğinde olduğu gibi, ekonomik kanunları da toplumun yararına kullanmak, bunları "gemlemek" mümkündür.

Sovyet iktidarının, sosyalizmin kuruluşunda oynadığı kendine özgü rolden ve bunun, mevcut iktisadî gelişme kanunlarını yok etmeyi, yenilerini teşkil etmeyi mümkün kılacağından bahsediliyor. Bu da yanlıştır. Sovyet iktidarının kendine özgü rolü iki vakıa (Phenoméne) ile izah edilebilir: ilk önce, Sovyet iktidarı, eski devrimlerde olduğu gibi bir çeşit sömürünün yerine, bir diğerini koymak yolunu tutmıyacaktı, tam tersine, her türlü sömürüyü tasfiye edecekti, ikinci olarak da, ülkede sosyalist ekonominin hazır rüşeymleri (embrio) bulunmadığına göre "çıplak arazide", yeni sosyalist ekonomi şekilleri yaratmakla yükümlüydü.

Bu, şüphesiz ki çetin ve çapraşık bir ödevdi, örneği de yoktu. Bununla beraber, Sovyet iktidarı bu ödevi şerefle yerine getirdi. Sovyet iktidarı bu başarıyı, mevcut ekono-

mik kanunları sözde ilga ettiği ve yenilerini "teşkil" ettiği için değil, yalnız ve yalnız üretim ilişkileri ve üretim güçlerinin karakteri arasındaki zarurî mutabakat iktisadî kanuna dayandığı için elde edebilmiştir. Yurdumuzun üretici güçleri, özellikle sanayide sosyal bir karakter taşıyordu; mülkiyet şekli ise özel idi, kapitalistti, üretim ilişkileri ile üretici güçlerin karakteri arasında zarurî mutabakat iktisadî kanununa dayanan Sovyet iktidarı, üretim araçlarını sosyalleştirdi, bütün halkın mülkü haline getirdi, böylelikle sömürü düzenini kaldırdı ve sosyalist ekonomi şekillerini yarattı. Bu kanun olmasaydı, bu kanuna dayanılmasaydı, Sovyet iktidarı ödevini başaramazdı. Üretim ilişkileri ile üretici güçlerin karakteri arasında mutabakat iktisadî kanunu, kapitalist ülkelerde uzun zamandan beri kendisine çıkar yol aramakta, engelleri zorlamaktadır. Eğer bu kanun, şimdiye kadar engelleri aşamamış ve serbestliğe erişememişse, toplumun geri kuvvetlerinin en enerjik direnmesiyle karşılaştığından ötürüdür. Burada ekonomik kanunların bir diğer özelliği belirmektedir. Tabiatta yeni bir kanun keşfi ve tatbikinin engelsiz vuku bulmasına karşılık, ekonomik alanda toplumun gerileyen kuvvetlerinin çıkarlarına dokunan yeni kanunların keşfi ve tatbiki, bu kuvvetlerin en enerjik direnmesi ile karşılaşırlar. Demek ki bu direnmeyi yenebilecek bir kuvvete, sosyal bir kuvvete ihtiyaç vardır. Bu kuvvet, yurdumuzda toplumun büyük çoğunluğunu teşkil eden işçi sınıfının ve köylülerin ittifakı şeklinde belirdi. Bu kuvvet, öteki ülkelerde, kapitalist ülkelerde, henüz kurulmuş değildir. Bu, Sovyet iktidarının, toplumun eski kuvvetlerini neden kırabildiğini ve neden üretim ilişkileri ile üretici güçler arasındaki zarurî mutabakat kanununun bizde bu kadar geniş ölçüde tatbik edilebildiğini izah eder :

Deniliyor ki, millî ekonomimizin ahenkli (nispet da-

hilinde) genişlemesi zorunluluğu, Sovyet iktidarına, mevcut ekonomik kanunları ilga etmek ve yenilerini getirmek imkânını vermektedir. Bu, tamamen yanlıştır. Bizim yıllık ve beş yıllık planlarımızı, millî ekonominin ahenkli (nispet dahilinde) gelişmesini. objektif ekonomik kanunlarla karıştırmamak gerekir. Millî ekoniminin ahenkli gelişmesi kanunu, kapitalist rejimde rekabet ve üretimde anarşi kanununa muhalif bir kanun olarak meydana gelmiştir. Bu kanun, üretim araçlarının toplumsallaştırılması temeli üzerinde, rekabet ve üretimde anarşi kanunu kıymetini kaybettikten sonra, belirmiştir. Bu kanun, bir ülkenin sosyal ekonomisi, ancak, millî ekonominin ahenkli gelişmesi kanunu temeline dayanılarak idare edilebildiği için yürürlüğe girmiştir. Bu, millî ekonominin ahenkli gelişmesi kanunu, planlama örgütlerimize sosyal üretimi doğru şekilde planlama imkânını sağlıyor demektir. Fakat imkân ile realiteyi birbirine karıştırmamak gerekir. Bunlar birbirinden ayrı şeylerdir. Bu imkânı realiteye çevirmek için, bu ekonomik kanunu tetkik etmek, ustası olmak, tam bilinçle onu tatbik etmeyi öğrenmek; bu kanunun gereklerini tamamen yansıtan planlar kurmak gerekir. Bizim, gerek yıllık, gerekse beş yıllık planlarımızın bu ekonomik kanunun gereklerini tam olarak yansıttığını iddia edemeyiz.

Deniliyor ki, bizde, sosyalist rejimde yürürlükte olan bazı ekonomik kanunlar, değer (kıymet) kanunu dahil, planlı ekonomi üstünde "şekil değiştirmiş", hatta, esasında şekil değiştirmiştir. Bu da yanlıştır. Kanunların şeklini değiştirmek, hele esastan değişiklik yapmak imkânsızdır. Eğer ekonomik kanunları şeklen değiştirmek mümkün olsaydı, bunları ortadan kaldırarak, yerine yenilerini koymak da mümkün olurdu. Kanunları şeklen değiştirme tezi, yanlış olan "kanunların ilgası" ve "teşkili" formulünün kalıntısının devamından başka bir şey değildir.

Ekonomik kanunların şeklen değiştirilmesi formülü, uzun zamandan beri bizde revaçta bulunmasına rağmen, dakik olmak kaygusu ile bundan vazgeçmemiz gerekiyor. Şu veya bu ekonomik kanunun etki alanını sınırlamak, bu kanunların yıkıcı etkilerini önlemek mümkündür, fakat bunların şekillerini değiştirmek veya bunları ortadan kaldırmak imkânsızdır.

Sonuç olarak, tabiat kuvvetlerini ve ekonomik kuvvetleri "tâbi kılmak"tan, bunları hâkimiyet altına almaktan vs. bahsedildiği zaman, bu, hiç bir zaman bilimsel kanunların ortadan kaldırılabileceği veya yenilerinin teşkil edilebileceği demek değildir. Tam tersine, kastedilen şey, yalnız kanunların keşfedilebileceği, tanınacağı, benimseneceği, tatbikinin tam bir bilinçle öğrenilebileceği, toplumun yararına kullanılarak bunların fethedileceği, hâkimiyet altına alınacağıdır. Böylece. sosyalist rejimde iktisat kanunları, bizim irademiz dışında olarak ekonomik hayata tesir eden süreçlerin düzenliliğini yansıtan objektif kanunlardır. Bu tezi inkâr etmek, netice itibariyle, bilimi inkâr etmektir; bilimi inkâr etmek ise, ileriyi görmek imkânlarını inkârdır, ekonomik hayatı idare etmek, inkârın inkârıdır.

Denilebilir ki, burada ileri sürdüğümüz hususlar doğrudur, herkesçe bilinir; bunlarda yeni bir şey yoktur. Bunun için de dünya ölçüsünde olan gerçekleri tekrar etmekle insan boş yere vakit kaybeder. Şüphesiz yukarda söylediklerimiz içinde yeni bir şey yoktur. Fakat tarafımızdan bilinen gerçeklerin tekrarının vakit kaybı olacağını sanmak yanlıştır. Her yıl binlerce yeni genç kadrolar bize, idareci nüve olan bize geliyorlar, bunlar bize yardım etmek, nelere muktedir olduklarını göstermek isteği ile yanıp tutuşmaktadırlar, fakat yeter ölçüde marksist eğitim görmemişlerdir. Bizim tarafımızdan çok iyi bilinen birçok gerçeklerin cahilidirler ve karanlıklarda

avare gezmeğe mecburdurlar. Sovyet iktidarının mucizevî başarıları onları hayran ediyor, Sovyet rejiminin olağanüstü başarıları başlarını döndürüyor; bir de bakıyorsunuz, Sovyetlerin her şeye muktedir oldukları ve hiç bir şeyin Sovyet kudretinin üstünde olmayacağı, bu rejimin bilimsel kanunları lâğvedebileceği, yeni kanunlar teşkil edebileceği zannına kapılıyorlar. Bu arkadaşlara ne yapmalı ? Bunları maksizm-leninizm ruhu içinde nasıl eğitmeli? Bence, herkesçe bilinen gerçeklerin sistemli surette tekrarı, bunların sabırla izahı, bu arkadaşlara marksist bir terbiye vermek için başvurulabilecek en iyi çarelerden biridir.

II. — SOSYALİST REJİMDE META ÜRETİMİNE DAİR

Bazı arkadaşlar, iktidarı aldıktan ve yurdumuzda üretim araçlarını millileştirdikten sonra, meta üretimini muhafaza etmekle Partimizin hata ettiğini iddia ediyorlar. Bunlara göre Parti, o sırada meta üretimini tasfiye etmeliydi. Bunu ileriye süren arkadaşlar Engels'in şu sözlerini kaynak olarak göstermektedirler:

"Üretim araçlarının toplum tarafından temellük edilmesiyle meta üretimi tasfiye edilmiş olmakta ve böylece ürünün, üretici üzerindeki egemenliğine son verilmektedir."

Bu arkadaşlar fena halde yanılıyorlar.

Engels'in formülünü tahlil edelim. Bu formül, bütün üretim araçlarının mı, yoksa bir kısmının mı toplum tarafından temellük edilmesinin, yâni bütün üretim araçlarının mı, yoksa bunlardan bir kısmının mı halkın mülkiyeti altına girdiğinin söz konusu olup olmadığını açıklamıyor. Demek ki, Engels'in bu formulünü, iki şekilde anlamak mümkündür.

Anti-Dühring'in bir başka pasajında, Engels, "bütün üretim araçlarının", "üretim araçlarının tamamının"

temellükünden bahsediyor. Demek ki Engels'in formulü, üretim araçlarının yalnız bu kısmının değil, tamamının millîleştirilmesi, yâni yalnız sanayide değil, tarımda da üretim araçlarının halka maledilmesini ihtiva ediyor.

Netice olarak Engels, ülkenin bütün üretim araçlarının müsaderesini ve halkın mülkü haline sokulabilmesini mümkün kılan, kapitalizmin ve üretim temerküzünün, yalnız sanayide değil, tarımda da gelişmesinin sağlandığı ülkeleri göz önünde tutmaktadır. Engels'e göre, bu ülkelerde, bütün üretim araçlarının sosyalleştirilmesine paralel olarak meta üretimini de tasfiye etmek gerekir. Bu şüphesiz ki, çok doğrudur.

Geçen yüzyılın sonlarında, Anti-Dühring'in yayınlandığı tarihlerde, kapitalizmin gelişmesinin ve üretimin temerküzünün, proletaryanın iktidara geçmesi halinde sanayide olduğu kadar tarımda da memleketin bütün üretim araçlarının halka mal edilmesini ve meta üretiminin tasfiyesini mümkün kılacak derecede gelişmiş olduğu tek bir ülke vardı: İngiltere.

Burada dış ticaretin Büyük Britanya millî ekonomisindeki çok büyük payının İngiltere için arz ettiği önemi dikkate almıyorum. Bence, bu dış ticaret konusunu tetkik ettikten sonradır ki, iktidara proletaryanın geçmesi ve bütün üretim araçlarının millîleştirilmesinin ertesi günü Büyük Britanya'da meta üretimi hakkında bir hükme varabiliriz.

Zaten, yalnız geçen yüzyılın sonunda değil, bugün bile hiç bir ülke, İngiltere'de müşahade ettiğimiz kapitalist gelişmeye ve tarımsal üretimin yoğunlaşmasına erişmiş değildir. Diğer ülkelerde, kapitalizmin köyde gelişmesine rağmen, hâlâ oldukça kalabalık bir küçük ve orta mülk sahibi üreticiler sınıfı vardır ki, proletaryanın iktidara geçmesi halinde bunların kaderlerini tayin etmek gerekir.

Fakat şu mesele karşımıza çıkıyor : özellikle bizim ülkemizde şartlar, proletaryanın iktidara gelmesine ve kipitalist düzenin değiştirilmesine müsait ise; kapitalizmin sanayide gelişme araçlarının sosyalleştirilmesini mümkün kılacak ölçüde, bunları temerküz etmişse; tarım kaptalizminin gelişmiş olmasına rağmen halen sosyalleştirilmesinin mümkün görülmiyeceği ölçüde birçok küçük ve orta mülk sahibi üreticiler arasında paylaşılırsa, böyle bir durumda Sovyet iktidarı ne yapmalıdır ?

Engels'in formülü soruyu cevaplandırıyor. Zaten bu soru, başka bir meseleden, bütün üretim araçlarının sosyalleştirilmesinden sonra, meta üretiminin kaderinin ne olacağı meselesinden çıktığına göre, Engels'in bunu cevaplandırması da beklenemez.

Ya, bütün üretim araçları değil de, ancak bir kısmı sosyalleşmiş ise ve proletaryanın iktidara geçmesine elverişli şartlar mevcutsa ne yapmalı ? Proletarya siyasî yönetime sahip çıkmalı mı ve iktidara geçtikten sonra, hemen meta üretimini yıkmalı mı?

Bu şartlar altında yönetime sahip çıkmaktan vaz geçmenin gerektiğini iddia eden, kapitalizmin, milyonlarca küçük ve orta üreticiyi iflâsa sürüklemesini, bunları ücretli tarım işçileri haline getirmesini, tarımda üretim araçlarının temerküzünün beklenilmesini tavsiye eden ve ancak bundan sonra proletaryanın iktidara gelmesini ve bütün üretim araçlarının sosyalleştirilmesi meselesinin ileri sürülebileceğini söyleyen, sözde marksistlerin görüşünü, yukardaki soruya cevap sayamayız.

Belki, iktidarın ele alınması gerektiğini ve derhal yukarıdaki küçük ve orta mülk sahiplerini mülkten tecrit etmenin ve üretim araçlarının sosyalleştirilmesinin doğru olduğunu ileri süren başka çeşit sözde marksistlerin görüşünü de soruya cevap sayamayız. Devrimciler kendilerini bütün başarı imkânlarından mahrum bırakacak

olan ve köylünün, uzun zaman için proletaryanın düşmanlarının kampına geçmesine sebebiyet verecek olan bu akılsızca yolu seçmezler.

Lenin "Aynî Vergi" ve meşhur "Kooperatif Planı" adlı eserlerinde bu soruya cevap vermiştir: Lenin'in cevabı kısaca şöyle belirtilebilir.

a) Proletarya, yönetime sahip çıkmak için, kapitalizmin, milyonlarca küçük ve orta münferit üreticiyi iflâsa sürüklemesini beklememelidir;

b) Sanayide üretim araçlarının tamamını halka mal etmek;

c) Küçük ve orta münferit üreticilere gelince, bunları, tedricen üretim kooperatiflerinde yâni büyük teşebbüslerde, kolhozlarda gruplandırmak;

d) Bütün vasıtalarla sanayii geliştirmek ve kolhozlara modern teknik bir temel, yani büyük üretim temeli sağlamak; dolayısıyla küçük ve orta tarım üreticisini mülkten tecrit şöyle dursun, tam tersine, bunları bol miktarda traktör ve diğer birinci sınıf makinelerle donatmak;

e) Köy ile şehir, sanayi ile tarımın ekonomik işbirliğini temin için, köylüler bakımından şehirle ekonomik münasebetin biricik makul şekli olan meta üretimini (satın alma ve satma yolu ile mübadele) bir zaman muhafaza etmek, ve Sovyetik ticareti, devlet ticaretini, kooperatif ve kolhozcu ticareti, mecralarından her çeşit kapitalisti uzak tutarak son haddine kadar geliştirmek.

Bizim sosyalizmi kurma tarihimiz, Lenin'in çizdiği bu gelişme yolunun tamamen doğru olduğunu gösterir.

Hiç şüphe yok ki, az çok kalabalık küçük ve orta üretici sınıfına sahip bulunan bütün kapitalist ülkeler için bu gelişme yolu, sosyalizmin zaferini sağlayan biricik mümkün ve akla uygun yoldur.

Bütün bunlarla beraber, deniliyor ki, her hal ve şartta meta üretimi ister istemez kapitalizm ile neticelenmeye

mahkûmdur ve böyle neticelenecektir. Bu yanlıştır. Bu, her zaman, ve her hal ve şartta doğru olamaz! Meta üretimi ile kapitalist üretimi aynı şey saymak mümkün değildir. Bunlar birbirinden ayrı şeylerdir. Kapitalist üretim, meta üretiminin daha üstün bir şeklidir. Ancak üretim araçlarının özel mülkiyeti mevcutsa; iş-gücü piyasaya emtia olarak arz ediliyorsa ve bunu, kapitalist, satın alıp üretim için kullanıyorsa ve, netice olarak memlekette, bu işçilerin kapitalistler tarafından sömürülmesi sistemi varsa, meta üretimi bizi kapitalizme götürebilir. Üretim araçlarından mahrum bulunan işçiler, iş kuvvetini emtia gibi satmak zorundayken üretim araçları özel ellerde toplanıyorsa, kapitalist üretim o zaman başlar. Bu şart gerçekleşmeden, kapitalist üretimden söz edilemez.

Peki, ya meta üretimini kapitalist üretim şekline sokan bu şartlar mevcut değilse, üretim araçları artık özel mülk değil, sosyalist mülk ise, ücret sistemi artık mevcut değilse ve iş-gücü emtia sayılmıyorsa, sömürü düzeni uzun zamandan beri kaldırılmış bulunuyorsa, o zaman ne yapmalı ? Meta üretiminin bütün bunlara rağmen yine kapitalizm ile neticeleneceğini tasavvur edebilir miyiz ? Şüphesiz ki edemeyiz. İşte bizim toplumumuz da tam bu üretim araçlarının özel mülkiyetinin, ücret sisteminin ve sömürünün uzun zamandan beri mevcut bulunmadığı bir toplumdur. Meta üretimi, kendi kendine yeten ekonomik çevreden bağımsız bir şey olarak tasavvur edilemez. Meta üretimi, kapitalist üretimden daha eskidir. Kölelik rejiminde mevcuttu. Ve kölelik rejimine hizmet ediyordu. Bununla beraber kölelik düzeni, kapitalizme dönüşmedi. Meta üretimi, derebeylik rejiminde de vardı ve ona hizmet ediyordu, ve kapitalist üretimin gelmesi için lüzumlu bazı şartları hazırlamış olmasına rağmen, meta üretimi, kapitalizme dönüşmedi. Şu soru sorulabilir: bizde, meta üretiminin, kapitalist şartlarda malik oduğu sınırsız ve

dünya ölçüsünde bir sahaya malik olmadığı; üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti, ücret sisteminin ve sömürü düzeninin tasfiyesi gibi katî ekonomik şartların doğurduğu aşılmaz sınırlar içine yerleştirildiği hesaba katılırsa, meta üretimi, bir müddet için kapitalizme dönüşmeksizin bizim sosyalist toplumumuza da neden hizmet etmesin ?

Diyelim ki ülkemizde üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti kurulduktan ve ücret ve sömürü düzenleri tasfiye edildikten sonra, artık meta üretiminin hiç bir manası kalmamıştır. Ve dolayısıyla bu, tasfiye edilmelidir.

Bu da yanlıştır. Şu anda bizde iki esas sosyalist üretim şekli vardır: devletin, yâni bütün halkın sosyalist üretim şekli ve kolhozlarınki; kolhoz sosyalist üretim şeklini, bütün halkın ortak üretimi sayamayız. Devlet iktisadî teşebbüslerinde üretim araçları ve üretilen maddeler, halkın mülküdür. Kolhozcu iktisadî teşebbüslerde her ne kadar üretim araçları (toprak, makineler) devlete ait ise de, ürün, emeği ve tohumu temin eden ayrı ayrı kolhozların mülküdür. Kolhozlar, ebediyen faydalanmaları için öz servetleri gibi kendilerine verilmiş olan toprağı her ne kadar satamazlar, satın alamazlar, icara veremezler ve ipotek edemezlerse de, fiiliyatta bu toprağı istedikleri şekilde kullanabilirler.

Demek ki devlet, ancak devlet teşebbüslerinin üretimini istediği şekilde tasarruf edebilir; kolhozlar ise kendi üretimlerini, öz malları gibi, tek başlarına tasarruf ederler. Fakat kolhozlar, ürünlerini ancak kendilerinin muhtaç oldukları meta ile mübadele etmek üzere meta olarak satmak yoluna yanaşmaktadırlar. Bugün için kolhozlar şehirle ekonomik münasebetlerinde emtia alış ve satışı mübadelesinden başka bir münasebet kabul etmiyorlar. Böylece meta üretimi ve meta tedavülü bugün bizde, örneğin otuz yıl önce Lenin'in emtia tedavülünü azamî ölçüde geliştirme zorunluluğunu belirttiği devirdeki gibi, hâ-

lâ bir zorunluluktur.

Elbette ki başlıca iki üretim sektörü, devlet ve kolhoz, yine bütün üretimi kucaklayan ve ülkenin bütün üretim maddelerini tasarruf hakkına sahip bir tek sektör teşekkül edince, emtia tedavülü, kendine has "para ekonomisi" ile birlikte millî ekonominin artık lüzumsuz bir elemanı olarak ortadan kaybolacaktır. Fakat o gün gelinceye kadar, başlıca iki üretim sektörü mevcut oldukça, meta üretimi ve emtia tedavülü, millî ekonomimiz sisteminde zorunlu ve çok faydalı unsur olarak yürürlükte kalmalıdır. Bir tek sektör, birleşmiş bir sektör, nasıl teşekkül edecektir ? Kolhozcu sektör, devlet sektörü içinde eriyerek mi? Bu, kolhozların bir nevi mülkten tecridi sayılabileceği için pek muhtemel değildir. Yoksa, (devlet sanayiin ve kolhozların temsilcileri ile) ilk önce ülkedeki bütün üretim maddelerini toplamaya yetkili ve zamanla da, örneğin mal mübadelesi şeklinde, üretimi dağıtma hakkına sahip olacak bir tek millî ekonomik organizmanın tesisi yoluyla mı ? Bu, ayrıca tetkike muhtaç başka bir meseledir.

Netice olarak, bizim meta üretimimiz, gelişigüzel bir meta üretimi değildir, kendine özgü bir meta üretimidir; kapitalistsiz, esas itibariyle ortak sosyalist üreticilere (devlete, kolhoza, kooperatife) ait olan emtia ile iştigal eden ve sahası ancak şahsî üretim maddelerine inhisar eden, hiç bir şekilde kapitalist üretime dönüşemeyeceği apaçık olan ve kendine özgü "para ekonomisi" ile birlikte sosyalist üretimin gelişmesine ve kuvvetlenmesine yardım etmekle yükümlü olan bir meta üretimidir.

Sosyalist toplum, meta üretimi şekillerini muhafaza ettiğine göre, kapitalizme özgü bütün ekonomik kategorileri: emtia olarak iş gücünü, artık-değeri, sermayeyi, sermaye kârını, ortalama kâr haddini vs. bizde de yeniden tesis etmek gerekir, diyen arkadaşlar da tamamen hata-

dadırlar.

Bu arkadaşlar, meta üretimi ile kapitalist üretimi birbirine karıştırıyorlar ve meta üretimi mevcut oldukça kapitalist üretim de olmalı, diye düşünüyorlar. Bunlar anlamıyorlar ki, bizim meta üretimimiz, kapitalist rejimdeki meta üretiminden esasta farklıdır.

Üstelik, fikrimce, Marx'ın kapitalizmin analizini yaptığı **Kapital**'den alınma ve sunî olarak bizim sosyalist ilişkilerimizin kapsamına giren diğer bazı kavramlardan da vazgeçmek lâzım geliyor. Bu arada "gerekli" emek ve "artık" emekten, "gerekli" ürün ve "artık" üründen, "gerekli" zaman ve "artık" zamandan bahsetmek istiyorum. Marx, işçi sınıfının sömürülmesinin kaynağını artık-değeri tesbit etmek için ve üretim araçlarından mahrum olan işçi sınıfına manevî bir silâh sunmak için, kapitalist düzeni değiştirmek için, bu düzeni tahlil etti. Marx'ın bu tahlilde, kapitalist ilişkilere tıpatıp uyan kavramlar, "kategoriler" kullanmış olması kolaylıkla anlaşılır. Fakat, işçi sınıfının iktidardan ve üretim araçlarından mahrum olması şöyle dursun, iktidara ve üretim araçlarına sahip bulunduğu bugün de bu kavramları kullanmak pek tuhaf bir şey olur. Emtia olarak işçilerin iş-gücü ve "ücret müessesi" hakkındaki beyanlar pek saçma görülmektedir: sanki üretim araçlarını elinde tutan işçi sınıfı, kendi kendini ücret mukabili işe koşmakta ve sanki kendi iş-gücünü kendisine satmaktaymış gibi. Bugün "gerekli" emekten ve "artık" emekten bahsetmek de, daha az tuhaf değildir. Sanki bizim şartlarımız altında üretimi artırmak, eğitimi geliştirmek için, işçinin sağlığını korumak için, millî savunmayı teşkilâtlandırmak için vs. topluma verilen işçi emeği, bugün iktidarda olan işçi sınıfı için ve ailesinin şahsî ihtiyaçları uğruna sarfedilen emek kadar gerekli değilmiş gibi.

İşaret edilmelidir ki, Marx, kapitalizmi değil de di-

ğer konular arasında komünist toplumun ilk aşamasını tahlil ettiği "Gotha Programının Eleştirisi" adlı eserinde, üretimi artırmak, eğitim, toplum sağlığı, idarî masraflar, ihtiyatların tesisi vs. için sarf edilen emeğin, işçi sınıfının tüketim ihtiyaçlarını karşılamak için sarf edilen emek kadar gerekli olduğunu tanımaktadır.

Bence, iktisatçılarımız, eski kavramların yerine yeni duruma uygun kavramlar koyarak, eski kavramlarla yurdumuzdaki yeni durum arasındaki ahenksizliğe son vermelidirler. Bir müddet bu ahenksizliği hoş görebilirdik. Fakat bu hatayı düzeltmeğe mecbur olduğumuz saat gelip çatmıştır.

III. — SOSYALİST REJİMDE DEĞER KANUNUNA DAİR

Bazan değer kanununun bizde, sosyalist rejimimiz içinde mevcut olup olmadığını, [ekonomimizi] etkileyip etkilemediğini sorarlar: evet, değer kanunu bizde de vardır ve [ekonomimizi] etkiler. Bir yerde emtia ve emtia üretimi varsa; orada değer kanunu da zorunlu olarak yürürlüktedir.

Bizde değer kanununun etki alanı, ilk önce emtianın zaten alım ve satım suretiyle değişimini (mübadelesini) ve başlıca şahsî olarak tüketilen emtianın değişimini kapsar. Bu alanda, değer kanunu şüphesiz ki, az ölçüde düzenleyici rol oynar. Değer kanununun etkisi yalnız emtia tedavülü alanını kapsamaktadır. Üretim de bu kanunun az çok etkisi altındadır. Her ne kadar değer kanunu, bizim sosyalist üretimimizde düzenleyici bir rol oynamazsa da yine de üretim üzerine bir miktar etki eder ve üretimi idare etmek için bu kanunu zorunlu olarak göz önünde bulundurmak gerekir. Gerçek şudur ki, üretim sürecinde iş-gücünün masrafını karşılamak için zorunlu olan tüketim maddeleri, değer kanununun etkisine tâbi emtia olarak üretilmektedir; ve işte burada değer kanunu, üre-

tim üzerine etki yapar. Bu, böyle olunca, malî özerklik ve rantabilite, maliyet fiyatı, fiyatlar vs... bugün iktisadî teşebbüslerimizde aktüel bir önem arzetmektedir. Bu sebepten ötürü teşebbüslerimizde değer kanununu göz önünde bulunduramamazlık edemezler, etmemelidirler.

Bu iyi bir şey midir ? Kötü bir şey değildir. Bugün, içinde bulunduğumuz şartlar altında bu, gerçekten kötü bir şey sayılamaz; çünkü bu, iktisadî uzmanlarımızda, üretimi akla uygun bir şekilde idare etme ruhunu geliştiriyor; çünkü uzmanlarımız tesadüfen alınmış "tahmini rakamlar' etrafında gevezelik edip vakit kaybedeceklerine, değer kanununu göz önünde tutarak, üretim potansiyelini kıymetlendirmeyi, sıhhatli tahminlerde bulunmayı ve üretim realitelerini tam olarak hesaba katınayı öğreniyorlar. Bu kötü bir şey değildir; çünkü iktisat uzmanlarımız böylelikle fabrikasyon metotlarını sistemli surette mükemmelleştirmeyi, maliyet fiyatını düşürmeyi, malî özerkliği tatbik etmeyi ve iktisadî teşebbüslerde verimlilik sağlamayı öğreniyorlar. Bu, sosyalist üretimin gelişmesinin bugünkü safhasında iktisat alanındaki kadrolarımızın yükselmesini hızlandırıyor ve onları gerçek sevk ve idareciler haline getiriyor.

Bahtsızlık, değer kanununun, bizde üretim üzerine etki yapmasında değildir. Asıl bahtsızlık, iktisat uzmanlarımızın değer kanununun etkisini iyi bilmemeleri, tetkik edememeleri ve hesaplarında onu göz önünde tutmayı beceememelerindedir. Bu hal, hâlâ fiyat politikamızda hüküm süren karışıklığı izah eder. İşte bir sürü örnek arasında bir tanesi: bir süre önce pamuk tarımı lehine olarak pamuk fiyatı ile hububat fiyatları münasebetlerini tanzim etmek, pamuk üreticilerine satılan hububatın fiyatını tayin etmek ve devlete teslim edilen pamuğun fiyatını yükseltmek kararı alınmıştı. Bu münasebetle iktisat ve planlama uzmanlarımızın getirdikleri teklif, merkez ko-

mitesi üyelerini şaşırttı. Çünkü bu teklifte, hububatın tonunun fiyatı, pamuğun tonunun fiyatı ile hemen hemen aynı seviyede tespit ediliyor ve hububatın tonunun fiyatı, bir ton ekmek fiyatı seviyesine yükseltiliyordu. Merkez komitesi üyeleri, öğütme ve pişirme zorunluluğunun doğurduğu tamamlayıcı masraflar yüzünden bir ton ekmeğin fiyatının, bir ton hububat fiyatından daha yüksek olması lâzım geldiğine; pamuk fiyatının, genel olarak, hububattan daha yüksek olduğuna, dünya pamuk ve hububat fiyatlarının bunu teyit ettiğine işaret edince, teklif sahipleri müspet bir delil gösteremediler. Merkez komitesi, bu işi ele almak, hububat fiyatlarını düşürmek ve pamuk fiyatlarını yükseltmek zorunda kaldı. Eğer bu arkadaşların teklifi, kanunlaşsaydı ne olurdu ? Pamuk üreticilerini iflâsa sürüklemiş olurduk ve pamuksuz kalırdık.

Bu, değer kanununun, bizde, kapitalist rejimdeki kadar yürürlükte bulunmakta olduğu, bizde de üretimde düzenleyici rolü oynadığı anlamına gelir mi ? Şüphesiz ki hayır. Gerçekte bizim iktisat rejimimizde, değer kanunu, etkisini, pek sıkı surette tahdit edilmiş bir çerçeve içinde yürütür. Meta üretiminin, bizim rejimimizde mahdut bir çerçeve içinde etki yaptığı yukarda söylendi. Aynı şeyi, değer kanununun etkisi için de tekrar edebiliriz. Muhakkak ki üretim araçlarının özel mülkiyetinin yokluğu ve bu araçların gerek şehirde, gerek köyde toplumsallaştırılması, ancak değer kanununun etki alanını ve bu kanunun üretim üzerinde etkisini sınırlandırır.

Rekabet ve üretimde anarşi kanunu yerine geçmiş olan ahenkli ve "nispet dahilinde" gelişme kanununun millî ekonomimize müdahalesi, aynı anlamdadır.

Millî ekonominin ahenkli gelişmesi kanununun icaplarına dayanan yıllık ve beş yıllık planlarımız ve genel olarak bütün ekonomi siyasetimizin müdahelesi de aynı anlamdadır.

Bütün bu gerçekler, birlikte ele alınınca, değer kanunun etki alanının bizde sıkı sıkı sınırlandırılmış olduğu ve bu kanunun rejimimizde, üretim üzerinde düzenleyici rol oynayamıyacağı görülür.

Bu da zaten bizde sosyalist üretimin devamlı ve süratli ilerleyişine rağmen, değer kanununun aşırı üretim buhranlarına sebebiyet vermemesine karşılık, kapitalist rejimde geniş bir etkileme alanı bulan aynı kanun, bu ülkelerin üretimin artma tempolarının zayıflığına, periyodik aşırı üretim buhranlarına sebep olmasını izah eder.

Değer kanununun sabit, tarihî gelişmenin bütün devirleri için mecburî bir kanun olduğu; komünist toplumun ikinci aşamasında, değer kanunu, değişim (mübadele) ilişkilerinde düzenleyici kuvvetini kaybetse bile, ayrı ayrı üretim kolları arasındaki ilişkilerde, üretim kolları arasında emek dağıtımlarında düzenleyici rol oynayacağı ileri sürülüyor.

Bu, tamamen yanlıştır. "Değer" olsun, değer kanunu olsun, meta üretiminin varlığına bağlı tarihî bir kategoridir. Meta üretimi yok olunca, ayrı ayrı şekilleri ile değer ve değer kanunu da yok olacaktır.

Sosyalist toplumun ikinci aşamasında üretilen maddelerin fabrikasyonu için sarf edilen emek miktarı, emtia üretiminde olduğu gibi değer ve değerin ayrı ayrı şekilleri vasıtasıyla dolambaçlı yollardan ölçülmeyecek; üretim maddelerinin fabrikasyonu için doğrudan doğruya ve hemen sarfedilen zaman miktarı, saat sayısı ile ölçülecektir. Emeğin dağıtımına gelince, bu da, artık zamanla kuvvetini kaybetmiş olan değer kanunu ile çeşitli üretim kolları arasında tanzim edilmiyecek, toplumun üretim maddelerine olan ihtiyaçlarının artması ile tanzim edilecektir. Bu üretimin, toplumun ihtiyaçları ile tanzim edileceği ve planlama organizmaları için toplumun ihtiyaçlarının sayımının birinci derecede önem kazanacağı bir toplum ola-

caktır.

Bugünkü ekonomik rejimimizde, sosyalist toplumun gelişmesinin ilk aşamasında, değer kanununun, ayrı ayrı üretim kolları arasında emek dağıtım nispetlerini güya tayin ettiğini iddia etmek de, aynı şekilde, tamamen hatalıdır. Eğer bu, doğru olsaydı, daha rantabl olduğu için hafif sanayimizi, daha az rantabl olan, hatta bazan hiç rantabl olmayan ağır sanayimize tercihan geliştirmemiz gerekmez miydi ?

Eğer bu doğru olsaydı, işçi emeğinin "istenilen tesir"i üretmediği, şimdilik rantabl olmayan, ağır sanayi teşebbüslerini kapamaz, işçi emeğinin "daha büyük tesir" üretebileceği hiç şüphesiz rantabl olan yeni hafif sanayi teşebbüsleri açmaz mıydık ?

Eğer bu doğru olsaydı, millî ekonomimiz için pek lüzumlu olmakla beraber, rantabl olmayan teşebbüslerden işçileri alıp, üretim kolları arasında emek dağıtımı "nispetlerini", sözde tanzim eden değer kanununa uyarak daha rantabl teşebbüslere nakletmez miydik?

Açıktır ki, bu yanlış görüşe sahip arkadaşlara ayak uydurmakla, üretim araçları üretimini, tüketim araçları üretimine tercihten vazgeçerdik. Üretim araçlarının üretimini tercihten vaz geçmek ne demektir ? Millî ekonomimizin durmadan büyümesini imkânsız hale getirmek demektir; çünkü millî ekonominin durmadan büyümesini sağlamak için aynı zamanda üretim araçlarının imaline öncelik sağlamak gerekir.

Bu arkadaşlar unutuyorlar ki, değer kanunu, ancak kapitalist rejimde ve ancak üretim araçlarının özel mülkiyeti, rekabet, üretimde anarşi, aşırı üretim buhranları mevcut oldukça, üretimin düzenleyicisi olabilir. Bunlar unutuyorlar ki, değer kanunun etki alanı, bizde, toplumsal mülkiyet ile ve millî ekonominin ahenkli gelişmesi kanunu ile sınırlandırılmıştır. Demek ki bu etki alanı, aynı

zamanda ahenkli gelişme kanunun tarihî devamı ve şartı olan, yıllık ve beş yıllık planlarımız tarafından da sınırlanır.

Bazı arkadaşlar, bundan, millî ekonominin ahenkli gelişmesi kanununun ve planlamanın rantabilite ilkesini ortadan kaldırdığı sonucunu çıkarıyorlar. Bu da mutlak olarak yanlıştır. Gerçek, bunun tam tersidir. Rantabiliteyi muhtelif teşebbüsler veya üretim kolları açısından ve bir yıl süresince dikkate almayıp, meseleye doğru şekilde yanaşmanın biricik yolu olan millî ekonominin bütün noktalarından ve örneğin on ilâ onbeş yıllık bir süre için dikkate alırsak, çeşitli teşebbüslerin veya üretim kollarının bir anlık ve iğreti rantabilitesini, millî ekonomiyi tahrip eden ve topluma büyük zararlar veren periyodik iktisadî buhranlardan bizi kurtararak, millî ekonominin ahenkli gelişmesi kanununa yürürlük sağlayan, ekonomimizin planlanmasını mümkün kılan ve hızlı bir tempo ile millî ekonominin devamlı gelişmesini güvenlik altına alan, sağlam ve sabit, daha üstün şekilde bir rantabilite ile kıyas edemeyiz.

Kısaca, hiç şüphe yok ki, bizim bugünkü sosyalist üretim şartlarımız içinde değer kanunu, muhtelif üretim kolları arasında, emeğin dağıtımında "nispetler düzenleyicisi" rolünü oynayamaz.

IV. — ŞEHİR VE KÖY ARASINDAKİ, KAFA EMEĞİ İLE KOL EMEĞİ ARASINDAKİ ZITLIĞIN YOK EDİLMESİ VE BUNLARIN ARASINDAKİ FARKLARIN GİDERİLMESİNE DAİR

Bu başlık, esas itibariyle birbirinden farklı olan birçok meseleleri kucaklar; buna rağmen ben bunları bir kesimde topluyorsam, meseleleri birbirine karıştırmak için değil, ancak Exposse'mi kısa tutmak içindir.

Şehir ile köy arasında, sanayi ile tarım arasındaki zıtlık, çok eskiden Marx ve Engels tarafından ortaya atıl-

mış, bilinen bir meseledir. Bu zıtlığın ekonomik temeli, kapitalist rejimde sanayiin, ticaretin, kredi sisteminin gelişmesi sonucunda köyün şehir tarafından sömürülmesi, köylünün mülkten tecridi ve köy halkının çoğunluğunun iflâsa sürüklenmesidir. Bunun için, kapitalist rejimde, şehir ile köy arasındaki zıtlığı bir çıkar zıtlığı olarak düşünmek doğru olur. İşte, köyün, şehre karşı ve genel olarak şehirlilere karşı takındığı düşmanca tavrı, bu zeminden fışkırmıştır.

Muhakkak ki, kapitalizmin ve sömürü düzeninin kaldırılması, ve memleketimizde sosyalist rejimin kuvvetlenmesiyle, şehir ve köy arasında sanayi ile tarım arasındaki çıkar zıtlığı da yok olacaktır. Nitekim yok oldu. Sosyalist şehrin, işçi sınıfımızın, büyük arazi sahipleri ve kulakları tasfiye hususunda yaptıkları büyük yardım, işçi sınıfı ile köylü arasındaki ittifakın kurulması için zemin hazırladı; diğer taraftan, köylünün ve kolhozların traktörler ve birinci sınıf makinelerle teçhiz edilmesi, işçi sınıfı ile köylü arasındaki ittifakın dostluğa çevrilmesine sebep oldu. Şüphe yok ki, işçiler ve kolhozcu köylüler durumları icabı birbirinden farklı iki sınıf teşkil ederler. Fakat bu farklılık, aralarındaki dostluğu hiç bir şekilde zayıflatamaz, tam tersine, iki tarafın da çıkarları birdir. Bu çıkarlar, sosyalizmin sağlamlaşmasını ve daha ileri aşamalara ulaşmasını gerektirir. Eski şüphelenmelerden, hele köyün şehre karşı kininden artık iz bile kalmamasına şaşmamak lâzımdır. Bütün bunların manası şudur ki, sosyalist rejimimiz, şehir ile köy arasındaki, sanayi ile tarım arasındaki zıtlığa elverişli zemini şimdiden tasfiye etmiştir.

Tabiîdir ki bu, bir zaman, şehir ile köy arasındaki zıtlığın yok edilmesinin "büyük şehirlerin tedricen ortadan kalkması"na (Engels, Anti-Duhring) sebep olacağı demek değildir. Bu, büyük şehirlerin yok olması şöyle dursun, yenileri, büyük entelektüel kültür merkezleri, yalnız ağır

sanayiin değil, tarım ürünlerinin transformasyonu sanayii ve gıda sanayiin bütün kollarının fazla gelişme merkezleri olan şehirler fışkıracaktır, demektir. Bu da bizi, memleketin kültürel kalkınmasına ve şehirlerde ve köylerde yaşama şartları arasında bir eşitliğe götürecektir.

Kafa emeği ile kol emeği arasındaki zıtlığın ortadan kalkması konusunda da aynı şeyi söyleyebiliriz. Bu da Marx ve Engels tarafından çok eskiden ortaya atılmış, bilinen bir meseledir. Kafa emeği ile kol emeği arasındaki zıtlığın ekonomik temeli, kol emekçilerinin kafa emeği temsilcileri tarafından sömürülmesidir. Kapitalist rejimde, iktisadî teşebbüslerde, kol emekçileri ile müdüriyet personeli arasındaki uçurumu herkes bilir. Gene bilinir ki bu uçurum, işçilerin düşman saydıkları müdüre, ustabaşıya, mühendise ve teknik personelin diğer temsilcilerine karşı hasmane tavırlarına sebebiyet vermiştir. Kapitalizmin ve sömürü düzeninin kaldırılması **neticesi,** kol emeği ile kafa emeği arasındaki çıkar zıtlığının yok edilmiş olacağı kolayca anlaşılır. Nitekim bizim sosyalist rejimimizde bu zıtlık fiilen ortadan kalkmıştır. Şimdi artık kol emekçileri ve müdüriyet personeli birbirine düşman değil, üretimin ilerlemesi ve daha iyi bir şekil alması ile candan igili bir tek üreticiler topluluğunun üyeleri, birbirlerinin arkadaşları, dostlarıdırlar. Eski düşmanlıktan iz bile kalmadı.

Şehir (sanayi) ile köy (tarım) arasında, kafa ile kol emeği arasındaki farkların kaybolması, bambaşka karakter taşıyan bir meseledir. Bu mesele, bizim, sosyalizmi kurma faaliyetimizin ortaya attığı yeni bir meseledir.

Bu mesele bütün ayrıntıları ile düşünülmüş müdür? Bu meselenin bizim için tatbikî ve nazarî bir önemi var mıdır ? Bu meselenin bütün yönlerden tetkik edildiğini iddia edemeyiz. Oysa bu, bizim için son derece ciddî bir meseledir.

Örneğin, tarım ile sanayi arasındaki fark dikkate alınırsa, bunun, bizde yalnız tarımdaki çalışma şartlarının sanayideki çalışma şartlarından farklı oluşundan ibaret değil, fakat özellikle başlıca farkın, sanayimizde üretim araçlarının ve üretilen maddelerin halka ait olmasına karşılık, tarımda mülkiyetin bütün halkın değil, muayyen bir grupun, yani kolhozun elinde bulunması olduğunu görürüz. Daha önce de dediğimiz gibi, bu, gerçek emtia tedavülünün muhafazasına sebep olur ve ancak sanayi ile tarım arasındaki farkın yok olması iledir ki, meta üretimi bütün neticeleriyle birlikte ortadan kalkacaktır. Netice olarak, tarım ile sanayi arasındaki bu esas farkın ortadan kalkmasının bizim için birinci derecede önem arzettiğini inkâr edemeyiz.

Kafa emeği ile kol emeği arasındaki esas farkın tasfiyesi hususunda da aynı şeyi söyleyebiliriz. Bu mesele de bizim için birinci derecede önemlidir: kitlevî sosyalist rekabet gelişmesinden önce, sanayimiz gıcırdayarak gelişiyordu ve bazı arkadaşlar, sanayideki gelişme tempomuzun yavaşlatılmasına dahi taraftar görünüyorlardı. Bu, özellikle, işçilerin kültürel ve teknik seviyesinin çok aşağı olması ve teknik personelin seviyesi ile arada büyük fark bulunması ile açıklanabilir. Fakat sosyalist rekabetin, bizde kitlevî rekabet olduğu günden beri, durum değişmiştir. O zamandan beri, sanayi, süratli ilerlemeler kaydetti. Sosyalist rekabet niçin kitlevî bir karakter aldı ? Çünkü işçiler arasında öyle yoldaş grupları bulundu ki, bunlar asgarî teknik bilgileri edinmekle yetinmediler, daha ileri giderek teknik personelin seviyesine ulaştılar; bunlar, teknisyenleri ve mühendisleri tashih etmeye, eskimiş olan eski normları kırarak, yeni, daha modern normlar koymaya vs. başladılar. Eğer işçi grupları yerine, işçilerin çoğunluğu, kültürel ve teknik seviyelerini, mühendis ve teknisyenler seviyesine yükseltselerdi ne olurdu ? Sa-

nayimiz, başka ülkelerin sanayiinin erişemiyeceği bir seviyeye ulaştırılmış olurdu. İşçilerin kültürel ve teknik seviyesini, teknik personelin seviyesine yükseltmekle, kafa emeği ile kol emeği arasındaki esas farkın ortadan kaldırılmasının bizim için birinci derecede önemli bir mesele olduğunu inkâr edemeyiz.

Bazı arkadaşlar, zamanla sanayi ile tarım arasındaki, kol emeği ile kafa emeği arasındaki yalnız esas farkların değil, bütün farkların yok olacağını iddia ediyorlar. Bu yanlıştır. Sanayi ile tarım arasındaki esas farkların ortadan kaldırılması, bu ikisi arasındaki bütün farkların kaldırılmasına sebep olamaz. Sanayide ve tarımda farklı çalışma şartlarından ötürü, bu ikisi arasında, önemli olmasa da, bir miktar fark kalacağı tabiîdir. Sanayide bile, ayrı ayrı sanayi kollarını dikkate alırsak, çalışma şartlarının her yerde bir olmadığını görürüz. Örneğin madencilerin çalışma şartları, makineleşmiş bir kundura fabrikasındaki işçilerin şartlarından farklıdır; ham madeni çıkaran işçinin çalışma şartları, makineleşmiş sanayi işçilerinin çalışma şartlarından farklıdır. Eğer bu doğru ise, sanayi ile tarım arasında bir miktar fark bulunacağı büsbütün doğrudur.

Kafa emeği ile kol emeği arasındaki fark hakkında da aynı şeyi söyleyebiliriz. Bu ikisi arasında esas fark, kültürel ve teknik seviye farkı, şüphesiz ki yok olacaktır. Fakat, önemli olmasa dahi, hiç değilse iktisadî teşebbüslerdeki müdüriyet çalışma şartlarının, işçilerin çalışma şartları ile bir olmamasından ötürü bir miktar fark kalacaktır.

Bunun aksini iddia eden arkadaşlar, her halde sanayi ile tarım arasındaki bütün farkların değil, esas farkın yok edilmesi söz konusu olduğu açıkça belirtilmeksizin tarafımdan yapılan beyanlarda geçen bir formülü kaynak olarak alıyorlar. Bu arkadaşlar, formülümün bütün fark-

ları kapsadığı manasını çıkardılar. Fakat, bu demektir ki, formül dakik değildi, tatminkâr değildi. Bu formülün yerine başkasını, sanayi ile tarım arasında, kafa emeği ile kol emeği arasındaki esas farkların ortadan kaldırılmasını ve yerine, esas olmayan farkların muhafazasını pekiştiren bir formül getirmek gerekir.

V. — BİR TEK DÜNYA PAZARININ PARÇALANMASI VE DÜNYA KAPİTALİST SİSTEMİ BUHRANININ VAHİMLEŞMESİNE DAİR

İkinci Dünya Savaşının en önemli iktisadî sonucu ve bu savaşın ekonomi üzerindeki kesin etkisi, bir tek üniversel dünya pazarının parçalanması olmuştur. Bu da dünya kapitalist sisteminin bundan sonraki genel buhranının vahimleşmesini doğurur. İkinci Dünya Savaşının kendisi, bu buhranın neticesi idi. Savaşa katılan iki koalisyondan her biri, düşmanı yenmeyi ve dünyada egemenlik kurmayı umuyordu. Bunlar için, buhrandan kurtulmanın biricik yolu, buydu. A. B. D., en tehlikeli rakibi olan Almanya ve Japonya'yı yenmeyi, yabancı pazarları, dünya hammadde kaynaklarını ele geçirmeyi ve dünyada egemenlik kurmayı hesaplıyordu.

Fakat savaş bu ümitleri gerçekleştirmedi. Her ne kadar Birleşik Devletler, B. Britanya ve Fransa gibi başlıca üç kapitalist ülkenin rakibi olan Almanya ve Japonya yenilmişse de; öte taraftan Çin'in ve diğer halk demokrasisi ülkelerin (Avrupadakiler), Sovyetler Birliği ile birlikte, kapitalizm kampına muhalif, bir tek ve güçlü sosyalist kampı kurdukları görüldü. Birbirine muhalif iki kampın varlığının iktisadî sonucu, bu tek üniversel pazarın parçalanması oldu. Öyle ki, bugün birbirine muhalif olan iki dünya pazarı vardır.

İşaret edelim ki, eskisine paralel yeni bir dünya pazarının kuruluşuna ve sağlamlaşmasına, şüphesiz ki ira-

deleri dışında olarak, yardım eden bizzat A.B.D., B. Britanya, Fransa olmuştur. Bunlar Marşal Planına iştirak etmemiş olan S.S.C.B.'ni, Çin'i ve Avrupa'daki halk demokrasisi ülkeleri, boğmak gayretiyle, iktisadî ablukaya aldılar. Gerçekte ise boğulmak şöyle dursun, yeni dünya pazarı sağlamlaştı.

Bununla beraber, bu sağlamlaşmanın esasını iktisadî abluka değil, bu ülkelerin savaştan sonra iktisadî alanda bir ortaklık kurmaları ve ekonomik iş birliğini ve yardımlaşmayı sağlamaları teşkil eder. Bu işbirliği tecrübesi gösteriyor ki, halk demokrasisi ülkelerin, Sovyetler Birliğinden sağlamakta oldukları yardımın bu kadar etkilisini ve teknik bakımdan kalifiye olanını hiç bir kapitalist ülke sağlamaya muktedir değildi. Gerçek şudur ki, bu yardım, yalnız son derece ucuz ve teknik bakımdan birinci sınıf olmakla kalmıyor, bu işbirliğinin temelinde bir yardımlaşma ve genel ekonomik kalkınma hususunda samimî bir istek bulunuyor. Sonuç : bu ülkelerde sanayiin· hızlı bir gelişme temposunu kaydedebiliyoruz. Güvenerek denilebilir ki, sanayide böyle bir gelişme temposu ile bu ülkeler, pek yakında, kapitalist ülkelerden emtia ithal etmeye lüzum hissetmiyecekler, kendi üretim fazlalarını ihraç etmek ihtiyacını duyacaklardır.

Fakat bu, başlıca kapitalist ülkelerin (A.B.D., B. Britanya, Fransa) dünya hammadde kaynaklarına tasarruflarının genişlemesi değil, azalması; dünya mahreçleri şartlarının bu ülkelerde vahimleşmesi ve teşebbüslerin üretimi kısma zorunluluğu demektir. Dünya pazarının parçalanması neticesinde dünya kapitalist sistemi genel buhranının vahimleşmesi, işte bundandır.

Kapitalistler bunu pek iyi anlıyorlar. Çünkü S.S.C.B. ve Çin gibi pazarların kaybını hissetmemek bir hayli müşküldür. "Marşal Planı" ile, Kore Savaşı ile, silâhlanma yarışı ile, sanayii, savaş sanayii şekline sokmakla derde

deva bulmaya çalışıyorlar. Fakat halleri, batmamak için saman çöpüne tutunan, boğulan adamın haline pek benziyor.

Bu durum karşısında ekonomistler iki mesele ile karşılaşıyorlar :

a) Stalin'in, kapitalizmin genel buhranı devresinde pazarların nispî istikrarı tezinin, İkinci Dünya Savaşından önce formüle edilen bu tanınmış tezin, hâlâ itibarda olduğu iddia edilebilir mi ?

b) Lenin tarafından 1916 İlkbaharında formüle edilen "kapitalizmin çürümesine rağmen bütünü ile eskisinden çok daha hızlı gelişmekte olduğu"nu ileri süren tanınmış tezin hâlâ önem taşıdığı iddia edilebilir mi ?

Bence iddia edilemez. İkinci Dünya Savaşının meydana getirdiği yeni şartlar göz önünde tutulursa, bu iki tezin eskimiş olduğunu kabul etmek gerekir.

VI. — KAPİTALİST ÜLKELER ARASINDA SAVAŞLARIN KAÇINILMAZLIĞINA DAİR

Bazı arkadaşlar İkinci Dünya Savaşından sonra, yeni beynelmilel şartlar yüzünden, kapitalist ülkeler arasında savaşların artık kaçınılmaz bir şey olmadığını iddia ediyorlar. Bunlar, sosyalizm kampı ile kapitalizm kampı arasındaki zıtlığın, kapitalist ülkeler arasındaki zıtlıktan daha derin olduğunu; A.B.D.'nin, öteki kapitalist ülkeleri, birbirine savaş açıp karşılıklı olarak birbirlerinin zayıf düşmesine engel olacak kadar emri altına aldığını; dünya kapitalizminin bütününe ciddî zararlar getirmiş olan iki dünya savaşı tecrübesinin kapitalizmin ileri gelen zevatına ders teşkil ettiğini, bu yüzden, bunların kapitalist ülkelerinin aralarında bir savaş çıkmasına meydan vermiyeceklerini; ve bu gerçekten ötürü, kapitalist ülkeler arasında savaşın kaçınılmaz bir şey olmadığını tahmin ediyorlar.

Bu arkadaşlar yanılıyorlar. Bunlar, dış, sathî vakıaları görüyorlar, fakat şimdilik göze görünmez tarzda hareket etmekle beraber, olayların seyrini tayin etmekten geri durmayan derin kuvvetleri gözden kaçırıyorlar.

Dış görünüşte "sükünet" her yerde hüküm sürüyor. A.B.D., Batı Avrupa'yı, Japonya'yı ve diğer kapitalist ülkeleri nafakaya bağladı, A.B.D.'nin pençesine düşmüş olan [Batı] Almanya, B. Britanya, Fransa, İtalya, Japonya aldıkları emirleri tam bir itaatle yerine getiriyorlar. Fakat bu "sükünet"in "ebediyen" muhafaza edileceğine; bu ülkelerin A.B.D. egemenliğine ve boyunduruğuna daima tahammül edeceklerine, bağımsızlık yolunu tutmak için Amerikan boyunduruğundan kurtulmaya çalışmayacaklarına inanmak hata olur.

İlk önce İngiltere ve Fransa'yı ele alalım. Hiç şüphe yok ki bunlar, emperyalist ülkelerdir. Hiç şüphe yok ki, ucuz hammaddeler ve güvenilir mahreçler bu ülkeler için birinci derecede önem taşır. Bugünkü duruma, Amerikalıların "Marşal Planı" adı altında bir "yardım"ı vesile yaparak Amerikan ekonomisinin bir zeyli yapmak istedikleri B. Britanya ve Fransa'nın iktisadî bünyesine yerleşmelerine; Amerikan kapitalinin İngiliz-Fransız sömürgelerindeki hammadde ve mahreçleri ele geçirmesine, böylelikle İngiliz-Fransız kapitalistlerinin yüksek kazançlarını tehdit etmesine, bunların ebediyen tahammül edeceklerini tasavvur edebilir miyiz? Kapitalist İngiltere'nin ve peşinden kapitalist Fransa'nın, sonunda A.B.D.'nin kıskacından kendilerini kurtarmak ve bağımsızlığa kavuşmak ve tabiî yüksek kazançlar da sağlamak için, Amerika ile ihtilâf haline gireceklerini söylemek daha doğru olmaz mı ?

[İkinci Dünya Savaşında -ç.] başlıca yenilen ülkelere, [B.] Almanya'ya, Japonya'ya gelelim. Bu ülkeler, Amerikan emperyalizminin çizmesi altında bugün acınacak bir

durumu devam ettiriyorlar. Sanayileri, tarımları, ticaretleri, dış ve iç siyasetleri, bütün varlıkları, Amerikan işgal "rejimi" tarafından zincire vurulmuştur. Oysa, daha düne kadar bu ülkeler, B. Britanya, A.B.D. ve Fransa'nın Avrupa ve Asya'da egemenliklerinin temelini sarsan büyük emperyalist devletlerdir. Bu ülkelerin baş kaldırmayı, B. Devletlerin rejimini yıkmayı ve bağımsızlık yolunu tutmayı denemiyeceklerini düşünmek, mucizelere inanmaktır.

Deniliyor ki, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki zıtlıklar, kapitalist ülkeler arasında mevcut zıtlıklardan daha kuvvetlidir. Tabiî bu, nazarî olarak doğrudur. Bu, yalnız bugün değil, İkinci Dünya Savaşından önce de doğru idi. Ve bu, kapitalist ülkelerin yöneticileri tarafından az çok anlaşılmaktaydı. Oysa İkinci Dünya Savaşı, S.S.C.B'ne karşı bir savaş olarak değil, kapitalist ülkeler arasında bir savaş olarak başladı. Niçin ? Çünkü, aslında, S.S.C.B.'ne, sosyalist ülkelere karşı savaş, kapitalizm için, kapitalist ülkeler arasındaki savaştan daha tehlikelidir. Çünkü, ilk önce, diğer kapitalist ülkeler arasında savaş, yalnız herhangi bir kapitalist ülkenin bir diğeri üzerinde egemenlik kurması meselesini ortaya koyuyorsa; S.S.C.B.'ne karşı savaş, zorunlu olarak kaptalizmin bizatihi mevcudiyeti meselesini ortaya koyar. Çünkü, ikinci olarak, kapitalistler propaganda maksadıyla, Sovyetler Birliği'nin saldırganlığı hakkında propaganda yapmakla beraber Sovyetler Birliği'nin barış politikasını dikkate aldıklarından ve S.S.C.B.'nin kendiliğinden kapitalist ülkelere tecavüz etmiyeceğini bildiklerinden, bu propagandaya kendileri de inanmaktadırlar.

Birinci Dünya Savaşının ertesinde, bugün bazı arkadaşların Japonya ve Almanya'nın kati yenilgilerine inandıkları gibi, Almanya'nın da kesin olarak savaş dışı bırakıldığına kanaat getiriliyordu. O zaman da A.B.D.'nin

Avrupa'yı nafakaya bağladığı; Almanya'nın bir daha baş kaldıramıyanağı; artık kapitalist ülkeler arasında Savaş olmaması gerektiği söyleniyor, basında ilân ediliyordu. Fakat buna rağmen Almanya, yenilgiden 15 - 20 yıl sonra büyük bir devlet olarak kalkındı; esaretten kendini kurtardı ve bağımsızlık yolunu tuttu. Karakteristik olan şey, B. Britanya'nın ve A.B.D.'nin, bizzat Almanya'nın ekonomik alanda kalkınmasına ve ekonomik ve askerî potansiyelini kurmasına yardım etmeleridir. Şüphe yok ki, B. Devletler ve Britanya, Avrupa'nın iktisadî kalkınmasına yardım ederken, kalkınmış olan Almanya'yı Sovyetler Birliği'ne karşı sevk etmeyi, onu sosyalizm ülkesine karşı kullanmayı kuruyorlardı. Oysa Almanya, kuvvetlerini İngiliz-Fransız-Amerikan blokuna karşı tevcih etti. Ve Hitler Almanya'sı, Sovyetler Birliği'ne savaş açtığı zaman, İngiltere-Fransa-Amerikan bloku, Hitler Almanyası ile birleşmek şöyle dursun, tam tersine, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile ittifak kurmak zorunda kaldılar.

Netice olarak, tatbikatta kapitalist ülkeler arasında pazarlara sahip olma ve rakiplerini yıkma uğruna savaş, kapitalizm kampı ile sosyalizm kampı arasındaki zıtlıktan çok daha ağır bastı.

Soruluyor: Almanya'nın ve Japonya'nın kalkınmayacakları ve temiz, bağımsız bir hayata başlamak üzere Amerikan esaretinden kendilerini kurtarmaya gayret edecekleri teminatı var mıdır ? Bence böyle bir teminat yoktur.

Demek ki kapitalist ülkeler arasındaki savaşların kaçınılmazlığı olduğu gibi kalmaktadır. Deniliyor ki, Lenin'in, emperyalizmin kaçınılmaz surette savaşları doğurduğu tezi, bugün barışı yeni bir dünya savaşına karşı savunan kudretli halk kuvvetleri ortaya çıktığından, artık eskimiş bir tez sayılmalıdır. Bu yanlıştır.

Bugünkü barış hareketi, barışı korumak, yeni bir

dünya savaşını önlemek için halk kitlelerini mücadeleye sürüklemeyi vazife sayıyor. Onun için, bu hareket, kapitalist düzeni değiştirmeyi ve yerine sosyalizmi kurmayı hedef tutmamaktadır, bu hareket, barışın muhafazası uğruna savaşta demokratik gayretlerle iktifa ediyor. Bu bakımdan bugünkü barışı muhafaza uğruna hareket, Birinci Dünya Savaşı sırasındaki emperyalist savaşı iç savaşa çevirmeyi hedef tutan ve daha ileri giderek sosyalist gayeler takip eden hareketten farklıdır.

Olabilir ki, şartlar yardım ettiği takdirde, barış uğruna savaş, şurada burada, sosyalizm uğruna savaşa dönüşür. Fakat bu, o zaman artık bugünkü barış uğruna hareket olmaz. Kapitalist düzeni değiştirmek için bir hareket olur.

Daha çok muhtemel olan, bugünkü barış uğruna hareketin, barışın muhafazasını hedef tutması itibariyle, muvaffak olduğu takdirde muayyen bir savaşı önlemeye, bunu bir süre için ertelemeye, muayyen bir barışı geçici olarak sağlamaya, savaş taraftarı hükümeti istifa ettirmeye zorlamaya ve yerine geçici olarak barışı muhafazaya eğilimli başka bir hükümet kurulmasına yardım etmesidir. Şüphesiz ki bu iyi bir şeydir. Hatta çok iyi bir şeydir. Fakat bu, kapitalist ülkeler arasındaki, genel olarak, savaşların kaçınılmazlığını bertaraf etmeye yetmez. Çünkü barış hareketlerinin bütün başarılarına rağmen emperyalizm ayaktadır, yürürlüktedir.

Savaşların kaçınılmazığını ortadan kaldırmak için, emperyalizmi yıkmak gerekir.

VII. — BUGÜNKÜ KAPİTALİZMİN VE SOSYALİZMİN TEMEL EKONOMİK KANUNLARINA DAİR

Biliniyor ki, kapitalizmin ve sosyalizmin temel kanunları meselesi tartışmalar esnasında birçok kereler ileri sürüldü. Bu konu üzerinde çeşitli görüşler açıklandı;

bunlardan bazıları son derece fantezist fikirlerdir. Bir gerçektir ki, tartışmaya katılanların çoğu, yumuşak hareket etmişlerdir ve bu noktada herhangi bir karara varılamamıştır. Bununla beraber tartışmaya katılanlardan hiç biri bu konuların varlığını reddetmemiştir.

Kapitalizmin bir temel ekonomik kanunu var mıdır? Evet vardır. Bu kanun nedir, bu kanunun karakteristik vasıfları nelerdir? Kaptializmin temel ekonomik kanunu, kapitalist üretim gelişmesinin özel bir yönünü veya bu gelişmenin özel süreçlerini tarif eden bir kanun değil, bu gelişmenin bütün ana yönlerini ve bütün ana süreçlerini tarif eden kanundur; yâni kapitalist üretimin özünü, mahiyetini tarif eden kanundur.

Değer kanunu, kapitalizmin temel kanunu değil midir? Hayır. Bu kanun, özellikle, meta üretiminin kanunudur. Kapitalizmden önce bu kanun mevcuttu ve örneğin bizim ülkemizde sınırlı bir alanı kapsamakla beraber, kapitalizmin yıkılmasından sonra da varlığını devam ettiriyor. Şüphesiz ki, kapitalizm çerçevesi içinde, geniş bir etki alanına sahip bulunan değer kanunu, kapitalist üretimin gelişmesinde büyük rol oynar. Fakat kapitalist üretimin ve kapitalist kârın temelinin esasını tarif etmek şöyle dursun, adı geçen kanun, bu meseleleri koymaz bile. Demek ki değer kanunu, bugünkü kapitalizmin temel kanunu olamaz.

Ayni sebeplerden ötürü, ne üretimde rekabet ve anarşi kanunu, ne de ayrı ayrı ülkelerde kapitalizmin eşit olmayan gelişme kanunu, kapitalizmin genel kanunu sayılamaz.

Ortalama kâr norması kanununun bugünkü kapitalizmin temel ekonomik kanunu olduğu iddia ediliyor. Bu yanlıştır. Bugünkü kapitalizm, tekelci kapitalizmi, ortalama kâr norması ile yetinmez, hele bu ortalama kâr norması, sermayenin organik bileşiminin yükselmesi ne-

ticesinde azalmaya eğilim gösterirse. Bugünkü tekelci kapitalizm, ortalama kâra değil azamî kâra muhtaçtır. Bu azamî kâr, gittikçe genişleyen yeniden üretimi, az çok muntazam bir surette sağlamak için zorunludur.

Kapitalizmin temel ekonomik kanunu kavramına en uygun kanun, artık-değer kanunu, kapitalist kazancın doğuşu ve artışı kanunudur. Gerçekten bu kanun, kapitalist üretimin esas özelliğini tayin etmektedir. Fakat artık-değer kanunu, azamî kâr haddi meselelerine temas etmeyen, çok genel bir kanundur; bu azamî kâr haddinin garanti edilmesi ise, tekelci kapitalizmin zorunlu şartıdır. Bu boşluğu doldurmak için, tekelci kapitalizmin herhangi bir kârla yetinmediğini, fakat özellikle azamî kâr istediğini göz önünde tutarak artık-değer kanununu daha somut ve tekelci kapitalizmin şartlarına uygun bir şekle sokmak gerekir. İşte bugünkü kapitalizmin temel ekonomik kanunu budur.

Bugünkü kapitalizmin temel ekonomik kanununun belli başlı özellikleri ve gerekleri şu şekilde formüle edilebilir: azamî kapitalist-kârı sağlamak için, belli bir ülke halkının çoğunluğunun sömürülmesi, kolay kolay iflâsa, sefalete sürüklenmemesi, başka ülkeler ve özellikle geri ülkeler halklarının köleleştirilmesi ve sistemli bir şekilde talan edilmesi ve nihayet en yüksek kârları temin için savaşların çıkarılması ve millî ekonominin askerî masraflara yöneltilmesi.

Bununla beraber ortalama kârın, bugünkü şartlarda kapitalist gelişmeye bol bol yeteceği söyleniyor. Bu yanlıştır. Ortalama kâr, rantabilitenin en aşağı haddidir. Bunun altında kapitalist üretim mümkün değildir. Fakat sömürgeleri kapan, halkları köleleştiren, savaşlar çıkaran, bugünkü tekelci kapitalizmin iş adamlarının ortalama kâr ile yetineceklerini düşünmek gülünçtür. Hayır, tekelci kapitalizmin muharriki, ne ortalama kârdır, ne de orta-

lama kârın bir miktar artmasını temsil eden üstün kârdır. Tekelci kapitalizmin muharriki, en yüksek kârın kendisidir. Tekelci kapitalizmi, sömürgelerin ve diğer geri ülkelerin sistemli talanına, bazı bağımsız ülkeleri tâbi ülkeler şekline sokmaya, bugünkü kapitalizmin iş adamları için en yüksek kârlar sağlamasını mümkün kılan ve bunlar tarafından en elverişli iş (Business) sayılan yeni savaşın örgütlenmesine; ve nihayet dünya ekonomik egemenliğini ele geçirmek için sarf edilen gayretler gibi maceraya sevk eden, işte bu en yüksek kârın temini zorunluluğudur.

Kapitalizmin temel ekonomik kanunu şunu da kapsar: kapitilist üretim tarzının gelişmesinin bütün önemli hadiselerini, yükselme ve buhran devrelerini, başarılarını ve yenilgilerini, üstünlüklerini ve eksikliklerini; zıtlıklarla dolu gelişmesinin bütün sürecini tarif ederek, bize, bunları anlamamızı ve izah etmemizi sağlar.

İşte birçok örnek arasında en göze çarpan bir tanesi: kapitalist rejimde tekniğin süratli ilerlemesini gösteren kapitalizmin tatbikî tarihinden çıkarılan gerçekleri herkes bilir; bu yüzden kapitalistler, ileri tekniğin savunucuları, üretim tekniğinin gelişmesinde devrimciler olduklarını iddia ederler. Fakat kapitalist rejimde tekniğin gelişmesinin duraklamalar arzettiği başka çeşit gerçekler de ayni şekilde bilinmektedir; bu hallerde kapitalistler, yeni tekniğin gelişmesi hususunda gerici bir rol oynarlar ve çok defa elle yapılan imalâta başvururlar. Bu apaçık çelişki nasıl izah edilebilir ? Bunu ancak bugünkü kapitalizmin genel kanunu ile, yâni azamî kârlar sağlamak zorunluluğu ile izah edebiliriz. Daha büyük kazançlar vaat ettikçe kapitalizm, yeni tekniğe taraftardır. Yeni teknik daha yüksek kârlar vaat etmedi mi, o zaman kapitalizm, yeni tekniğin aleyhinde ve elle çalışılması lehindedir.

İşte bugünkü kapitalizmin temel ekonomik kanununun özellikleri böyledir.

Sosyalizmin temel ekonomik kanunu var mıdır? Evet, vardır. Bu kanunun esas özellikleri ve icapları nelerdir? Sosyalizmin temel ekonomik kanununun esas özellikleri ve icapları aşağı yukarı şöyle formüle edilebilir: yüksek bir teknik temel üzerinde sosyalist üretimi durmadan geliştirerek ve mükemmelleştirerek bütün toplumun durmadan artan maddî ve kültürel ihtiyaçlarının azamî derecede tatmini.

Netice olarak; azamî kârlar temin edebileceğine, toplumun maddî ve kültürel ihtiyaçları azamî ölçüde tatmin ediliyor; üretim, duraklamalar kaydederek (yükselmekten buhrana, buhrandan yükselmeye) geliştirileceğine, durmaksızın artırılıyor; teknik ilerlemede toplumun üretici güçlerinin tahribi ile birlikte giden periyodik duraklamalar yerine, yüksek bir teknik temel üzerinde üretimin devamlı mükemmelleştirilmesi görülüyor.

Deniliyor ki, sosyalizmin teknik kanunu, millî ekonominin ahenkli, düzenli gelişmesi kanunudur. Bu yanlıştır. Bu kanun, az çok sadık bir yansıması olan millî ekonominin ahenkli gelişmesi ve bu yüzden ekonominin planlanması, eğer herhangi maksatlarla millî ekonominin planlı olarak geliştiği bilinmiyorsa, yahut da ödev açık değilse, kendiliğinden hiç bir şeyi izah edemeyiz. Millî ekonominin ahenkli gelişmesi kanunu, ancak bu gelişmenin, yerine getirmeye uğraştığı bir vazife mevcutsa, istenilen etkiyi verebilir. Millî ekonominin gelişmesi kanununun kendisi bu vazifeyi veremez. Hele millî ekonominin planlanması bu vazifeyi vermekten büsbütün uzaktır. Bu vazife, yukarıda belirtilen gerekler şeklinde sosyalizmin temel ekonomik kanununda toplanmıştır. Böylece ancak sosyalizmin temel ekonomik kanununa dayandıkçadır ki, millî ekonominin ahenkli gelişmesi kanunu, gerektiği gibi, et-

kisini gösterebilir.

Millî ekonominin planlanmasına gelince, bu da ancak iki şartı dikkate alındığı takdirdedir ki, olumlu neticeler sağlıyabilir:

a) Millî ekonominin ahenkli gelişmesi kanununun gereklerini doğru olarak yansıtırsa;

b) Her hal ve şartta sosyalizmin temel ekonomik kanununun gerekleri göz önünde tutulursa..

VIII. — DİĞER MESELELER

1 — Feodal rejimde ekonomi dışı cebir (contrainte) meselesi :

Şüphesiz ki ekonomi dışı cebir, feodalizmin temelini teşkil etmekle beraber, derebeylerin ekonomik iktidarının kuvvetlenmesine yardım etmiştir; bunun temelini, toprağın feodal mülkiyeti teşkil ediyordu.

2 — Kolhozcunun ocağının şahsî mülkiyeti meselesi :

Ekonomi-politik el kitabı taslağında "Her kolhozcu ocağının, şahsî faydalanma (intifa) için bir ineğe, küçük baş hayvanlara ve kümes hayvanlarına maliktir" denmesi yanlıştır. Bilinir ki, aslında inek, küçük baş hayvanlar, kümes hayvanları vs. şahsî faydalanma konuları değil, kolhozcu ocağının şahsî mülküdür. "Şahsî faydalanma (intifa)" tabiri her halde tarımsal artel kanunundan alınmadır. Fakat burada bir hata var. Daha büyük bir ihtimamla hazırlanmış olan S.S.C.B. Anayasası, bu konu hakkında başka şey yazıyor: "Her kolhozcu ocağı, eve bitişik arazide özel yardımcı bir ekonomiye, bir meskene, üretim hayvanlarına, kümes hayvanlarına ve küçük tarım aletlerine de sahiptir."

Bu, tabiî tam bir izahtır.

Daha ayrıntılı olarak denilebilir ki, her kolhozu, mahallî şartlara göre, bir'den şu kadara kadar ineğe, şu kadar koyuna, keçiye, domuza (bu rakamlar mahallî şartla-

ra göre tayin edilebilir), tahdit edilmeyen sayıda kümes hayvanlarına (ördek, kaz, tavuk, hindi) maliktir.

Bu ayrıntılar, bizde tarımın kollektifleştirilmesi gerçekleştirileli beri kolhozcunun ocağında şahsî mülkiyet namına ne kaldığını tam olarak bilmek isteyen yabancı ülkelerdekiler için büyük önem arzeder.

3 — Arazi sahiplerine köylülerin eskiden ödedikleri kira bedeli ve arazi satın almasının gerektirdiği zorunlu masraflar meselesi :

Ekonomi-politik taslağında, toprağın millîleştirilmesi neticesinde "köylünün, yılda 500 milyon ruble tutan kira bedelini ödemekten kurtulduğu" söylenmektedir. (İlâve edelim ki bu rubleler "altın ruble"dir.) Bu rakamı tam olarak tespit etmek gerekir. Çünkü bana öyle geliyor ki, bu rakam, bütün Rusya'da kira bedelini değil, ancak Rus illerinin çoğunluğunun kira bedelini ihtiva etmektedir. Rusya'nın, tarih öncesi bazı bölgelerinde kira bedelinin "aynî olarak" ödenmekte olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Projenin yazarları, bunu hesaba katmamış görünüyorlar; ayrıca unutmamak gerekir ki, köylü, yalnız kira bedellerinden değil, toprağın alım satımının gerektirdiği yıllık masraflardan da kurtulmuştur. Bu husus, Ekonomi-politik taslağında hesaba katıldı mı? Bence katılmadı. Oysa hesaba katılması gerekir.

4 — Tekellerin Devlet cihazı ile kaynaşması (füzyon) meselesi :

"Kaynaşma = füzyon" kelimesi yerinde değildir. Bu terim, tekellerle devletin birbirine kaynaşmasını sathî ve zahirî bir şekilde ifade ediyor; fakat bu yakınlaşmanın yalnız kaynaşmaya değil, devlet cihazının tekellere tâbi kılınmasına sebep olacağı ekonomik mânasını belirtmiyor. Bu yüzden, "kaynaşma" kelimesini atmak ve yerine "devlet cihazının tekellerin tâbiiyetine girişi" tâbirini koymak gerekir.

5 — S.S.C.B.'nde makinelerin kullanılması meselesi:

Projede, "S.S.C.B.'nde topluma emek tasarrufu sağladığı her halde, makineler kullanılır" denilmektedir. Bu konunun hiç de böyle ifade edilmemesi lâzımdır. İlk önce S.S.C.B.'nde makineler istisnasız her zaman topluma emek tasarrufu sağlar. Bu yüzden S.S.C.B.'nde topluma emek tasarrufu sağlamayan makine örneğini görmedik. İkinci olarak, makineler yalnız emek tasarrufu sağlamakla yetinmez. İnsanların emeğini de kolaylaştırır. Bu yüzdendir ki, bizim şartlarımızda, kaptalist rejimdekinin aksine, işçiler çalışmalarında seve seve makineleri kullanırlar.

Böylece, topluma emek tasarrufu sağladığı ve işçilerin çalışmasını kolaylaştırdığı için hiç bir yerde, S.S.C.B.'nde olduğu gibi makinelerin seve seve kullanılmadığını söylemek lâzımdır, S.S.C.B.'nde işsizlik olmadığı için işçiler, severek, makineleri millî ekonomide kullanırlar.

6 — Kapitalist ülkelerde işçi sınıfının maddî durumu meselesi :

İşçi sınıfının maddî durumundan bahsedildiği zaman mutat olarak, üretimle meşgul bulunan işçiler düşünülür ve yedek ordusu diye adlandırılan işsizler ordusunun maddî durumu bu hesaba katılmaz. İşçi sınıfının maddî durumunun bu tarzda ele alınması doğru mudur ? Bence doğru değildir. Eğer işsizler, ancak iş-güçlerini satmakla geçimlerini temin edebilenlerin yedek ordusunu teşkil ediyorlarsa, bunlar da zorunlu olarak işçi sınıfının bir kısmıdırlar; fakat o zaman sefil durumları, iş'de çalışmakta olan işçilerin maddî durumları üzerinde etki yapar. Bunun için, bunca kapitalist ülkelerde işçi sınıfının maddî durumu karakterize edilirken, işsiz işçiler yedek ordusunun durumu da hesaba katılmalıdır.

7 — Millî gelir meselesi:

Bence Ekonomi-politik taslağında millî gelir konusu-

na dair yeni bir bölüm mutlaka koymak gerekir.

8 — Ekonomi-politik'te Lenin ve Stalin, sosyalizmin ilmini yaratanlar özel bölümü meselesi:

Bence "Sosyalizmin marksist doktrini, sosyalizmin iktisadının Lenin ve Stalin tarafından yaratılması" adlı bölümün kaldırılması lâzımdır. Bu bölüm, yeni bir şey söylemediği, daha önceki bölümlerde geniş bir şekilde söylenenleri zayıf bir tarzda tekrarla yetindiği için manüelde katiyen lüzumsuzdur.

Diğer meseleler hakkında Ostrovitianov, Leontiev, Sçepilov, Gatovski ve diğer arkadaşların "teklifler"ine ekliyecek gözlemlerim yoktur.

IX. — EKONOMİ-POLİTİK EL KİTABI TASLAĞININ MÜKEMMELLEŞTİRİLMESİ YOLLARI

Bazı arkadaşlar, tartışmalar esnasında Ekonomi-politik taslağını yıkmak için aşırı gayret sarfettiler. Yaptıkları hata ve ihmaller için yazarları kabahatli buldular ve taslağın muvaffak olmadığını iddia ettiler. Bu doğru değildir. Şüphesiz ki el kitabında hatalar da var, ihmaller de; her önemli çalışmada her zaman hatalar ve ihmaller olur. Tartışmalara katılanların büyük çoğunluğu, Ekonomi-politik taslağının gelecekteki el kitabına temel teşkil edeceğini ve ancak bazı düzeltme eklemelere muhtaç bulunduğunu kabul ettiler. Nitekim mevcut el kitaplarından bir baş daha yüksek olduğu neticesine varmak için, halen piyasada bulunan Ekonomi-politik el kitapları ile bu taslağı karşılaştırmak, yetecektir. Bu da, taslağın yazarları için lehte kaydedilecek bir noktadır.

El kitabını daha iyi bir şekle sokmak için mahdut üyeli bir komisyon tayin etmek, bu komisyona, yalnız manüelin yazarlarını ve tartışmalara katılanlar arasından, çoğunluğunun görüşüne taraftar olanları değil, aynı zamanda çoğunluğun görüşünün aleyhinde bulunanları, el kitabını

şiddetle eleştirenleri de almalı. Komisyona, rakamları gözden geçirecek ve projeye yeni istatistikler ilâve edecek olan bilgili bir istatistikçinin ve formüllerin sıhhatini kontrol edecek tecrübeli bir hukukçunun alınması da iyi olur.

Bu işe tamamen kendilerini hasredebilmeleri için geçici olarak komisyon üyelerini bütün başka çalışmalardan muaf kılmak ve maddî bakımdan gereken kolaylığı sağlamak gerekir.

Ayrıca manüele son şeklini vermek için üç kişilik bir redaksion komitesi de tayin etmek gerekir. Bu, manüelde ne yazık ki mevcut olmayan üslûp bütünlüğünü sağlamak için de zorunludur.

Manüelin takdimi için Merkez Komitesi tarafından tesbit edilen süre : bir yıl.

İKİ

PARTİ'NİN KÖYLÜ MESELESİNDEKİ ÜÇ TEMEL ŞİARI ÜZERİNE

IAN — SKI YOLDAŞA CEVAP

(15 Nisan 1927)

Ian—Skı Yoldaş,

Mektubunuzu zamanında aldım. Biraz gecikerek cevap vermekteyim, bunun için beni bağışlamanızı rica ederim.

1. — Lenin, "her devrimin en temel meselesi devlet iktidarı meselesidir" der. İktidarı elinde tutan hangi sınıftır ya da hangi sınıflardır; iktidarı alması gereken sınıf ya da sınıflar hangileridir, işte "her devrimin temel meselesi" budur.

Devrimin şu ya da bu aşamasında yürürlükte kalan, Parti'nin temel stratejik şiarları, Lenin'in bu ana tezine kayıtsız şartsız dayanmazlarsa, temel şiar diye nitelendirilemezler.

Devrimin şu ya da bu aşamasında yenilgiler ve gerilemeler, başarısızlıklar ve bazı taktik yanılgılar olabilir; ama bu, temel stratejik şiarın yanlış olduğuna henüz delâlet etmez. Örneğin 1905 devrimi yenilgiye uğramış olmasına rağmen, devrimimizin **birinci** aşamasında, "burjuvaziyi tarafsızlaştırarak, Çar'a ve büyük toprak sahiplerine karşı bütün köylü ile birlikte" şiarı, tamamen doğru bir şiardı.

Onun için, Parti'nin temel şiarı meselesini, devrimin şu ya da bu gelişme aşamasındaki yenilgiler ve başarısızlıklar meselesiyle karıştırmamalıdır.

Devrimin seyri sırasında Parti'nin temel şiarının, eski sınıfların ya da eski sınıfın iktidardan düşürülmesi, ama devrimin bu şiardan doğan temel isteklerinden bir kısmının gerçekleştirilememesi ya da bunların gerçekleştirilmesinin yeni bir devrimi gerektirmesi hali olabilir; ama bu da, temel şiarın yanlış olduğunu göstermez. Örneğin 1917 Şubat Devrimi, Çarlığı ve büyük toprak sihiplerini iktidardan düşürdü, ama bunların topraklarının ellerinden alınması vb. sonucunu vermedi; bunun böyle olması, devrimin birinci aşamasındaki temel şiarımızın yanlış olduğunun kanıtı değildir. Ya da örneğin: Ekim İhtilâli, burjuvazinin iktidardan düşürülmesini ve iktidarın proletaryanın eline geçmesini sağladı, ama, bu devrim de: a) genel olarak burjuva demokratik devrimini tamamlamadı, ve b) özel olarak köylerde kulakların hemen tecridini sağlamıyarak, bu süreci belirli bir zaman süresi içinde sıraya koydu. Ama bu da, "proletaryanın iktidarı için, orta köylüyü tarafsızlaştırarak, köylüyle birlikte, şehir ve köylerde kapitalizme karşı" olan devrimin **ikinci** aşamasındaki şiarımızın yanlış olduğunu göstermez.

Onun için, Parti'nin temel şiarı meselesiyle, bu şiardan doğan şu ya da bu isteğin gerçekleştirilmesinin gecikmesi ve biçimleri meselesini karıştırmamalıdır.

Bu sebeple, Partimizin stratejik şiarlarını, ne devrimci hareketin şu ya da bu dönemindeki başarı ya da yenilgileri bakımından, ne de bu şiarlardan doğan şu ya da bu isteğin gerçekleşmesinin gecikmesi, ya da biçimleri açısından değerlendirmemiz yanlış olur.

Sizin yanılgınız Ian-Skı yoldaş, bu son derece önemli metodolojik meseleyi gözden kaçırmış olmanız, ya da onu anlamamış olmanızdır.

2. — Mektubunuzda şöyle yazıyorsunuz:

"Bütün köylü ile birlikte ancak Ekim'e kadar ittifak halinde yürüdüğümüzü söylemek doğru mudur? Hayır, doğru değildir. 'Bütün köylüyle ittifak' şiarı, Ekim'den önce, Ekim sırasında ve Ekim'den sonraki ilk dönemde, köylünün tümünün, burjuva devriminin tamamlanmasında çıkarı olduğu için yürürlükte ve doğruydu."

Bu pasajdan çıkan anlam şudur ki, Parti'nin, devrimin birinci aşamasındaki (1905-1917 Şubat'ı), Çar'ın ve büyük toprak sahiplerinin iktidarını yıkarak, proletaryanın ve köylünün iktidarını kurmanın söz konusu olduğu aşamadaki stratejik şiarı, burjuvazinin iktidarı yerine sovyet iktidarının kurulmasının söz konusu olduğu, devrimin ikinci aşamasındaki (Şubat 1917-Ekim 1917) stratejik şiarından hiç de değişik değildir. Demek ki, siz, burjuva demokratik devrim ile proleter sosyalist devrim arasındaki temel farkı inkâr ediyorsunuz.

Köylünün tümünün, burjuva devriminin tamamlanmasında çıkarı olduğu için, Ekim sırasında ve Ekim'den sonraki birinci dönemde "bütün köylü ile ittifak" şiarını uyguladığımızı söylüyorsunuz. Ama Ekim ayaklanmasının ve Ekim İhtilâlinin burjuva devrimini tamamlamakla yetindiğini, ya da bu görevi temel görev saydığını size kim söyledi ? Bunu nerden çıkardınız ? Burjuvazinin iktidardan devrilmesini ve sovyet iktidarının kurulmasını, burjuva devrimi çerçevesi içinde durdurmak mümkün

müdür ? Sovyet iktidarının gerçekleştirilmesi, burjuva devrimi çerçevesi dışına taşmak demek değil midir ? Kulakların (ki onlar da köylüdür) burjuvazinin devrilmesini ve iktidarın emekçilerin eline geçmesini destekliyebilecekleri nasıl söylenebilir ? Toprağın millîleştirilmesi, toprakta özel mülkiyetin kaldırılması, toprak alım satımının yasaklanması gibi kanunların, sosyalist kanunlar sayılmamakla birlikte, bizde kulaklarla ittifak halinde değil, tam tersine, onlara karşı mücadelenin gereği olarak kabul edildiği nasıl inkâr edilebilir. Kulakların (ki onlar da köylüdür) Sovyet iktidarının kabul ettiği, fabrikaların, büyük atelyelerin, demiryollarının, bankaların vb. müsaderesi kararnamelerini, ya da emperyalist savaşın iç savaşa çevrilmesi şiarını kabul edebileceklerini nasıl söyleyebiliriz ? Ekim ihtilâlinde esas olan şeyin bu ve bunlara benzer davranışlar ve burjuvazinin iktidardan düşürülerek Sovyet iktidarının kurulması olmayıp, burjuva devriminin tamamlanması oduğu nasıl söylenebilir?

Ekim İhtilâlinin başlıca görevlerinden birinin burjuva devriminin tamamlanması olduğu nasıl söylenebilir? madan burjuva devriminin sonuna kadar götürülemiyeceği ve aynı biçimde burjuva devrimi tamamlanmadan Ekim ihtilâlinin durumunun sağlamlaşmıyacağı; ve Ekim İhtilâlinin burjuva devrimini tamamladığı ölçüde bütün köylülerin sevgisini kazanacağı, tartışma götürmez bir gerçektir. Bu, kesin olarak böyledir. Ama bundan ötürü, burjuva devriminin tamamlanmasının, Ekim İhtilâlinin bir sonucu değil de, onun özü ya da belli başlı hedefi olduğunu söyleyebilir miyiz ? O zaman, Ekim İhtilâlinin ana hedefi nerede kalır: burjuvazinin iktidardan uzaklaştırılması, Sovyet iktidarının kurulması, emperyalist savaşın iç savaşa çevrilmesi, kapitalistlerin üretim araçlarından tecridi ve ilh.. Ve eğer stratejik şiarın ana teması, her devrimin temel meselesiyle, yani temel mesele, iktidarın

bir sınıfın elinden bir başka sınıfın eline geçmesi meselesiyse, bundan açıkça, burjuva devriminin proletarya iktidarı tarafından tamamlanması meselesinin, iktidarın burjuvaziden proletaryanın eline geçmesi meselesiyle, yani devrimin ikinci aşamasındaki stratejik şiarın ana temasını teşkil eden meseleyle birbirine karıştırılmaması gerektiği sonucu çıkmaz mı?

Sovyet iktidarının en büyük eserlerinden biri, burjuva devrimini tamamlamış yani ortaçağ çamurunu kökünden temizlemiş olmasıdır ki, köy için bu olay, son derece önemli ve kesin bir olaydır. Eğer bu gerçekleşmeseydi, Marx'ın daha geçen yüzyılın ikinci yarısında sözünü ettiği köylülerin mücadelesi ile sosyalist devrim birleşemezdi. Eğer bu gerçekleşmeseydi, Ekim İhtilâlinin kendisi, sağlam bir temele oturtulamazdı. Ve şu önemli şartı da gözden kaçırmamalı: burjuva devriminin tamamlanması, bir solukta başarılan bir iş değildir. Gerçekte bu devrim, koca bir dönem içinde adım adım gerçekleştirildi. Bu döneme mektubunuzda belirttiğiniz gibi yalnız 1918'in bir kısmı değil, (Volga ve Ural bölgelerinde olduğu gibi) 1919'un bir kısmı ile (Ukrayna'da olduğu gibi) 1919-1920 yıllarının bir kısmı da girer. Burada sözünü ettiğim, köylünün tümünün, büyük toprak sahiplerinin iktidarının yeniden kurulması tehlikesinin karşısına dikildiğini görerek, burjuva devrimini tamamlamak ve bu devrimin meyvelerini korumak için bir bütün olarak Sovyet İktidarı çevresinde toplandığı günler, Kolçak ve Denikin'in taarruza geçtiği günlerdir. Lenin'den aktardığımız pasajları ve Parti'nin şiarlarını uygulama mekanizmasını tam olarak anlıyabilmek için, canlı gerçeğin temsil ettiği süreçlerin çapraşıklığı ve çeşitliliğini, doğrudan doğruya sosyalist nitelik taşıyan görevlerle burjuva devrimini tamamlama niteliğindeki görevler arasında "kaprisli" kucaklaşmayı, daima göz önünde bulundurmak gerekir. Bu söz ko-

nusu kucaklaşma, Parti'nin, devrimin ikinci aşamasındaki şiarının yanlış olduğunu mu gösterir? Bu şiarın, devrimin birinci aşamasındaki şiardan değişik olmadığını mı gösterir ? Hayır, böyle bir şey söylenemez. Tam tersine, bu girift oluş, ancak Parti'nin ikinci aşamasındaki şiarını doğrular: Sovyet iktidarı için yoksul köylüyle birlikte, şehir ve köy kapitalist burjuvazisine karşı vb.. Niçin ? Çünkü burjuva devrimini tamamlamak için, ilk önce, Ekim'de iktidarı burjuvaziden almak ve Sovyet iktidarını kurmak gerekti. Çünkü, ancak bu iktidar, burjuva devrimini tamamlıyabilirdi. Ekim'de, Sovyet iktidarını kurabilmek için de Ekim'de, burjuvaziyi devirmeye ve Sovyet iktidarını kurmağa muktedir **uygun** bir siyasî ordu örgütlendirmek gerekiyordu. İspata lüzum yok ki, biz böyle bir siyasî orduyu, ancak şu şiar altında hazırlayabildik ve örgütlendirebildik: Sovyet iktidarı için, proletaryanın burjuvaziye karşı köylüyle ittifakı. Açıktır ki, 1917 Nisanından Ekimine kadar uygulanan böyle bir stratejik şiar olmasıydı, böyle bir siyasî ordumuz da olmazdı ve bunun sonucu olarak Ekim'de düşmanı yenemezdik, ve bunun sonucu olarak da burjuva devrimini tamamlama imkânını elde edemezdik.

İşte bunun için burjuva devrimini tamamlamayı, devrimin ikinci aşamasındaki stratejik şiarı, iktidarın proletarya tarafından alınmasını sağlama görevini ihtiva eden şiar ile karşılaştırılmamalıdır.

Bütün bu "çelişmeler"den kaçınmanın tek yolu vardır; devrimin birinci aşamasındaki (burjuva demokratik devrim aşaması) stratejik şiar ile, devrimin ikinci aşamasındaki (proletarya devrimi) stratejik şiar arasındaki temel farkı bilmek; devrimin birinci aşamasında burjuva demokratik devrimi uğruna bütün köylüyle birlikte savaşa girdiğimizi ve devrimin ikinci aşamasında da, yoksul köylüyle birlikle, sermayenin iktidarına karşı proletarya

devrimi amacını güttüğümüzü bilmektir. Bunu teslim etmeliyiz, çünkü devrimin birinci ve ikinci aşamalarında sınıf güçlerinin tahlili, bizi buna zorlamaktadır. Yoksa, 1917 Şubatına kadar, proletaryanın ve köylünün **demokratik** devrimci iktidarı şiarıyla eylememizi yürütmemize karşılık, Şubat 1917'den sonra niçin bu şiarın yerine, proletarya ve **yoksul köylünün sosyalist** iktidarı şiarını kabul ettiğimizi açıklamamız imkânsız olur. Teslim etmeniz gerekir ki, Ian-Ski Yoldaş, 1917 Mart-Nisan'ında bir şiarın bırakılıp bir başkasının alınmasını, sizin şemanızla acıklamak imkânsızdır. Parti'nin bu iki stratejik şiarı arasındaki temel farka Lenin, daha **İki Taktik** adlı broşüründe işaret etmişti. Burjuva demokratik devrimin hazırlanması sırasında Parti'nin şiarını Lenin şöyle formüle ediyor :

"Proletarya, otokrasinin mukavemetini etkisiz hale getirmek ve burjuvazinin istikrarsızlığını dondurmak için köylü kitlesiyle ittifak kurarak demokratik devrimi sonuna kadar başarmalıdır." (Cilt VIII., s. 96).

Başka bir deyişle: demokratik devrimi gerçekleştirmek için burjuvaziyi tarafsızlaştırarak, otokrasiye karşı bütün köylüyle birlikte Parti'nin sosyalist devrimin hazırlanma dönemindeki şiarına gelince, Lenin bunu da şöyle formüle ediyordu :

"Burjuvazinin mukavemetini etkisiz hale getirmek ve köylü ile küçük burjuvazinin istikrarsızlığını dondurabilmek için proletarya, halkın yarı-proleter unsurlarının kitlesiyle ittifak kurarak sosyalist devrimi gerçekleştirmelidir." (Aynı eser).

Başka bir deyişle: sosyalist devrim için yoksul köylü ve genel olarak halkın yarı-proleter tabakalarıyla birlikte, şehir ve köy küçük burjuvazisini tarafsızlaştırarak, burjuvaziye karşı. Bu satırlar 1905'de yazılmıştır.

1917 Nisanında Lenin, o zamanki siyasî durumu,

proletaryanın ve köylünün demokratik devrimci yönetimiyle burjuvazinin gerçek iktidarının girift hale gelişi olarak nitelendirdikten sonra şöyle diyordu :

"Rusya'nın şu andaki gerçeğinde orijinal olan şey, proletaryanın bilinçlenme ve örgütlenmedeki yetersizliği sonucu, iktidarı burjuvaziye vermek olan devrimin **birinci** aşamasının, iktidarı proletaryaya ve köylünün yoksul tabakalarına verecek olan ikinci aşamaya geçişidir." **("Nisan Tezleri",** cilt XX. s. 88.) 1917 Ağustosu sonunda, Ekim için hazırlıklar hızla ilerlerken, Lenin, **"Köylüler ve İşçiler"** adlı yazısında şöyle diyordu.

"Krallığı ancak proletarya ve köylü devirebilir: o dönem için temel tanımlama böyleydi. O dönem için, sınıf siyasetimizin temel tanımlaması böyleydi [1905 söz konusudur. J.S.]. Ve bu tanımlama doğruydu. 1917 Şubatı ve Martı doğruluğunu bir kere daha ispat etti. Ancak yoksul köylüyü (programımızda dendiği gibi yarı-proleterleri) yöneten proletaryadır ki, savaşı demokratik bir barışla sona erdirebilir, yaraları sarabilir ve artık kaçınılmaz ve ivedi bir duruma gelmiş olan ilk adımları atarak sosyalizme yönelebilir. İşte bizim bugünkü sınıf siyasetimizin tanımlaması böyledir." (Cilt XXI., s. 111.).

Bu sözlerden, bizim bugünkü iktidarımızın, proletaryanın ve yoksul köylünün iktidarı olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Bu, besbelli ki yanlıştır. Ekim'e doğru proletaryanın ve yoksul köylünün iktidarı şiarı altında yürüdük ve bunu, her ne kadar daha o zaman biz bolşevikler çoğunlukta olduğumuz için proletarya iktidarı bir gerçek idiyse de sol kanat sosyalist-ihtilâlcilerle (S.R.'ler) bir blok teşkil ederek onlarla yönetimi paylaştığımız sürece, biçimsel olarak Ekim'de gerçekleştirdik. Bununla birlikte, sol kanat sosyalist-ihtilâlcilerin "darbesinden" sonra, bunlarla kurduğumuz blok parçalandıktan ve iktidarın tamamı kayıtsız şartsız tek bir partinin, devletin yönetimini baş-

ka bir partiyle paylaşmayan ve paylaşamayan bizim partimizin eline geçtikten sonra, proletaryanın yoksul köylüyle birlikte iktidarı resmen sona erdi.

Ve nihayet, 1918 Kasımında devrimin izlediği yola bir göz atan Lenin şöyle yazıyordu :

"Evet, köylünün tümüyle birlikte yürüdüğümüz sürece, bizim devrimimiz burjuva bir devrimdir. Biz bunun açık olarak bilincindeyiz. Ve bunu, 1905'den beri yüzlerce defa söyledik. Biz tarihî sürecin bu gerekli aşamasını ateşe atıp yakmayı, ya da bir emirname ile ortadan kaldırmayı düşünmedik ve bunu denemedik. ... Ama, 1917'-de Nisan ayında Ekim ihtilâlinden ve iktidarın bize geçmesinden önce halka açıkça şöyle diyorduk: şimdi devrim yerinde sayamaz. Çünkü memleket yol katetmiştir. Kapitalizm daha da gelişmiştir. Ülkenin tahribi o derecelere varmıştır ki, ister istemez ilerlememiz, sosyalizme doğru ilerlememiz gereklidir. Yoksa gerçek bir ilerleme kaydetmek, yorgun ülkeyi savaştan kurtarmak, emekçilerin ve sömürülenlerin acılarını dindirmek imkânsız olur. Her şey, bizim önceden söylediğimiz gibi gelişti. Devrimin izlediği yol, muhakememizin doğruluğunu ispat etti. İlk önce bütün köylüyle birlikte krallığa karşı, büyük toprak sahiplerine karşı, derebeyliğe karşı (ve bu durumda devrim, bir burjuva devrimi, bir burjuva demokratik devrim olarak kalır). Sonra da, yoksul köylüyle birlikte, yarı-proleterlerle birlikte, bütün sömürülenlerle birlikte, zengin köylüler, kulaklar, spekülâtörler dahil kapitalizme karşı; ve bu sefer devrim artık sosyalist bir devrimdir." **(Proleter Devrimi ve Dönek Kautsky,** C. XXIII. s. 391.).

Gördüğünüz gibi Lenin, burjuva demokratik devriminin hazırlanma dönemindeki birinci stratejik şiar ile, Ekim İhtilâlinin hazırlanma dönemindeki ikinci stratejik şiar arasındaki farkı birçok defa belirtmiştir: birincisinde şiar, otokrasiye karşı bütün köylüyle birlikte; ikincisinde

şiar, burjuvaziye karşı yoksul köylüyle birlikte. Burjuva devrimin Ekim'den sonra gelen bir dönem içinde derece derece tamamlanmış olması, ve burjuva devrimi tamamladığımız ölçüde "bütün" köylünün bize karşı sevgi duyması, yukarda da dediğim gibi temel tezde, Ekim'e doğru yoksul köylüyle birlikte ilerlediğimiz ve kulakların mukavemeti (ki onlar da köylüdür) ve orta köylünün tereddütleri karşısında, yoksul köylüyle birlikte, burjuvaziyi iktidardan uzaklaştırdığımız ve (hedeflerinden biri burjuva devrimini tamamlamak olan) Sovyet iktidarını kurduğumuz tezinde en küçük bir değişiklik yapmamak.

Sanırım ki durum açıktır.

3. — Mektubunuzda daha aşağıda şöyle yazıyorsunuz :

"Ekim'e, orta köylüyü tarafsızlaştırarak, yoksul köylü ile ittifak şiarıyla geldiğimizi söylemek doğru mudur? Hayır, doğru değildir. Yukardaki açıklamadan ve Lenin'den alınan metinlerden çıkan sonuç şudur ki, bu şiar, ancak, "köylünün bağrında sınıf ayrımı olgunlaştıktan sonra" (Lenin), yani "1918 yazında ve sonbaharında" ortaya atılabilirdi."

Bu pasajdan çıkan anlam şudur ki, Parti, orta köylüyü tarafsızlaştırma yolunu Ekim'e hazırlık döneminde değil, Ekim sırasında da değil, ama Ekim'den sonra ve özellikle 1918'den sonra yoksul köylü komitelerinin döneminden sonra tutmuştur. Bu, kesin olarak yanlıştır Ian-Ski yoldaş. Tam tersine, orta köylünün tarafsızlaştırılması siyaseti, 1918'de yoksul köylüler komitelerinden sonra başlamamış, o zaman bitmiştir. Bizim eylemimizde, orta köylünün tarafsızlaştırılma siyaseti, 1918'den sonra lâğvedilmiştir (yoksa o siyaset kabul edilmiş değil). 1918'den sonra, 1919 Martında Partimizin VIII. Kongresini açarken Lenin şöyle diyordu:

"Eskiden sosyalizmin en iyi temsilcileri —devrime

inandıkları ve teorilerinde ve fikirlerinde devrime hizmet ettikleri sırada— köylünün tarafsızlaştırılmasından, yani orta köylünün, proletaryanın devrimine fiilen yardım eden bir sosyal tabaka olmayacaksa, hiç değilse bu devrime engel olmayan ve düşmanlarımızın safına geçmeyen bağımsız bir sosyal tabaka haline getirilmesi gereğinden söz ederlerdi. Meselenin bu biçim soyut ve teorik konuşu, bizim için tamamen açıktır. Ama yeterli değildir. Biz artık sosyalizmi kurma aşamasına girmiş bulunuyoruz. Ve bu aşamada, ülkenin tarım bölgelerindeki tecrübelerimizle doğruluğu ispat olunan kural ve temel direktifleri, somut ve ayrıntılı olarak hazırlamamız ve orta köylüyle sağlam bir ittifak alanı yaratabilmemiz için bu kural ve direktiflerden esinlenmemiz gerekir." (Cilt XXIV, s. 114.).

Gördüğünüz gibi bu sözlerden çıkan anlam, sizin mektubunuzda söylediklerinizin tam tersi olan bir anlamdır. Üstelik, siz burada, partimizin gerçek pratiğini, tarafsızlaştırmanın başlangıcını ve sonunu birbirine karıştırarak, altüst ediyorsunuz.

Burjuvazi iktidardan devrilirken, Sovyet iktidarı henüz kök salmamıştı. Orta köylü, devrim ile karşı-devrim arasında taraf seçmede kararsızdı; onun için, o sıra, onu tarafsızlaştırmak gerekiyordu. Burjuvazinin bir daha geri dönmemek üzere devrildiğini, Sovyet iktidarının güçlenip kök saldığını, kulağın üstesinden gelindiğini ve Kızıl Ordunun iç-savaş cephelerinde muzaffer olmağa başladığını anlamağa başlayan orta köylü bize döndü. Ve işte orta köylünün bize bu yaklaşmasından sonradır ki, Lenin'in, Parti'nin VIII. Kongresinde formüle ettiği Parti'nin üçüncü stratejik şiarı mümkün olmuştur: yoksul köylüye dayanarak ve orta köylüyle sağlam bir ittifak kurarak sosyalizmi kurma şiarı.

Herkesin bildiği bu gerçeği siz nasıl unutabildiniz ?

Mektubunuzdan çıkan bir başka anlam da, proleter devrimine geçiş sırasında ve bu devrimin zaferini izleyen ilk günlerde, orta köylüye karşı tarafsızlaştırma siyaseti yanlıştı, yersizdi ve bu yüzden de kabul edilmemeliydi. Bu tamamen yanlıştır Ian-Skı yoldaş, doğru olan bunun tam tersidir. Orta köylü, asıl burjuvazinin iktidarının devrilmesi sırasında, proletarya iktidarı sağlamlaşana kadar en çok tereddüt eden ve direnendir. Yoksul köylüyle ittifak ve orta köylünün tarafsızlaştırılması, asıl bu dönemde gereklidir.

Yanılgınızda direnerek, köylü meselesinin, yalnız bizim ülkemizde değil "Rusya'nın Ekim'den önceki ekonimisini az çok andıran" öteki ülkeler için de büyük önem taşıdığını söylüyorsunuz. Şüphesiz ki, bu söylediğiniz doğrudur. Ama III. Enternasyonal'in II. Kongresine sunduğu toprak meselesi ile ilgili tezlerinde, Lenin'in, iktidara proletaryanın geçmesi döneminde, proteler partilerinin orta köylüye karşı siyaseti konusunda bakın ne diyor. Yoksul köylüyü ya da "köylerin sömürülen emekçi yığınları"nı, tarım işçilerinden, yarı-proleterlerden, yarıcılardan ve küçük köylülerden meydana gelmiş ayrı bir grup olarak tanımladıktan sonra ve orta köylüye geçerek, bunu da tarım bölgesinin özel bir grupu olarak ele aldıktan sonra, Lenin şöyle diyor:

"İktisadî anlamda 'orta köylüden', çok geniş topraklara sahip olmamakla birlikte, genel olarak kapitalist düzen içinde sadece ailelerini ve işletmelerini geçindirme imkânını sağlamakla kalmayan, ama aynı zamanda, hiç değilse iyi mahsul yıllarında, sermaye olarak devreden bir üretim fazlası veren ve sık sık ücretli iş-gücü kullanan, toprağa sahip olan küçük çiftçiyi anlamak gerekir. ... Devrimci proletarya hiç değilse yakın bir gelecekte ve sosyalist iktidar döneminin başlarında bu tabakayı kendi safına kazanma görevini hedef olarak alamaz. Prole-

tarya, bu tabakayı tarafsızlaştırma, yani onun proleteryaya karşı savaşında burjuvaziye aktif bir destek olmasına engel olma göreviyle yetinmelidir:" (**III. Enternasyonalin II. Kongresi tutanakları**, s. 610, 611.).

Bundan sonra, orta köylüyü tarafsızlaştırma siyasetinin bizde "ancak 1918 yazında ve sonbaharında" yani Sovyet İktidarının kesin zaferi ve sağlam temeller üzerine oturmasından sonra "ortaya çıktığı" nasıl söylenebilir.

Gördüğünüz gibi, sosyalist devrime geçişte ve Sovyet iktidarının sağlam temellere oturması döneminde proleter partilerinin stratejik şiarları meselesi, orta köylünün tarafsızlaştırılması meselesi gibi sandığınız kadar basit değildir.

4. — Yukarda söylediklerimizden çıkan sonuç şudur ki, Lenin'in eserlerinden aktardığımız pasajlar, Parti'nin Devrimin ikinci aşamasındaki temel şiarıyla karşılaştırılamaz, çünkü: a) bu pasajlar Parti'nin Ekim'den önceki temel şiarının değil, Ekim'den sonraki burjuva devriminin tamamlanmasından sonraki şiarını ele almaktadır; b) çünkü bu pasajların, bu şiarla çelişmesi şöyle dursun, onu doğrulamaktadır. Yukarda da söyledim ve bir kere daha tekrarlamak zorundayım ki, devrimin ikinci aşamasında iktidarın proletarya tarafından alınmasından önceki Parti'nin stratejik şiarı, ki bu şiarın ana teması iktidar meselesidir, iktidarın proletarya tarafından alınmasından sonra gelen dönemde gerçekleşen bir görev olan burjuva devriminin tamamlanması meselesiyle karıştıramayız.

5. — Benden aydınlanmak için bazı sorular sormaya sizi sevkeden Molotov yoldaşın Pravda'nın 12 Mart 1927 tarihli sayısında çıkan "Ülkemizde Burjuva Devrimi Üzerine" başlıklı yazısından söz ediyorsunuz. Siz yazıları nasıl okuyorsunuz Ian-Ski yoldaş? Molotov yoldaşın yazısını ben de okudum ve o düşüncedeyim ki, bu yazı benim, Partimizin XIV. Kongresindeki raporunda Parti'nin köy-

lü konusundaki şiarlarına dair söylediklerimle hiç bir şekilde çelişmemektedir. Molotov yoldaş, yazısında, Parti'nin Ekim dönemindeki temel şiarını ele almıyor, burjuva devrimi Ekim'den sonra tamamladığı ve bütün köylülerin sevgisini topladığı dönemi söz konusu ediyor. Ama yukarda da söylediğim gibi bu gerçeğin tesbiti, yoksul köylüyle birlikte orta köylüyü tarafsızlaştırarak şehir ve köy burjuvazisine karşı burjuvaziden iktidarı aldığımızı ve Sovyet iktidarını kurduğumuzu ve bunlar gerçekleşmeden burjuva devrimini tamamlıyamıyacağımızı söyleyen temel tezi doğrulamaktadır.

ÜÇ

BUĞDAY CEPHESİNDE

KOMÜNİST AKADEMİSİ VE SFERDLOF ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİYLE YAPILAN KONUŞMA

(28 Mayıs 1928)

SORU. — Buğday cephesindeki güçlüklerimizde temel mesele hangisidir ? Bu güçlükler nasıl çözümlenebilir? Bu güçlüklerin genel olarak sanayimizin gelişme temposu üzerinde ve özellikle hafif sanayi ile ağır sanayi arasındaki ilişkiler üzerinde ne gibi etkileri olmaktadır ?

CEVAP. — İlk bakışta, buğday konusundaki güçlüklerimizin bir rastlantı, sadece yanlış planlamanın sonucu, sadece ekonominin koordine edilmesinde yapılan hataların sonucu meydana geldiği sanılabilir. Ama bu, ilk bakışta edinilen bir izlenimdir. Gerçekte, bu güçlüklerin sebepleri çok daha derindir. Yanlış planlamanın ve ekonomik koordinasyondaki hataların burada önemli bir rol

oynadığında hiç şüphe yoktur. Ama her şeyi yanlış planlamayla ve yanılgılarla açıklamaya kalkmak en büyük yanılgıya düşmek olur. Planlamanın rolünü ve önemini küçümsemek yanlıştır. Ama ekonomimizi planlamamıza imkân veren bir gelişme derecesine ulaştığımız düşüncesiyle ana planın rolünü önemsemek daha da büyük bir yanlış olur. Unutmamak gerekir ki, planlama eylemimizin alanına giren unsurların dışında, ulusal ekonomimizin çerçevesi içinde henüz planlamaya tâbi olmayan başka unsurlar da vardır. Unutmamak gerekir ki, toplumda hâlâ bize düşman olan sınıflar vardır ve sadece bir devlet plan komisyonunun basit planlamasıyla bunlar hizaya gelmezler. Onun için, bence, her şeyi basit bir rastlantının sonucu olarak, planlamadaki yanlışların sonucu olarak açıklamak yerinde olmaz.

Peki, öyleyse, buğday cephesindeki zorluklarımızın temel sebebi nedir ?

Temel sebep odur ki, buğday alanında, satışa sunulan buğday üretimi, bizde, buğday talebinin artmasından daha yavaş bir tempoyla gelişmektedir. Bizde sanayi büyümektedir. İşçi sayısı artmaktadır, şehirler büyümektedir ve nihayet (pamuk, keten, kenevir, pancar vb. gibi.) sanayi hammaddeleri üreten ve buğdayı satın alan tarım bölgeleri de büyümektedir. Bütün bunlar, buğday ihtiyacını, satışa sunulan buğday talebini arttırmaktadır. Öte yandan, satışa sunulan buğday üretiminin artışı ise evlere şenlikti. Devletin elinde bulunan buğday stoklarının, bu yıl, geçen yılkinden, daha önceki yılkinden daha az önemli olduğu söylenemez. Tam tersine, bu yıl, devletimizin emrinde, geçen yıllara kıyasla daha çok buğday vardır. Ama, buna rağmen, buğday sıkıntısı çekiyoruz. İşte birkaç rakam: 1925-1926'da 1 Nisana kadar, ancak 434 milyon put [1 put = 16 kg. 38] buğday stoku yapabilmiştik. Bu miktardan 123 milyon put buğday ihraç et-

tik. Memlekette 311 milyon putluk buğday stoku vardı. 1926-27'de 1 Nisan'da 596 milyon put stok edilmiş buğdayımız vardı. Bu miktardan 153 milyon put ihraç ettik. Memlekette 443 milyon put buğday stokumuz kalmıştı. 1927-28'de 1 Nisan'a kadar 576 milyon put buğday stok etmiştik. Bu miktardan 27 milyon ihraç ettik. Memlekette 549 milyon put buğday stoku kalmıştı. Yani geçen 1 Nisanda, bir önceki yıla kıyasla 100 milyon put daha fazla buğday stokumuz vardı. Ve bu stok, memleketin ihtiyacına ayrılmıştı. Gene geçen yılki stokumuz, iki yıl öncesine kıyasla, 230 milyon put daha fazlaydı. Ama buna rağmen buğday cehpesinde bu yıl zorluklarla karşılaşmaktayız.

Daha önce de raporlarımdan birinde, bu zorlukların, köylerdeki kapitalist unsurlar tarafından ve özellikle kulaklar tarafından, Sovyetlerin iktisadî politikasını başarısızlığa götürmek için sömürüldüğünü söyledim. Sovyetler iktidarının, kulakların anti-sovyetik eylemini tasfiye etmeyi amaç edinen bazı tedbirler aldığını biliyoruz. Ve ben burada, bu konu üzerinde durmayacağım. Beni şu anda ilgilendiren başka bir meseledir. Pazara sunulan buğday üretiminin yavaş artmasının sebepleri, bizde, satışa sunulan buğday üretiminde artışın, buğday ihtiyacı artışından niçin daha yavaş olduğu meselesi, ve bunun buğday ekilen toprakların yüzeyinin ve global buğday üretiminin şimdiden savaştan önceki sayılara ulaşmış olmasına rağmen neden böyle olduğu meselesidir.

Gerçekten buğday ekilen toprakların yüzey bakımından savaş öncesi sayısına ulaştığı bir gerçek midir? Evet, bir gerçektir. Global buğday üretiminin daha geçen yıl, savaş öncesi üretimine eşit olduğu, yani 5 milyar put buğdaya ulaştığı bir gerçek midir ? Evet öyledir. O halde durumun böyle olmasına rağmen, pazara sunulan buğday miktarının savaş öncesine kıyasla iki misli daha az olu-

şunu ve ihraç ettiğimiz buğdayın da yirmi defa daha az oluşunu nasıl açıklamalı ? Bu, her şeyden önce, ve özellikle Ekim İhtilâlinden sonra, tarım ekonomimizin yapısından meydana gelen değişmelerle açıklanabilir. Bunu, her şeyden önce, büyük toprak sahibi ve kulakların, azamî miktarda buğdayı satışa sunabilen büyük işletmelerinden pazara asgarî miktarda buğday sunan küçük köylü ekinomisine geçişle açıklayabiliriz. Sadece savaştan önce 15 ilâ 16 milyon ferdî işletmesine karşılık, bugün 24 ilâ 25 milyon köy işletmesinin bulunması gerçeği, yalnız bu gerçek, tarımımızın satışa asgarî miktarda buğday sunan küçük köylü ekonomisine dayandığını ispat etmeye yeter. Büyük toprak sahibinin ki olsun, kulak'ın ki olsun ya da kollektif işletme olsun, tarımda büyük işletmenin üstünlüğü, bunların makinelerden yararlanabilmeleri, bilimin verilerini kullanabilmeleri, gübrelemeyi uygulayabilmeleri ve böylelikle emeğin verimliliğini yükselterek satışa azamî miktarda buğday sunabilmeleridir. Buna karşılık, küçük köylü işletmelerinin zayıf noktası, bu imkânlardan yoksun olması, ya da hemen hemen yoksun olmasıdır ki, bu da onu pazar için az miktarda üretim yapan ve çıkardığı buğdayı kendi tüketen bir işletme durumuna sokmaktadır. Örnek olarak kolhozları ve sovhozları alalım. Bunlar, buğday olarak, üretimlerinin % 47.2'sini satışa sunmaktadır. Başka bir deyişle, bunlar, savaştan önceki büyük toprak sahiplerinin işletmelerinin satışa sunduğundan daha çok buğday satışa sunabilmektedirler. Küçük ve orta köylü işletmelerine gelince, bunlar, bütün üretimlerinin toplamını % 11,2'sini buğday olarak satışa sunmaktadırlar. Aradaki fark, gördüğünüz gibi, çok anlamlıdır.

Eskiden, savaş öncesi döneminde buğday üretiminin yapısıyla, bugün, Ekim sonrası dönemdeki yapısını gösteren birkaç rakamı aşağıda sunuyorum. Bu rakamlar merkez istatistik müdürlüğünün kollegium üyesi

Nemçinov tarafından tespit edilmiştir. Bu rakamlar, tamam olmak iddiasında değillerdir. Açıklayıcı notunda Nemçinov, bu konuda ihtiyat kaydı ileri sürmektedir: bu rakamlardan yararlanılarak ancak tahmini hesaplar yapılabilir. Ama bu rakamlar savaştan önceki durum ile Ekim'den sonraki durum arasında genel olarak buğday üretiminin yapısı ve özel olarak da satışa sunulan buğday üretimi bakımından yeterlidir.

	Global Buğday üretimi (Milyon put olarak)		(Köy dışında) satılan buğday (Milyon put olarak)		Satılan buğday yüzdesi
Savaştan önce:					
1. Büyük toprak sahipleri.	600,0	% 12	281,6	% 21,6	% 47,0
2. Kulaklar.	1.900,0	% 38	650,0	% 50,0	% 34,0
3. Orta ve yoksul köylüler.	2.500,0	% 50	369,0	% 28,4	% 14,7
Toplam.	**5.000,0**	**% 100**	**1.300,6**	**% 100,0**	**% 26,0**
1926-1927'de.					
1. Sovhoz ve kolhoz.	80,0	% 1,7	37,8	% 6,0	% 47,2
2. Kulaklar.	617,0	% 13,0	126,0	% 20,0	% 20,0
3. Orta ve yoksul köylüler.	4.052,0	% 85.3	466,2	% 74,0	% 11,2
Toplam.	**4.749,0**	**% 100**	**630,0**	**% 100,0**	**% 13,3**

Bu tablo neyi gösterir.

Her şeyden önce tahılların en büyük miktarlarda üretiminin büyük toprak sahipleri ile kulaklardan, küçük ve orta köylülere geçtiğini. Bu demektir ki, küçük ve orta köylüler, büyük toprak sahiplerinin boyunduruğundan kurtul-

duktan ve genellikle kulakların gücünü kırdıktan sonra, maddî durumlarını adamakıllı iyileştirmek imkânını elde etmişlerdir. Bu, Ekim İhtilâlinin bir sonucudur. Köylülüğün temel yığınlarının Ekim İhtilâlinden elde etmiş oldukları kesin kazanç burada görülmektedir.

Bu tablo, ikinci olarak, bizde belli başlı satılık buğday üreticilerinin de küçük köylüler ve özellikle orta köylüler olduğunu gösterir. Bu demektir ki, sadece global buğday üretimi bakımından değil, satılık buğday üretimi bakımından da S.S.C.B., Ekim İhtilâli sonunda bir küçük köylü ekonomisi ülkesi haline gelmektedir ve bunda, orta köylü, tarımın "en önemli siması"dır.

Bu tablo, üçüncü olarak, büyük toprak sahiplerinin ekonomisinin (büyük tarım işletmelerinin) ortadan kaldırılması, kulaklar ekonomisinin (büyük tarım işletmelerinin) üçte iki nispetinde azaltılması ve üretiminin ancak % 11'ini pazara sunan küçük köylü işletmesine geçiş, savaştan önceki duruma kıyasla satılık buğday üretiminde önemli bir azalma getirmeliydi ve nitekim getirmiştir de. Global buğday üretiminde savaş öncesi rakamına ulaşmış olmamıza rağmen, bugün elimizdeki satılık buğday miktarının o dönemdekinin yarısı olduğu bir gerçektir.

Buğday cephesinde karşılaştığımız zorlukların temel sebebi işte budur.

Onun için buğday stoklama konusundaki güçlüklerimizi bir rastlantının basit sonucu saymak yanlış olur.

Hiç şüphe yok ki, yanlış bir tutumla bir kısım küçük ve orta büyüklükte kasaba ve şehirlere buğday sağlama kararını almış olan ticaret örgütlerimizin de burada olumsuz bir rolü vardır ve bu yüzden devletin buğday ihtiyatları belli bir ölçüde zorunlu olarak azalmıştır. Bununla birlikte, buğday cephesindeki zorluklarımızın temelinin bunda olmadığı konusunda şüpheye yer yoktur. Zorlukların sebebi, satılık buğday ihtiyaçları hızla artarken, tarı-

mımızın satılık buğday üretiminde gelişmenin çok yavaş bir tempo izlemesidir.

Meselenin çözümü ne olabilir ?

Öyleleri var ki, meselenin çözümünü, kulak işletmelerine dönüşte ve bu tip işletmelerin yayılmasında ve geliştirilmesinde görüyorlar. Bu adamlar, büyük toprak sahiplerinin işletmelerine dönüşün sözünü etmeye cesaret edemiyorlar; besbelli ki onlar, bugünlerde böyle konular üzerinde gevezelik etmenin tehlikeli olduğunun farkındadırlar. Ama bu adamlar, Sovyetler iktidarının çıkarı ve kulak işletmelerinin her yoldan geliştirilmesi gereği üzerinde rahatça konuşmaktadırlar... Bu adamlar, Sovyet iktidarının, birbirine karşıt olan iki sınıfa aynı zamanda dayanabileceğini düşünüyorlar: iktisadî ilkesi işçi sınıfını sömürmek olan kulaklar sınıfıyla, iktisadî ilkesi her türlü sömürüyü ortadan kaldırmak olan kulaklar sınıfı. Gerçekten gericilere özgü bir tutum. Bu gerici "planlar"ın işçi sınıfının çıkarıyla, marksizmin ilkeleriyle, leninizmin görevleriyle hiç bir şekilde bağdaşmadığını ispat etmenin gereği yok. Kulak'ın şehir kapitalistlerinden "daha kötü olmadığını", kulak'ın şehirlerin Nepman'larından daha tehlikeli olmadıklarını; ve bu yüzden şu anda kulaklardan "korkacak" bir şeyimiz bulunmadığını iddia etmek, işçi sınıfının ve köylünün temel yığınlarının uyanıklığını zedeleyen boş liberal gevezeliktir. Unutmamak gerekir ki, şehirlerde, sanayide, küçük kapitaliste karşı sanayi ürünleri kitlesinin 9/10'unu sağlayan büyük sosyalist sanayii çıkarabilmemize karşılık; köylerde, üretim alanında, kulakların büyük üretimine karşı henüz güçlenmemiş olan ve kulak işletmelerinin buğday üretiminin 1/8'ini ancak üreten kolhoz ve sovhozları çıkarabiliriz. Köylerde büyük kulak işletmeciliğinin önemini anlamamak, köylerde kulakların rolünün, şehirlerde, sanayide kapitalistlerin rolünden yüz defa daha önemli olduğunu anlamamak, aklı-

nı kaybetmek, ve işçi sınıfının düşmanlarının safına geçmektir.

Öyleyse bu durumdan çıkış yolu hangisidir ?

1 — Çıkış yolu, her şeyden önce, geri dağınık küçük köylü işletmelerinden birleşmiş, makinelerle donatılmış, bilimin sağladığı imkânlardan yararlanan ve azamî miktarda satılık buğday üretebilen büyük kollektif işletmelere geçmektedir. Çıkış yolu, tarımda, bireyci köylü ekonomisinden kollektif toplumsal ekonomiye geçmektir.

Daha Ekim İhtilâlinin ilk günlerinde, Lenin, Parti'yi, kolhozları örgütlendirmeye çağırıyordu. O zamandan beri, partimizde kolhoz fikrinin propagandası devam etmiştir. Bununla birlikte, kolhozların teşkili çağrısının yığınlar arasında yankı bulması, ancak bu son zamanlardadır. Bu, her şeyden önie köylünün zihniyetinde, kolhozların lehine bir dönüşü hazırlayan tarım bölgelerindeki kooperatif örgütlerinin hızlı gelişmesi ile açıklanabilir; öte yandan şimdiden, desiyatin başına (1 desiyatin = 1 ha, 0.955) 150 ilâ 200 put mahsul veren ve satılık üretimin % 30 ilâ % 40'ını sağlayan kolhozların varlığı, yoksul köylüler arasında ve orta köylünün alt tabakaları arasında, kolhozlaşmaya doğru eğilimi güçlendirdi. Burada önemli olan bir başka nokta da devletin ancak kısa zamandan beri kollektivizasyon hareketini ciddî olarak malî bakımdan destekleme imkânını bulmuş olmasıdır. Bilindiği gibi, bu yıl devet, kolhozlara, geçen yılkine kıyasla iki misli malî yardımda bulunmuştur (60 milyon rubleden fazla). Parti'nin XV. Kongresi yığın halinde kollektivizasyon hareketinin gerektirdiği şartların şimdiden olgunlaştığını ve ülkede satılık buğday üretiminin artırılmasının en etkili yolunun kollektivizasyon hareketini yoğunlaştırmak olduğunu kabul etmesi tamamen yerindeydi.

Merkezî istatistik müdürlüğünün rakamlarına göre: 1927 yılında kolhozlar en az 55 milyon put buğdayı brüt

üretim olarak sağlamışlar ve bunun % 30'u satışa arzolunmuştur. Yeni kolhozları kurma ve eskileri genişletme yolundaki büyük akım, bu yılın sonunda kolhozlarda üretilen buğday miktarının kayda değer ölçüde artması sonucunu vermesi beklenmelidir. Görev, bugünkü tarımda kollektivizasyon hareketinin gelişme gücünü muhafaza etmek, kolhozları büyütmek, adı var kendi yok cinsten kolhozları tasfiye etmek, bunların yerine gerçek kolhozlar kurmak ve kolhozların devlet yardım ve kredilerinden yoksun kalmak istemiyorlarsa bütün satılık buğdaylarını devlet örgütlerine ve kooperatiflerine teslim etmelerini sağlayacak bir rejimi yerleştirmektir. Öyle sanıyorum ki, bu şartları uyguladığımız takdirde üç yıla kadar kolhozların 40 ilâ 50 milyon put buğdayı satışa sunmalarını sağlayabiliriz. Tarımda kollektivizasyon hareketinin, her halde kollektif işletmelerin başka şey, kooperatiflerin başka şey oldukları düşüncesiyle, kooperatif hareketine karşıt bir şey olduğunu sananlar vardır. Besbelli ki bu görüş yanlıştır. Kimileri kolhozları Lenin'in kooperatif planıyla bağdaşmaz bir şeymiş gibi gösterirler. Belirtmeye lüzum yok ki, böyle bir görüşün de gerçekle ilgisi yoktur. Gerçekte, kolhoz da bir kooperatif biçimidir, üretim kooperatifinin en parlak biçimi. Satış kooperatifleri vardır, tüketim kooperatifleri de vardır, ama aynı zamanda üretim koperatifleri de vardır. Kolhozlar genel olarak kooperatif hareketinin ve özel olarak da Lenin'in kooperatif planının ayrılmaz bir parçasıdır. Lenin'in kooperatif planını uygulamak demek, köylüyü satış ve tüketim kooperatifleri düzeyinden üretim kooperatifine, yani kolhoz kooperatifine yükseltmek demektir. Bizde kolhozların ortaya çıkıp gelişmeye başlamasının satış ve tüketim kooperatiflerinin güçlenmesinden sonra olduğu, bu gerçeği açıklar.

2 — Bu durumdan çıkış yolu, ikinci olarak, eski sov-

hozları genişletmek ve güçlendirmek ve yeni büyük sovhozları da örgütlendirmek ve geliştirmektir. Merkez istatistik müdürlüğünün verilerine göre, bugünün sovhozlarında global buğday üretimi 1927 yılında en az 45 milyon put'a ulaşmış ve bunun % 65'i satışa sunulmuştur. Bir miktar devlet desteğiyle sovhozların buğday üretimini istenilir ölçüde artırabileceklerinden şüphe edilemez. Ama görev burada bitmiyor. Sovyet iktidarının aldığı bir karara göre, köylü tarlalarının bulunmadığı bölgelerde, her biri 10 bin ilâ 30 bin desiyatin büyüklüğünde, bundan 5, 6 yıl sonra yaklaşık olarak 100 milyon put buğdayı satışa sunacak olan yeni büyük sovhozlar kurulacaktır. Bu sovhozların örgütlendirilmesine şimdiden girişilmiştir. Görev, Sovyet iktidarının bu kararını her ne bahasına olursa olsun uygulamaktır. Öyle düşünüyorum ki, bu görevleri yerine getirirsek, bundan 3, 4 yıl sonra eski ve yeni sovhozlardan 80 ilâ 100 milyon put satılık buğday elde edebiliriz.

3 — Bu durumdan çıkış yolu, küçük ve orta köylü işletmelerinin verimini sistematik olarak yükseltmektir. Büyük bireyci kulak işletmelerini destekleyemeyiz ve desteklememeliyiz. Ama bireyci küçük ve orta köylü işletmelerini destekleyebiliriz ve desteklemeliyiz; ve bunu, bu işletmelerin verimini artırarak, bunları kooperatif örgütlenme yoluna yönelterek yapabiliriz. Bu, bizde, daha 1921'de tarımda aynî verginin kabul edildiği sırada ilân edilmiş olan bir eski görevdir. Partimizin XIV. ve XV. kongrelerinde bu görevin gereği doğrulanmıştır. Buğday cephesindeki bugünkü zorluklar, bu görevin önemini büsbütün belirtmektedir. Onun için, bu görevi, kolhozlar ve sovhozlarla ilgili ilk iki görevi yerine getirirken gösterdiğimiz sebat ve kararla yerine getirmeliyiz.

Elimizdeki bütün veriler, bizim birkaç yıl içinde köylü ekonomisinin randımanını % 15 ilâ % 20 artırabilece-

ğimizi göstermektedir. Sabanın yerine pulluğun kullanılması gibi basit bir gelişme bile ülkemizdeki buğday üretiminin ciddî ölçüde artmasını sağlayabilir. Köylü işletmelerine asgarî miktarda gübre, temiz tohumluk, küçük modelde makineler vermenin sözünü bile etmiyorum. Onların tohumluk ihtiyaçlarını karşılamak için küçük kasaba ve köylerle mukavemetler yapma metodu olan stoklama mukavelesinin kullanılması metodu, köylü işletmelerinin randımanını yükseltme ve köylüleri kolhoz hareketine kazanmanın en uygun yoludur. Öyle sanıyorum ki, bu doğrultuda, ciddî olarak çalışılsa, 3, 4 yıl içinde bireyci küçük ve orta köylü işletmeleri tarafından teslim edilen 100 milyon put daha satılık buğday elde edebiliriz.

Böylece bu görevleri yerine getirmemiz şartıyla, bundan üç dört yıl sonra, devlet için 200 ilâ 250 milyon put buğdayın satışa sunulmasını elde etmemiz mümkündür. Gerek memleket içinde, gerekse dışında rahatça hareket edebilmemiz için bu miktar yeterli sayılabilir.

Buğday cephesinde zorluklardan kurtulabilmemiz için gerekli tedbirler, öz olarak bunlardır. Bu temel tedbirleri, tarım bölgelerinin emtia bakımından ikmalini hedef tutan planlamanın mükemmelleştirmesi yolundaki tedbirlerle birleştirmek ve ticaret örgütlerimizin bazı küçük şehir ve orta şehir ve kasabalara buğday sağlama yükümlülüğünden kurtarmak: işte bugünün görevi budur.

Bu tedbirlerin yanında, büyümesi, buğday ihtiyacını kayda değer ölçüde artıran ve şimdilik satılık buğday üretimindeki artışı geride bırakan sanayimizin gelişme temposunu yavaşlatmak için başka tedbirler de almamız gerekmez mi ? Kesin olarak hayır! Sanayileşme temposunu yavaşlatmak demek, işçi sınıfını zayıflatmak demektir. Çünkü sanayiin gelişmesi alanında ileriye doğru atılacak her adım, her yeni fabrika, ekonomimizdeki kapitalist unsurlara karşı mücadelede, küçük burjuva ele-

manlara karşı mücadelede, işçi sınıfının saflarını güçlendiren "bir yeni kaledir". Tam tersine, sanayimizin bugünkü gelişme temposunu muhafaza etmeliyiz: ilk fırsatta tarım bölgelerini emtia baskınına uğratarak oradan mümkün olduğu kadar çok buğday elde edebilmemiz için; tarımı ve her şeyden önce kolhozlarla sovhozların makine ihtiyacını ikmal edebilmek için; tarımı sanayileştirmek ve pazara sunduğu ürünlerin miktarını arttırmak için, sanayimizin gelişmesini daha da hızlandırmalıyız.

Belki de daha "tedbirli" davranarak özellikle tarım bölgelerindeki pazar için çalışan hafif sanayii, sanayimizin temeli haline getirerek, ağır sanayiin gelişmesini frenlemeliyiz ? Asla! Bu intihar olurdu; bu, hafif sanayimiz dahil bütün sanayimizi tehlikeye atmak olurdu; bu, ülkemizin sanayileşmesi şiarını bırakıp, onu kapitalist ekonomi sisteminin bir eki haline getirmek olurdu. Biz burada Lenin'in bilinen yön verici ilkelerinden, III. Enternasyinalin IV. Kongresinde kendisi tarafından formüle edilen ve Partimizin tümü için mutlak olarak zorunlu olan ilkelerinden ilham almaktayız. Lenin III. Enternasyonal'in IV. Kongresi'nde bu konuda şunları söylüyordu :

"Rusya için kurtuluş, yalnız köylü ekonomisinin iyi bir mahsul vermesinde değildir, —bu yetmez—. Kurtuluş, yalnız köylüye tüketim maddeleri sağlayan hafif sanayiin gelişmesinde de değildir, —bu da yetmez?. Bize ayrıca bir de ağır sanayi gereklidir."

O, şunu da söylemektedir :

"Her şeyden tasarruf ediyoruz. Okullardan bile. Ve bunu, ağır sanayii kurmadığımız takdirde, onu kuramadığımız takdirde hiç bir sanayi kuramıyacağımızı ve sanayimiz olmayınca da, bizim bağımsız bir ülke olarak kalamıyacağımızı anladığımız için, böyle yapıyoruz." (Cilt : XXVII. s. 349, Rusça yayını.)

Lenin'in bu sözlerinin unutulmasına razı olmamalı-

yız.

Sözünü ettiğimiz bu tedbirler alındığında, işçilerle köylülerin ittifakı ne olacaktır? Benim görüşüme göre, bu tedbirler, işçilerle köylüler arasındaki ittifakı daha da sağlamlaştırmaktan başka bir sonuç veremez. Gerçekten eğer kolhozlar ve sovhozlar hızlı bir tempo ile gelişirlerse; eğer küçük ve orta köylüye yapılan doğrudan doğruya yardım bunların işletmelerinin verimini yükseltirse, ve eğer kooperatifler her gün daha büyük köylü yığınlarını kucaklarlarsa, ve devlet kendisine hareket özgörlüğü sağlayacak olan 100 milyonlarca put satılık buğdayı teslim alırsa; eğer bütün bu tedbirler ve benzerleri, kulakları dizginlemek ve onların yavaş yavaş üstesinden gelmek sonucunu verirse, — işçilerle köylüler ittifakı bağrındaki işçi sınıfıyla köylülük arasında çelişkilerin gün geçtikçe silineceği; buğday stok etmek için başvurmak zorunda kalınan olağanüstü tedbirlerin kendiliğinden kalkacağı; geniş köylü yığınlarının her gün daha kalabalık olarak ekonominin kollektif biçimlerine dönecekleri, ve tarım bölgelerinin kapitalist elemanlarını yenmek için yürütülen mücadelenin gittikçe artan ölçüde bir yığın karakteri kazanacağı ve gittikçe daha da örgütleneceği besbelli değil midir? Bu biçim tedbirlerle, işçilerin ve köylülerin ittifakının ancak güçleneceği açık değil midir?

Burada söz konusu olan sadece işçi sınıfının önderliği saflarında, işçilerle köylülerin ittifakının basit bir ittifak olmadığını göz önünde tutmaktır. Bu ittifak, işçi sınıfıyla köyün emekçi yığınları arasında özel biçimde bir sınıf ittifakı ve hedefi: a) işçi sınıfının yerini güçlendirmek, b) işçi sınıfına bu ittifak içinde yönetici rolü sağlamak, c) sınıfsız bir toplum kurmaktır. İşçilerle köylüler arasındaki ittifakı başka biçimde düşünmek oportünizmdir, menşevizmdir, S. R.izmdir; —marksizmden gayri, le-

ninizm'den gayri ne derseniz odur.

İşçilerle köylüler arasındaki ittifak fikrini Lenin'in bilinen teziyle, köylünün "son kapitalist sınıf" olduğunu belirten teziyle nasıl bağdaştırmalı ? Burada bir çelişme yok mudur ? Çelişme burada görünürde bir çelişmedir, hayalî bir çelişmedir. Gerçekte hiç bir çelişme yoktur. Lenin'in, III. Enternasyonal'in III. Kongresine raporunda, köylüyü "son kapitalist sınıf" olarak nitelendirdiği raporda, o, "Sovyet iktidarının en yüksek ilkesi, proletaryanın devlet iktidarındaki yönetici rolünü muhafaza edebilmesi için, proletarya ile köylüler arasındaki ittifakı desteklemektir." derken, işçiyle köylü arasındaki ittifakın gereğini bir kere daha doğrulamaktadır. Hiç değilse Lenin'in burada herhangi bir çelişme görmediği ortadadır.

Lenin'in "köylünün son kapitalist sınıf olduğu" tezini nasıl anlamalı ? Bu, köylülerin, kapitalistlerden meydana geldiği anlamına mı gelir ? Hayır. Bu, köylünün ayrı bir sınıf olduğu, ekonomisini üretim araçlarının özel mülkiyeti temeli üzerinde kurduğu; köylünün, bu yüzden, ekonomilerini üretim araçlarının kollektif mülkiyeti temeli üzerinde kuran proleterler sınıfından ayrıldığı anlamına gelmektedir. Bu, köylülüğün bağrında, kapitalistler, kulaklar ve genel olarak her çeşit sömürücüler üretip besleyen bir sınıf olduğu anlamına gelmektedir.

Bu koşul, işçilerle köylüler arasındaki ittifakı örgütlendirme görevi önünde dikilen aşılmaz bir engel değil midir ? Hayır. Proletarya ile köylü arasındaki ittifak, köylülüğün tümüyle ittifak değildir. Proletaryanın köylüyle ittifakı, işçi sınıfıyla köylülerin emekçi yığınları arasında bir ittifaktır. Ve böyle bir ittifak, köylü içindeki kapitalist unsurlara karşı bir mücadele yürütülmeden, kulaklara karşı bir mücadele yürütülmeden gerçekleştirilemez. Böyle bir ittifak, yoksul köylüler, tarım bölgelerinde işçi sınıfının desteği olarak örgütlendirilmeden sağlam bir it-

tifak olamaz. Bu bakımdan işçiler ile köylüler arasındaki ittifak, bugünün sovyet iktidarı şartları altında ancak Lenin'in bilinen şiarının gerçekleştirilmesiyle mümkündür: yoksul köylüye dayan, orta köylüyle sağlam bir ittifak kur, kulak'a karşı mücadeleyi bir an gevşetme. Çünkü ancak bu şiarı uygulamakladır ki, köylünün temel yığınlarını sosyalist kuruluş yoluna sürüklemek mümkün olur.

Böylece görüyorsunuz ki, Lenin'in iki formülü arasındaki çelişme, ancak görünürde hayalî bir çelişmedir. Gerçekte hiç bir çelişme yoktur.

DÖRT

BÜYÜK DÖNÜŞ YILI

EKİM İHTİLÂLİNİN XII. YILDÖNÜMÜNDE

(7 Kasım 1929)

GEÇEN yıl, sosyalist kuruluşun bütün cephelerinde büyük bir dönüş yılı oldu. Bu dönüş, şehirlerdeki ve köylerdeki kapitalist unsurlara karşı, sosyalizmin kararlı mücadelesi işareti altında devam etti ve hâlâ da etmektedir. Bu mücadelenin karakteristik özelliği, ulusal ekonomimizin sosyalist dönüşümünün belli başlı alanlarında, daha şimdiden bize kesin başarılar sağlamış olmasıdır.

Bundan çıkan sonuç şudur ki, Parti, Nep'in* ilk aşamalarında gerilemesinden etkili bir biçimde yararlanma-

* Ekim İhtilâlinden hemen sonra, Sovyet İktidarı, savaş komünizmini iktisadî politika olarak benimsemişti. İç savaşın bitiminden sonra bu alanda bir gerilemenin gereği hissedildi ve ticaret bir ölçüde serbest bırakıldı. Bu yeni iktisadî politikanın kısaltılmış adı N.E.P. veya Nep (Noovoya Ekonomiçeskaya Politika) idi. Bu dönemde ticaret yapanlara ve bu yoldan iyi bir geçim sağlayanlara Nepman deniyordu. -ç.

sını bilmiş ve ardından Nep'in sonraki aşamalarında bir **dönüşü** örgütlendirerek kapitalist unsurlara karşı **başarılı bir eyleme** girişebilmiştir.

Nep'in kabulü sıralarında Lenin şöyle diyordu :

"Şu anda gerilemekteyiz, görünüşte geriliyoruz, ama hız almak ve ileriye doğru daha büyük bir güçle fırlamak için geriliyoruz. Yeni iktisadî politikamızı ancak bu biricik şartla uyguluyoruz, ve geriliyoruz. ... Bu gerilemeden sonra en inatçı mücadele başlayacaktır." ("Moskova Sovyeti toplantısındaki söylevi", Cilt XXVII. s. 361-362, Rusça yayın).

Geçen yıl içinde elde edilen sonuçlar, Lenin'in sözünü ettiği mücadeleyi, partinin çalışmalarında uygulamış olduğunu tartışma götürmez biçimde ispat etmektedir.

EĞER geçen yılın sonuçlarını bizim için tayin edici önem taşıyan iktisadî kuruluş alanında ele alırsak, mücadelenin başarısını bu cephede üç temel unsura irca edebiliriz.

I. — EMEĞİN VERİMLİLİĞİ ALANINDA

Geçen yıl içinde, kurucu eylemimizin en önemli başarılarından biri, belki de en önemli başarısı, emeğin verimliliği alanında tayin edici nitelikte bir dönüşü gerçekleştirmiş olmamızdır. Bundan şüphe edilemez. Bu dönüş, sosyalist kuruluş cehpesinde, işçi sınıfının sayısız yığınlarının yaratıcı inisiyatifinin güçlenmesi ve güçlü bir çalışma hamlesi biçiminde belirdi.

Yığınların yaratıcı inisiyatifi ve çalışma hamlesi, belli başlı üç doğrultuda teşvik buldu: a) işlerinde yığınların inisiyatifini ve eylemini engelleyen bürokratizme karşı mücadele ederek, — öz eleştiriyle mücadele ederek; b) proleter çalışma disiplinini bozanlarla, baltalayanlarla mücadele ederek, — sosyalist yarışma ile mücadele ede-

rek, ve nihayet; c) kesintisiz iş haftasını örgütlendirerek üretimde rutine ve atalete karşı savaşarak. Bunun sonucu olarak, emek cephesinde büyük bir başarı elde ettik: ülkemizin bütün bölgelerinde, işçi sınıfının sayısız yığınlarının çalışma şevki ve karşılıklı çalışma çağrısı. Bu başarı, önemli bir başarıdır. Çünkü emeğin verimliliğinin devamlı artışını, ancak, işçi sınıfının sayısız yığınlarının çalışma hamlesi ve azmi sağlayabilir. Ve bu olmadan da, sisyalizmin, kapitalizm üzerinde kesin zaferi düşünülemez.

"Emeğin verimliliği, —diyor Lenin,— yeni sosyal düzenin başarısı, en önemli, en temel şeydir. Kapitalizm, serflik düzeninde, bilinmeyen bir emek verimliliği yarattı. Kapitalizm, kesin olarak yenilebilir ve yenilecektir de, çünkü sosyalizm çok daha yüksek yeni bir emek verimliliği yaratır." ("Büyük İnisiyatif," Cilt XXIV, s. 342. Rusça yayını.)

Bundan hareket eden Lenin şu sonuca varıyor:

"İşçilerin ve köylülerin bir an önce salâha kavuşmasının, millî ekonominin salâha kavuşmasının bundan böyle bağlı bulunduğu o çalışma şevkini, o çalışma azmini, o direnme ruhunu benimsemek zorundayız." ("Ekim İhtilâlinin III. Yıldönümünde verdiği söylev." Cilt XXV. s. 477. Rusça yayını.)

İşte Lenin'in, Parti'nin önüne koyduğu görev budur.

Sona eren yıl, Parti'nin önündeki engelleri aşarak, bu görevi yerine getirdiğini göstermiştir.

Parti'nin geçen yılki birinci önemli başarısı işte budur.

II. — SANAYİ KURULUŞU ALANINDA

Partinin ikinci başarısı, birinci başarısıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Parti'nin bu ikinci başarısı, geçen yıl içinde, ağır sanayi çalışmalarında birikim meselesini özünde olumlu bir sonuca bağlamış olmamız, üretim araçları üre-

timinin gelişmesinde gittikçe hızı artan bir tempoya uymamız ve ülkemizin bir sanayi ülkesine dönüşmesi için gerekli şartları yaratmış olmamızdır. İşte geçen yılki ikinci temel başarımız budur.

Hafif sanayi meselesi, özel güçlükler göstermemektedir. Bunu birkaç yıl önce bir çözüme bağlamıştık. Ağır sanayi meselesi, daha zor ve daha önemlidir. Daha zordur, çünkü bu sanayi, büyük sermaye yatırımlarını gerektirir. Üstelik sanayi bakımından geri kalmış ülkelerin tarihinin de gösterdiği gibi ağır sanayi uzun vadeli pek büyük istikrazları gerektirir. Ağır sanayi daha önemlidir, çünkü ağır sanayii geliştirmeden hiç bir sanayi kuramayız ve sanayileşme yolunu tutamayız. Ve bizim uzun vadeli istikraz elde etmemiz söz konusu olmadığına göre ve az çok uzun vadeli kredi de alamadığımıza göre, bu meselenin bizim için çok daha büyük bir vehamet gösterdiği ortadadır. Bütün ülkelerin kapitalistleri, bizim istikraz ve kredi taleplerimizi reddederken bunu göz önünde tutmaktadırlar; onlar, birikim meselesini kendi güçlerimize dayanarak çözemiyeceğimizi, ağır sanayii kurma meselesini çözemiyeceğimizi ve kendilerine boynu eğik giderek teslim olacağımızı sanıyorlar.

Oysa, bu konuda, sona eren yılın sonuçları bize neyi göstermektedir ? Bu sonuçların önemi şundadır ki, bu kapitalist bayların hesapları altüst olmuştur. Sona eren yıl göstermiştir ki, S.S.C.B.'nin açık veya üstü örtülü iktisadî ablukasına rağmen, biz, kapitalistlere boyun eğmedik ve ağır sanayiin temellerini atarak, birikim meselesini kendi güçlerimize dayanarak çözüme bağladık. Bunu artık işçi sınıfının en azılı düşmanları bile inkâr edemezler. Gerçekten geçen yıl büyük sanayi yatırımları 1.600 milyon rubleyi aşmıştır ve bunun 1.300 milyon rublesi ağır sanayiye yatırılmıştır ve oysa bu yıl büyük sanayiye yatırım 3.400 milyon rubleyi aşmaktadır ve bunun

2.500 milyon rublesi ağır sanayiye yatırılacaktır. Büyük sanayiin geçen yılki global üretimi % 23 bir artış gösterirken —ki bunda ağır sanayiin payı % 30'du— bu yıl büyük sanayiin de global üretimi % 32 bir artış gösterecek ve bunda ağır sanayiin artış payı % 46 olacaktır; ağır sanayide kurulması için gerekli birikim meselesinin bizim için aşılmaz güçlükler taşımadığı bundan anlaşılmıyor mu? Ağır sanayiin geliştirilmesinde artan bir hızla ilerlediğimizden ve eski tempoları aşarak tarihten gelme geriliğimizi ardımızda bıraktığımızdan şüphe edilebilir mi ?

Bütün bu söylediklerimizden sonra 5 yıllık planın yıllık prgramının geçen yıl içinde aşılmış olduğuna, ve 5 yıllık planın optima varyantının, burjuva yazar bozuntularının "hayalî ve ulaşılmaz bir şey" diye nitelendirdikleri ve bizim sağcı oportünistlerimizin yıldıkları (Buharin grupu) bu optima varyantın gerçekte 5 yıllık planın minima varyantı haline gelmiş olmasına artık şaşılabilir mi ?

"Rusya'nın kurtuluşu, —diyor Lenin,— sadece köylü ekonomisinin iyi mahsülünde değildir —bu yetmez—, sadece köylüye tüketim maddeleri sağlayan hafif sanayinin başarısında da değildir —bu da yetmez—, bize aynı zamanda bir ağır sanayi gerekir. ... Eğer ağır sanayimiz yoksa, eğer onu kurmazsak, hiç bir sanayi kuramayız, ve sanayimiz olmayınca da bağımlı bir ülke olarak işimiz tamamdır. ... Ağır sanayi, devletin malî desteğini gerektirir. Eğer bu desteği sağlayamazsak, sosyalist ülke demiyorum ama, uygar bir ülke olarak da işimiz tamamdır." ("Rus Devriminin 5 yılı ve Dünya devriminin Perspektifleri". III. Enternasyonal'in IV. Kongresine sunulan rapordan. Cilt XXVII. s. 349. Rusça yayını.)

İşte Lenin, böyle kesin olarak, birikim meselesini ve ağır sanayiin kurulması konusunda Parti'nin görevleri-

ni formüle etmektedir.

Sona eren yıl, Parti'nin, yolu üstünde dikilen her çeşit engeli aşarak bu görevi başarıyla yerine getirdiğini göstermiştir.

Elbette ki bu, sanayiin, bundan böyle ciddî zorluklarla karşılaşmayacağı anlamına gelmez. Ağır sanayiin meselesi, sadece birikim meselesi değildir. Ağır sanayi, kadro meselesini de çözmeye zorunludur. Bu, a) Sovyet rejimine bağlı onbinlerce teknisyen ve uzmanı sosyalist kuruluşa bağlama meselesidir, b) işçi sınıfının saflarından gelme yeni teknisyenler ve uzmanları eğitme meselesidir. Birikim probleminin özünde çözülmüş olarak kabul edebilmemize karşılık, kadrolar meselesi, henüz çözülmesi gereken bir mesele olarak önümüzde durmaktadır. Oysa, sanayiin teknik kuruluşunun gelişme halinde olduğu şu sıralarda kadrolar meselesi, sosyalist kuruluşun tayin edici nitelikte bir meselesidir.

"Bizde asıl eksik olan, —diyor Lenin,— kültürdür, yönetme sanatıdır. ... İktisadî ve siyasî bakımlardan Nep, bize sosyalist ekonominin temellerini bulma imkânını sağlamaktadır. Burada söz konusu olan "biricik" şey, proleteryanın ve onun öncülerinin eğitilmiş güçlerini yaratabilmektir." ("Partinin XI. kongresine siyasî rapor planı konusunda Molotov yoldaşa yazdığı mektuptan", Cilt XXVII. s. 207.")

Besbelli ki burada sözü edilen "eğitilmiş güçler"le kasdedilen şey, genel olarak, iktisadî kuruluş için gerekli kadrolar; özel olarak da sanayiin kuruluşu ve yönetimi için gerekli kadrolardır.

Bundan çıkan sonuç şudur ki, ağır sanayi için temel önemi olan birikim alanında sağlanan ciddî başarılara rağmen, kadrolar problemi çözülmedikçe, ağır sanayiin kuruluş meselesinin tam olarak üstesinden geldiğimiz söylenemez.

İşte Parti'nin kadrolar problemini sıkı tutmak ve kaleyi de her ne pahasına olursa olsun zaptetmek görevi bundan doğmaktadır.

Sona eren yıl içinde, Parti'nin ikinci başarısı konusunda söyleyeceklerimiz bunlardır.

III. — TARIMSAL KURULUŞ ALANINDA

Şimdi de, son olarak, Parti'nin geçen yıl içinde ilk iki başarısına organik bağlarla bağlı olan üçüncü başarısını ele alalım. Burada sözünü etmek istediğim tarımda geri, bireysel, küçük ekonomiden ileri, kollektif, büyük tarıma, toprağın ortakça işlenmesine, makine ve traktör istasyonlarına, modern tekniğe dayanan artellere ve kolhozlara, ve nihayet yüzlerce traktör ve biçerdöverle donatılmış olan büyük sovhozlara geçişte meydana gelen kökten değişmedir. Parti'nin bu alandaki başarısı, ülkemizin birçok bölgelerinde, tarım alanındaki temel yığınları, köylünün büyük çoğunluğu, yoksulluk içinde bir bitki hayatı sürdürürken, bir avuç kipitalist zenginin ekmeğine yağ süren eski kapitalist gelişme yolundan, yeni yola, kapitalist zenginleri saf dışı bırakan, kulak'a kölelikten ve yoksulluktan kendini kurtararak kollektif çalışma yoluna, toprağı kollektif çabayla işleme yoluna girmesini sağlamak için, orta ve yoksul köylüleri yeni biçimde donatan, onlara yeni araçlar sağlayan, traktörler ve tarım makineleri sağlayan yeni yola, sosyalist gelişme yoluna döndürmeyi başarmış olmamızdır. Partinin başarısı, köklü dönüşü, köylünün bağrında örgütlendirebilmiş olması ve inanılmaz güçlüklere rağmen, kulaklardan ve papazlardan, sağ kanat küçük burjuvalarına ve oportünistlerine kadar her çeşit gerici güçlerin direnmesine rağmen, kendi ardından, yoksul ve orta köylü yığınlarını götürebilmiş olmasındadır.

İşte birkaç rakam : 1928'de sovhozların işledikleri top-

rak toplamı 1.425.000 hektardı ve bunların üretip satışa sundukları tahıl miktarı 6 milyon kentaldi. Kolhozların işledikleri toprak toplamı, 1.390.000 hektardı ve bunların üretip satışa sundukları tahıl miktarı yaklaşık olarak 3,5 milyon kentaldi. 1929'da, sovhozların işlediklesi toprak alanı 1.816.000 hektardı ve bunların üretip satışa sundukları tahıl miktarı yaklaşık olarak 8 milyon kentaldi. Aynı yıl içinde, kolhozların işledikleri toprak, 4.262.000 hektar olup, bunların ürettikleri satılık tahıl miktarı 13 milyon kentale yakındı. Önümüzdeki 1930 yılında, plana göre, sovhozların işleyecekleri alan, 3.280.000 hektar olacak ve bunların üretecekleri satılık tahıl miktarı 18 milyon kentali bulacaktır. Aynı zamanda, kolhozların işledikleri alan 15 milyon hektara ulaşacak, ve üretip satışa sunacakları tahıl miktarı da 49 milyon kentale ulaşacaktır. Başka bir deyişle, önümüzdeki 1930 yılında, sovhozlarda ve kolhozlarda üretilip satışa sunulacak olan tahıl miktarı, 65 milyon kentale yükselecektir; yani bütün tarımsal ekonomimizin satılık tahıl üretiminin yüzde ellisini aşacaktır.

Teslim etmek gerekir ki, bu kadar hızlı bir gelişme temposu çok yoğun bir gelişme hızı gösteren sosyalist sanayimizde bile kaydedilmemiştir. Henüz genç olan sosyalist tarımımızın (kolhozların, sovhozların) önünde parlak bir geleceğin bulunduğu ve büyüme hızında mucizeler yaratacağı besbelli değil midir ? Kolhozların kuruluşunda elde edilen bu eşsiz başarı, birçok sebeplerle açıklanabilir: bunların birkaçına işaret edelim :

Bu başarının ilk açıklaması, partinin tutarlı biçimde kooperatif işletmelerini kurarak, köylü yığınlarını kolhozlara yöneltmiş ve yığınların eğitimini gerçekleştirmiş olmasındadır. Başarının açıklaması, Parti'nin, hareketin önüne geçmeye çalışanlara, kolhozların gelişmesini yukardan emirnamelerle zorlamaya kalkışanlara karşı ("sol"

gevezelere karşı) ve aynı zamanda partiyi geriye çekip hareketin kuyruğundan tutmaya çalışanlara karşı (sağ kanat bozguncularına karşı) mücadeleyi başarıyla yürütmüş olmasındadır. Böyle bir siyaset güdülmemiş olsaydı, Parti, kollektifleştirme hareketini, köylülerin kendi öz hareketi haline getiremezdi.

"Petrograd proletaryası ve Petrograd garnizonu askerleri, iktidarı aldıkları zaman, —diyor Lenin— köylerdeki iktisadî kuruluşun büyük güçlüklerle karşılaşacağını; yavaş yavaş ilerlemek gerektiğini; ve köyde toprağın kollektif işlenmesini kararname ve kanunlarla sağlamaya kalkışmanın şaşkınca bir hareket olacağını; buna ancak bir avuç bilinçli köylünün rıza göstereceğini, ama köylünün büyük çoğunluğunun böyle bir meselesi olmadığını çok iyi biliyorlardı. Ve bunun içindir ki, biz, kesin olarak gerekli şeyi yapmakla yetindik. Devrimi geliştirdik: yığınların gelişmesinin hiç bir zaman önüne geçilmemelidir, tam tersine, yığınların kendi öz tecrübelerinden, kendi öz mücadelelerinden bir ileriye doğru hareketin doğması beklenmelidir." ("Rusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Federasyonu Sovyetleri Olağanüstü VI. Kongresinde, İhtilâlin yıldönümündeki sölyevi". C. XXIII, s. 252. Rusça yayını.)

Eğer Parti, kolhozların kuruluşu cephesinde büyük bir başarı elde ettiyse, bu, Lenin'in yukardaki taktik dersini doğru olarak uygulamış olmasındandır.

Tarımın kuruluşunda elde edilen bu eşsiz başarının ikinci açıklaması, Sovyet İktidarının, köylünün yeni tarım malzemesine ve yeni teknik araçlara karşı artan ihtiyacını hesaba katmış olmasındadır; Sovyet İktidarı, köylünün eski çalışma şekilleriyle, içinde bulunduğu umutsuz durumu değerlendirdikten sonra da, köylüye, bütün imkânlarıyla makine ve traktör istasyonları kurarak, kolhozlar meydana getirmekle, toprağın kollektif il-

kelere göre işlenmesini örgütlendirerek ve sovhozların köylü ekonomisine çeşitli yardımlarını sağlayarak, her yolda ve biçimde destek olabilmesindedir. İnsanlık tarihinde ilk defa olarak bir iktidar ortaya çıkmış, sovyet iktidarı. Ve köylerdeki emekçi yığınların, üretimi geliştirme bakımından sistemli ve sürekli yardım sağlamak isteğini ve yetkisini göstermiştir. Tarım malzemesi yokluğundan tarihi boyunca acı çeken köylünün emekçi yığınlarının, bu yardıma sarılmakta ve tarımın kollektifleştirilmesi hareketine katılmakta kusur etmiyecekleri besbelliydi. Ve bundan böyle işçilerin "yüzler köye çevrili" şiarının, kolhozcu köylülerin "yüzler şehre çevrili" yeni şiarıyla tamamlanmasına şaşabilir miyiz?

Kolhozların kuruluşunun, geçmişte benzeri görülmeyen bu başarısının son açıklaması da, ülkemizin ileri işçilerinin bu davayı ele almış olmalarındadır. Ülkemizin belli başlı bölgelerine, on'larla ve yüzlerle dağılmış olan işçi brigadlarının sözünü ediyorum. Teslim etmek gerekir ki, kollektifleştirme hareketindeki elde mevcut propagandacıların en iyileri, köylü saflarına katılmış olan işçi propagandacılardır. Eğer işçiler, köylülere, büyük kollektif ekonominin bireysel küçük ekonomiye üstünlüğünü kabul ettirdilerse, bunda şaşılacak bir şey yoktur. Üstelik şimdiden, kurulmuş olan kolhozlar ve sovhozlar, bu üstünlüğün gözle görülen kanıtlarıdır.

İşte kolhozların kuruluşu görevimizin yerine getirilmesinde elde ettiğimiz başarılar, bu alanda gerçekleşmiştir. Ve bence, bu başarılar, ülkemizde, son yılların en önemli ve en kesin başarıları sayılmalıdır.

50 ilâ 100 bin hektarlık büyük tahıl çiftliklerinin örgütlendirilmesinin imkânı ve gereğine karşı "bilimin" itirazları, böylelikle yıkılmış, tuzbuz olmuş bulunuyor. Pratik, "bilimin" bu itirazlarını reddetmiş ve sadece pratiğin "bilimden" değil, aynı zamanda "bilimin" de pra-

tiğin sağladığı derslerden yararlanması gerektiğini göstermiştir. Kapitalist ülkelerde, dev tahıl işletmeleri gelişmek için uygun alan bulamazlar. Ama bizim ülkemiz, kapitalist bir ülke değildir. Bu "küçük" farkı unutmamak gerekir. Orada, kapitalist ülkelerde geniş toprak parçalarını satın almadan, ya da mutlak toprak rantını ödemeden büyük tahıl işletmelerini örgütlemek imkânsızdır; ki bu da, üretim masraflarını büyük ölçüde arttırır, çünkü orada toprağın özel mülkiyeti vardır. Bizde ise bunun tam tersine, ne mutlak toprak rantı vardır, ne de toprak alım satımı; ve bu da zorunlu olarak büyük tahıl işletmelerinin gelişmesine elverişli şartları yaratır, çünkü bizde toprağın özel mülkiyeti yoktur. Orada, kapitalist ülkelerde, büyük tahıl işletmelerinin hedefi, azamî kâr sağlamaktır ya da hiç değilse, ortalama kâr nispeti denen şeye uygun düşen kârlar sağlamaktır; yoksa kapitalistin genel olarak böyle büyük tahıl işletmeleri örgütlendirmesinde bir çıkarı olmaz. Bizde ise, tam tersine, aynı zamanda devlet işletmeleri olan büyük tahıl işletmeleri, gelişebilmek için azamî kâra, ya da ortalama kâr nispetine ihtiyaçları yoktur. Bunlar, bir asgarî kâr ile yetinebilirler ve bazan da hiç kâr da etmeyebilirler; ama gene de şartlar büyük tahıl işletmelerinin gelişmesine elverişli olarak kalabilir. Ve nihayet, kapitalist düzende, büyük tahıl işletmeleri için kredi kolaylıkları ve devletin sağladığı başka kolaylıklar yoktur, oysa sosyalist düzende, sosyalist sektör desteklendiği için böyle kolaylıklar vardır ve olacaktır da. İşte bütün bunları saygı değer "bilim" unutmuştur.

Sağ kanat oportünistlerinin (Buharin grupu) iddiaları yıkılmış, tuzbuz olmuştur; bu iddialara göre : a) köylüler kolhozlara girmeyeceklerdi; b) kolhozların, hızı artan bir tempoyla gelişmesi, köylü ile işçi sınıfı arasında ayrılmaya, yığınların hoşnutsuzluğuna sebep olacaktı;

c) köylerde sosyalist gelişmenin "büyük yolunu", kolhozlar değil, kooperatifler temsil etmekteydi; d) kolhozların gelişmesi ve kapitalist unsurlarla mücadele, ülkeyi ekmeksiz bırakacaktı. Bütün bunlar, burjuva liberalizminin eski bir saçması olarak yıkılmıştır.

Birincisi, köylüler, kolhozlara tüm olarak köyler halinde, bucaklar halinde, ilceler halinde katılmışlardır.

İkincisi, kolhoz hareketi, şehir ile köy arasındaki ittifakı zayıflatacağına, ona yeni bir temel, bir üretim temeli sağlıyarak, daha da güçlendirmiştir. Artık herkes görmektedir ki, temel köylü yığınlarında, ciddiye alınacak bir hoşnutsuzluk belirdi mi, bu, Sovyet İktidarının uyguladığı kollektifleştirme siyasetinden ötürü değil, bu iktidarın köylüye makine ve traktör sağlama gibi konularda kolhoz hareketinin ilerlemesini izlemekte güçlük çekmesindendir.

Üçüncüsü, tarım bölgelerinde sosyalist gelişmenin "büyük yolu" konusundaki tartışma, Eichenwald ve Slepkov tipinde küçük burjuva genç liberallere lâyık bir skolastik tartışmadır. Açıktır ki, yığın halinde, kolhoz hareketi olmadığı sürece, "büyük yolu", kooperatiflerin, alımsatım kooperatifleri gibi, daha aşağı biçimleri temsil ediyordu. Ama, kooperatifin daha yüksek biçimi, kolhoz biçimi sahneye çıktıktan sonra "büyük yolu" bunlar temsil ettiler. Tırnak açmadan konuşmak gerekirse, köylerdeki sosyalist gelişmenin büyük yolu, Lenin'in kooperatifler planı yoludur; o plan ki, daha aşağı biçimlerinden tutun da (alım-satım kooperatifleri gibi) daha yüksek biçimlere kadar (kolhozcu üretim gibi) tarım kooperatiflerinin her biçimini kucaklamaktadır. Kolhozları, kooperatiflere karşı bir şeymiş gibi göstermek, leninizmle alay etmek ve cehaletini ortaya koymaktır.

Dördüncüsü, artık herkes görmektedir ki, köylerde kapitalist unsurlarla mücadeleye girişilmeden, kolhoz ve

sovhozlar hareketinin gelişmesi olmadan, bugün, ne sona eren yıl içinde elde ettiğimiz buğday stoklamadaki başarıyı, ne de devletin elinde toplanmış olan on milyonlarca kentallik ihtiyatları sağlamış olamazdık. Üstelik, kolhoz ve sovhoz hareketinin büyümesi sayesinde, buğday buhranından kesin olarak çıkmakta olduğumuzu, ya da şimdiden çıktığımızı söyleyebiliriz. Ve eğer, kolhoz ve sovhoz gelişmesi, hızı artan bir tempo ile devam ederse, yurdumuzun üç yıla kadar dünyanın en büyük buğday yetiştirici ülkelerinden biri, belki de birincisi olacağından şüphe etmek için hiç bir sebep yoktur.

Bugünkü kolhoz hareketinde yeni olan nedir? Yeni olan şudur ki, bugünkü kolhoz hareketine köylüler daha önce olduğu gibi ayrı ayrı guruplar halinde değil, köyler halinde, bucaklar halinde, ilceler halinde, giderek tüm eyaletler halinde girmektedirler. Bu ne demektir? Bu orta köylünün kolhozlar yolunu seçtiğini gösterir. Sona eren yıl içinde, Sovyet iktidarının en büyük başarısını teşkil eden tarımın gelişmesindeki köklü dönüşüm temeli işte budur.

Burada Trotskizmin, işçi sınıfının, köylerin temel yığınlarını sosyalist kuruluş alanında ardından sürükliyemiyeceği yolundaki menşevik "görüşünün" tuzbuz oluşunu görmekteyiz. Bugün herkes orta köylünün kolhozlara yöneldiğini görmektedir. Şimdi artık, açık seçik bellidir ki, sanayi ve tarım için beş yıllık plan, bir sosyalist toplumun kuruluş planıdır ve ülkemizde sosyalizmin bir bütün olarak kurulabileceğine inanmıyanların beş yıllık planımızı selamlamaya hakları yoktur.

Böylelikle Sovyetler Birliğinde kapitalizmi (özel mülkiyetin kutsal ilkesini) yeniden kurmanın rüyasını gören bütün ülkelerin kapitalistlerinin büyük umutları kırılmış oluyor. Toprağı kapitalizme hazırlamak için gerekli gübre sayılan köylüler, o kadar övgüsü yapılan "özel

mülkiyeti" yığın halinde terkederek kollektivizm yolunu, sosyalizm yolunu seçmektedirler. Bu ülkede kapitalizmin bir kere daha dirilme umudu yıkılmıştır.

Bu da, başka etkenlerle birlikte, ülkemizdeki kapitalist unsurların, yürüyüş halindeki sosyalizme karşı eski dünyanın bütün güçlerini harekete geçirme yolundaki umutsuz çabalarını açıklar. Bu yoldaki çabalar, sınıf mücadelesinin vahimleşmesi sonucunu vermektedir. Sermaye, sosyalizm içinde eriyip gitmek istememektedir.

Bu, aynı zamanda, sermayenin bekçi köpeklerinin, bütün o Strouve'lerin ve Hessen'lerin, o Milyukov Kerenski'lerin, o Dan ve Abramoviç'lerin son zamanlarda bolşevizme karşı öfkeli bağırmalarını da açıklar. Düşünün bir kere! Kapitalizmi yeniden kurma umudu, o büyük umut yok oluyor.

Köylülere, —diyor lenin—, ancak ortak, kollektif tarımın kollektif örgütlerle, artellerle, tarımın üstünlüklerini pratikte göstermeyi başarırsak; ancak köylüye kollektif örgütlerde ve artellerde örgütlenmesi işinde yardımcı olabilirsek, işçi sınıfı, köylüye haklı olduğunu ispat edebilecek ve köylüyü, milyonlarca köylüyü kesin olarak kendi tarafına kazanmış olacaktır." ("Tarım komünleri ve artellerinin I. Kongresindeki söylevi", C. XXIV, s. 579, Rusça yayını.)

İşte Lenin, milyonlarca köylüyü işçi sınıfının tarafına kazanmak için, köylüyü kolhozların kuruluşu yoluna yöneltebilmek için kullanılacak araçlar meselesini böyle koyuyor.

Sona eren yıl, Partinin yolunun üstüne dikilen türlü güçlükleri yenerek bu görevini yerine getirdiğini göstermiştir.

"Komünist toplumda orta köylü, —diyor Lenin—, ancak yaşayışının ekonomik şartlarını hafiflettiğimiz ve düzelttiğimiz takdirdedir ki, bizden yana olacaktır. Eğer

yarın en iyi tipte 100.000 traktör verebilecek durumda olsaydık, bunlara yakıt, şoför ve makinist sağlayabilseydik (şu anda bunun bir fantezi olduğunu pek iyi bilmektesiniz), orta köylü şöyle derdi: "Ben komünden yanayım". Ama bunu yapabilmek için ilk önce uluslararası burjuvaziyi yenmek, onu bize traktör vermeye zorlamak ya da kendi emek verimliliğimizi, bu traktörleri üretebileceğimiz düzeye yükseltmek gerekir. Bu mesele ancak böyle konulabilir." ("Bolşevik Partisi VIII. Kongresinde Tarım Bölgelerinde Çalışma Konusu Üzerine Rapor", C. XXIV, s. 170, Rusça yayını.)

Lenin, orta köylüyü donatmak için tutulacak yol meselesini, onu komünlere kazanmak için izlenecek yollar meselesini işte böyle koyuyor.

Sona eren yıl, partinin bu görevi de başarıyla yerine getirdiğini göstermiştir. Bilindiği gibi 1930 yılının baharında 60.000'den çok traktör tarlalarımızı sürecektir; bir yıl sonra sayısı 100.000'i aşan traktör ve iki yıl sonra da 250.000'i aşan traktör, tarım bölgelerimizde işliyecektir. Bundan birkaç yıl önce "fantezi" sayılan şeyi, bugün artık bir gerçek yapabilmemiz için bütün imkânlara sahibiz.

Orta köylünün "komüne" dönmesinin sebebi işte budur.

SONUÇ

Tarihten gelme "Rus" geriliğimizi arkada bırakarak, sanayileşme yolunda, sosyalizm yolunda var hızımızla ilerliyoruz. İşlenmiş maden ülkesi, otomobil ülkesi, traktör ülkesi olmaktayız. Ve Sovyetler Birliğini otomobile ve mujiği de traktöre bindirdiğimiz zaman, varsın o "uygarlıkları" ile övünen saygı değer kapitalistler, bize ulaşmaya çalışsınlar. Hangi ülkenin geri, ve hangi ülkenin ileri olarak "nitelendirileceğini" o zaman göreceğiz.

BEŞ

SOVYETLER BİRLİĞİNDE TARIM POLİTİKASININ MESELELERİ

TARIM UZMANLARI KONFERANSINDA VERİLEN SÖYLEV

(27 Aralık 1929)

ARKADAŞLAR, şu anda toplumsal ve iktisadî hayatımızın en çok dikkati üzerine çeken temel gerçeği, tarımı kollektifleştirme hareketinin kaydettiği ilerlemedir.

Bugünkü kolletifleşme hareketinin karakteristik çizgisi, şimdiye kadar olduğu gibi sadece tecrit edilmiş yoksul köylü gruplarının değil, büyük yığınlar halinde orta köylülerin de kolhozlara katılmalarıdır. Bu demektir ki, tarımda kollektifleşme hareketi, sınırlı bir köylü emekçiler grup ve kategorilerinin hareketi olmaktan çıkmış, köylülüğün temel yığınlarını teşkil eden milyonlarca ve milyonlarca insanın hareketi haline gelmiştir. Bu gelişmeyle büyük önem taşıyan şu gerçeği de açıklamamız ge-

rekir: kulaka karşı her an güçlenen bir çığ karakteri edinmiş olan kolhoz hareketi, kulaklar sınıfını yenilgiye uğratmakta ve tarım bölgelerinde sosyalist kuruluş için geniş bir yol açmaktadır.

Ama, sosyalist kuruluşta, pratik başarılarımızla övünebilmemize karşılık genel olarak ekonomi alanında, özel olarak tarımda, teorik çalışmalarımızın başarılı olduğu söylenemez. Üstelik, pratik başarılarımızın, teorik düşüncemizi aştığını; pratik başarılarımız ile teorik düşüncemizin gelişmesi arasında, belirli bir nispetsizlik bulunduğunu teslim etmemiz gerekir. Oysa, teorik çalışmamızın pratik çalışmamıza köstek olması şöyle dursun, onu aşması, ve pratisyenlerimizin elinde sosyalizmin başarısı uğruna savaşta, bir silâh teşkil etmesi gerekir. Ben burada teorinin önemi üzerinde uzun boylu konuşacak değilim. Bu konuyu yeteri kadar bilmektesiniz. Bilindiği gibi teori, eğer gerçekten teori ise, pratisyenlere yönelim gücünü, ileriyi görme imkânını, çalışmada güveni ve davamızın başarısına inancı verir. Bütün bunların sosyalist kuruluşumuz için büyük önemi vardır. Umutsuzluğumuz şunda ki, bu alanda ve özellikle ekonomimizin teorik meselelerinin incelenmesi alanında topallamaya başlamış bulunuyoruz. Böyle olmasa toplumsal ve siyasî hayatımızda ekonomimizle ilgili çeşitli burjuva ve küçük burjuva teorilerin hâlâ yürürlükte olmasını nasıl açıklayabiliriz? Bu teorilerin ve teoriciklerin şimdiye kadar lâyık oldukları karşılığı görmemelerini nasıl açıklayabiliriz? Burjuva ve küçük burjuva teorilere karşı, en güvenilir antidot olan marksist-leninist ekonomi-politiğin bazı temel ilkelerinin unutulmasını nasıl açıklayabiliriz? Bu ilkelerin basınımızda herkesin anlayacağı biçimde yer almamasını, ön plana konmamasını nasıl açıklayabiliriz? Marksist-leninist teori temeli üzerinde, burjuva teorilere karşı uzlaşmaz bir mücadele verilmeden sınıf düşmanlarını tam

yenilgiye uğratmanın imkânsız olduğunu anlamak güç bir şey midir?

Yeni pratik geçiş döneminin ekonomik problemlerini yeni bir tarzda ele almamızı gerektirmektedir. Şimdi artık Nep, sınıflar ve kuruluş temposu, şehirlerle köylerin ittifakı, partinin siyaseti gibi konular, yeni tarzda ele alınıp incelenmelidir. Pratiği geciktirmemek için şimdiden bu problemlerin, yeni durum açısından incelenmesine girişilmelidir. Yoksa pratisyenlerimizin kafalarını karıştıran burjuva teorilerinin üstesinden gelinemez. Batıl inançlar haline gelmiş bulunan bu teorileri söküp atmak imkânsızdır. Çünkü, ancak, burjuva önyargılara karşı, teorik alanda mücadele ederek, sosyalizmin mevzileri güçlendirilebilir.

Teori diye adlandırılan bu burjuva ön yargılarından birkaçının karakteristik niteliklerini belirterek, kuruluş davamızın bazı temel meselelerini aydınlatarak, bunların yanlışlığını göstermeme müsaade edeniz.

I. — DENGE TEORİSİ

Ulusal ekonomimizin sektörleri arasında "denge" teorisi denen şeyin, sosyalistler arasında da itibar gördüğünü her halde bilirsiniz? Hiç şüphe yok ki, bu teorinin marksizm ile ortak hiç bir yanı yoktur. Ama buna rağmen, sağ kanadın adamları tarafından yayılmaktadır. Bu teori, ilk önce bir sosyalist sektörümüzün (bir çeşit vagon) bulunduğunu ve bundan ayrı olarak da bir sosyalist olmayan sektörümüzün, isterseniz kapitalist sektör diyelim (bir ikinci vagonun) bulunduğunu varsaymaktadır. Ayrı ayrı konmuş olan bu iki vagon, birbirine çarpmadan rahatça ileriye doğru kaymaktadır. Bilindiği gibi, geometri bize, paralel çizgilerin kesişmediğini öğretir. Ama buna rağmen, bu parlak teorinin yaratıcıları, bu iki paralel çizginin bir gün kesişeceğini, ve bu karşılaşma olduğu

anda sosyalizmin kurulmuş olacağını düşünmektedirler. Üstelik, bu teori, "vagonların" ardında sınıfların bulunduğunu ve "vagonların" hareketinin çetin bir sınıf mücadelesi sonunda, bir ölüm-kalım mücadelesi sonunda sağlandığını gözden kaçırmamaktadırlar.

Bu teorinin leninizm ile bağdaşmadığını anlamak güç değil. Bu teorinin objektif olarak hedefinin bireysel köylü ekonomisinin mevzilerini korumak, kulak unsurlara, kolhozlara karşı mücadelelerinde "yeni" bir teorik silâh sağlamak, kolhozların durumunu zayıflatmak olduğunu anlamak da güç değil. Ama buna rağmen, bu teori, basınımızda itibar görmüştür. Ve bu teorinin, teoricilerimizin ciddî bir karşılığı ile ve hele sert karşılığı ile mukabele gördüğü de söylenemez. Bu durumu, teorik fikirlerimizin gerçeğin gerisinde kaldığı olgusuyla açıklamak zorundayız.

Oysa, bu teorinin yıkılması ve ortada izinin kalmaması için marksizmin hazinesinden yeniden-üretim teorisini alıp onunla karşılaştırmak yeter. Gerçekten marksist yeniden-üretim teorisi, çağdaş toplumun yıldan yıla birikim yapmadan gelişemiyeceğini ve bir yıldan ötekine gittikçe artan bir yeniden-üretim olmadan birikimi sağlamanın imkânsız olduğunu bize öğretir. Bu açıktır. Bizim merkezîleştirilmiş sosyalist büyük sanayimizle her yıl hacmini büyüttüğüne, birikim sağladığına ve dev adımlarıyla ilerlediğine göre, genişleyen yeniden üretim marksist teorisine uygun olarak gelişmektedir. Ama, büyük sanayimiz ulusal ekonomimizin tümü değildir. Tam tersine, ulusal ekonomimizde şimdiye kadar küçük köylü ekonomisi egemen durumdadır. Küçük köylü ekonomimizin genişleyen yeniden üretim ilkesine uygun olarak geliştiğini söyleyebilir miyiz ? Hayır, böyle bir şey söyleyemeyiz. Küçük köylü ekonomimiz kitlesinde her yıl genişleyen bir yeniden-üretim sağlamamakla kalmıyor,

tam tersine basit yeniden-üretimi bile her zaman gerçekleştiremiyor. Genişleyen yeniden-üretimi sağlama imkânlarından yoksun ve ulusal ekonomimizde eğemen durumda olan küçük köylü ekonomisi gibi bir temele dayanarak sosyalist sanayimizi artan bir hızla ilerletebilir miyiz ? Hayır. Uzun bir süre Sovyet iktidarını ve sosyalist kuruluşu, büyük sosyalist sanayi temeli ile parçalanmış ve geri durumda olan ve ticarî üretimi yetersiz bulunan köylü ekonomisi temeli gibi iki ayrı temele dayandırabilir miyiz ? Hayır. Bunun sonucu, ulusal ekonomimizin günün birinde yıkılması olur. Peki, çıkar yol olarak, ekonomimizi, birikim sağlıyacak, genişleyen yeniden-üretim sağlıyacak duruma getirmemiz ve böylelikle ulusal ekonomimizin tarımsal temelini değiştirmemiz gerekir. Ama tarım işletmelerini nasıl geliştireceğiz? Bunun için iki yol vardır. Kapitalist yol: kapitalizmi kurarak tarım işletmelerini büyütmek, ki bu yol köylünün yoksullaşmasına ve tarımda kapitalist işletmelerin gelişmesine götürür. Bu yolu, sovyet ekonomisi ile bağdaşmayan bir yol olarak, reddediyoruz. Bir başka yol vardır, sosyalist yol: tarımda kolhozları ve sovhozları kurmak, ki bu yol küçük köylü işletmelerini, teknikle ve bilimle donatılmış büyük kollektif işletmeler içinde toplatmaya ve tarımda kapitalist unsurları saf dışı bırakmaya götürür. Biz, bu ikinci yoldan yanayız.

Mesele şöyle konmaktadır: ya şu yol, ya da öteki yol; ya geriye, kapitalizme doğru; ya ileriye, sosyalizme doğru. Üçüncü yol yoktur ve olamaz da. "Denge" teorisi, bir üçüncü yolu çizme çabasından başka bir şey değildir. Ve gerçekte olmayan bir üçüncü yolun varlığını esas saydığı içindir ki, bu teori hayalîdir, marksizme aykırıdır.

Böylece sektörler arasında "denge" teorisini yıkmak ve bunun izini ortadan kaldırmak için, bu teoriyi Marx'ın yeniden-üretim teorisiyle karşılaştırmak yetiyor.

Tarım meselesi uzmanı marksistlerimiz bunu niçin yapmazlar? Denge teorisi gibi gülünç bir teori basınımızda itibar görürken, maksist yeniden-üretim teorisinin sandıklarda kapalı tutulmasında kimin çıkarı vardır?

II. — SOSYALİST KURULUŞTA "KENDİLİĞİNDEN GELMELİK" TEORİSİ

Ekonomi-politik konusunda ikinci ön yargıya, burjuva tipinde ikinci teoriye geçelim. Burada söz konusu ettiğim, marksizmle ortak bir yanı bulunmayan, ama gene de sol kanatta büyük itibar gören sosyalist kuruluşta "kendiliğinden gelmelik" teorisidir. Bu teorinin yaratıcıları aşağı yukarı şunu söylüyorlar: eskiden bizde kapitalizm vardı, sanayi, kapitalist temel üzerinde gelişiyordu, ve tarım bölgeleri de kendiliklerinden kapitalist şehri izliyorlardı. Kapitalist şehre gittikçe benzeme yolundaydı. Kapitalizm düzeninde işler böyle olduğuna göre, sovyet ekonomisinde de, niçin öyle olmasın? Köy, küçük köylü ekonomisi, sosyalist şehri niçin kendiliğinden izlemesin ve sosyalist şehre benziyecek biçimde kendiliğinden şekil değiştirmesin ? Yani, bu teoriyi savunanlar, köyün, sosyalist şehri kendiliğinden izleyeceğini ileri sürmektedirler. Bu durumda köy, nasıl olsa, sosyalist şehri kendiliğinden izleyeceğine göre, sovhozlar ve kolhozlar kurmak için yırtınmamızın, bu yolda mızraklarımızı kırmamızın gereği var mıdır?

İşte bir teori daha, ki objektif olarak amacı, köyün kapitalist unsurlarının eline, kolhozlar için savaşlarında, yeni bir silâh teslim etmektir. Bu teorinin, marksizmle asla bağdaşmadığı tartışma götürmez bir gerçektir. Kolhozlardaki pratisyenlerimizin kafalarını karıştıran bu tuhaf teoriyi yıkmak için, teoricilerimizin henüz vakit bulamamış olmalarına şaşmak gerekmez mi ?

Sosyalist şehrin küçük köylü egemenliğindeki tarım

bölgeleri üzerindeki büyük etkisi ve yönetici rolü, inkâr edilemez. Sanayiin tarım üzerindeki biçim değiştirici rolü, burada söz konusudur. Ama, küçük köylü egemenliğindeki tarım bölgelerinin, şehri, sosyalist kuruluşta kendiliğinden izlemesi için bu faktör yeter mi? Hayır yetmez. Kapitalist düzende köy, şehri kendiliğinden izliyordu, çünkü şehrin kapitalist ekonomisi ile köylünün küçük ticarî üretim ekonomisi, özünde aynı tipte iki ekonomiydi. Hiç şüphe yok ki, pazar için üretimde bulunsa da küçük köylü ekonomisi, tam olarak kapitalist ekonomi sayılamaz. Ama özü itibariyle kapitalist ekonomiyle aynı tiptedir. Çünkü, üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanır. Buharin'in **Geçiş Döneminin Ekonomisi** adlı kitabı üzerine kaleme aldığı notlarda Lenin, proletaryanın sosyalist eğilimine karşı "köylünün kapitalist ticarî üretime eğiliminden" söz ederken, bin kere haklıydı. Bu da, "küçük üretimin, her gün, her saat, kendiliğinden ve geniş ölçülerde" (Lenin) doğurduğunu açıklar. Bu durumda, pazar için küçük üretime dayanan köylü ekonomisinin, özü itibariyle, şehrin sosyalist ekonomisiyle aynı tipte olduğunu söyliyebilir miyiz ? Besbelli ki marksizme karşı gelinmedikçe, böyle bir şey söylenemez. Yoksa, Lenin, "bir küçük köylüler ülkesinde yaşadığımız sürece, Rusya'da, kapitalizm için ekonomik temel, sosyalizm için temelden çok daha sağlamdır" demezdi. Demek ki, sosyalist kuruluşta kendiliğinden gelmelik teorisi, leninizme karşı, çürük bir teoridir. Demek ki, küçük köylü egemenliği altındaki tarım bölgelerinin sosyalist şehri izleyebilmesi için, alınan başka tedbirlere ek olarak, köylerde, köylülüğün temel yığınlarını, sosyalist şehrin yönetiminde ardından sürükleyebilecek olan büyük sosyalist işletmeleri, sovhozları ve kolhozları, sosyalizmin temeli olarak kurmak gerekir.

Mesele açıktır. Sosyalist kuruluşta, "kendiliğinden

gelmelik" teorisi, marksizme aykırı bir teoridir. Sosyalist şehir, kolhozları ve sovhozları kurarak, yeni sosyalist tarzı yerleştirerek, küçük köylü egemenliğindeki tarım bölgelerini ardında sürüklemelidir.

Marksizme aykırı, sosyalist kuruluşta "kendiliğinden gelmelik" teorisinin şimdiye kadar tarım meselesinde teorisyenlerimizden gereken karşılığı almamış olmasına şaşıyoruz.

III. — KÜÇÜK KÖYLÜ EKONOMİSİNİN "İSTİKRARI" TEORİSİ

Ekonomi-politik alanında üçüncü ön yargıya, küçük köylü ekonomisinin "istikrarı" teorisine geçelim. Burjuva ekonomi-politiğinin, büyük işletmenin küçük işletmeye üstünlüğü konusundaki ünlü marksist teze karşı ileri sürdüğü itirazları herkes bilir. Söylendiğine göre, bu tez, [marksist tez -ç.] ancak sanayi için doğrudur ve tarıma uygulanamaz. David ve Hertz gibi bu teoriyi savunan sosyal-demokrat teoricileri, köylünün dayanıklı ve sabırlı olduğu, onun, elindeki toprak parçasını bırakmamak için her türlü mahrumiyete boyun eğmeye hazır olduğu ve bu yüzden de küçük köylü ekonomisinin büyük tarım işletmesine karşı savaşında istikrar gösterdiği iddiasına dayanmak istemişlerdir. Böyle bir "istikrar"ın, her türlü istikrarsızlıktan kötü olduğunu anlamak zor değil. Marksizme aykırı olan bu teorinin, tek bir hedefi güttüğünü anlamak da zor değildir: kapitalist düzeni övmek ve sağlamlaştırmak. Ve işte bu hedefi güttüğü içindir ki, marksistler bu teoriyi o kadar kolaylıkla altedebilmişlerdir. Ama şimdi, meselemiz bu değil. Şu anın meselesi, pratiğimizin, gerçeğimizin, bu teoriye karşı yeni kanıtlar sağlamasıdır; oysa, şaşılacak şey, teoricilerimiz, işçi sınıfının düşmanlarına karşı bu yeni silâhtan yararlanmak istemiyorlar, ya da yararlanamıyorlar. Sözünü ettiğim: küçük köy-

lüyü bir avuç toprağına kölece bağlılığından kurtaran ve böylelikle küçük köylü işletmesinden büyük kollektif işletmeye geçişi kolaylaştıran ülkemizde toprağın özel mülkiyetinin kaldırılması ve toprağın millîleştirilmesidir. Gerçekten Batı Avrupa'nın küçük köylüsünü, küçük ticarî ekonomisine şimdiye kadar bağlamış olan, şu ânda bağlayan ve ilerde de bağlamaya devam edecek olan nedir? Her şeyden önce ve özellikle tarlası, toprağın özel mülkiyeti. O, bir karış toprak edinmek için yıllar boyunca para biriktirmiştir, ve toprağı satın alınca da, besbelli ki, ondan ayrılmak istemez. Her türlü mahrumiyetlere razıdır. En ilkel hayatı sürmeye razıdır, yeter ki bireysel ekonomisinin temeli olan toprağını elinden kaçırmasın. Bu faktörün, bizde de, sovyet rejimi şartlarında da aynı şekilde etkili olduğunu söyleyebilir miyiz? Hayır, çünkü bizde toprağın özel mülkiyeti yoktur ve bu yüzdender ki, bizim köylümüz, batıda olduğu gibi toprağa kölece bağlılık durumunda değildir. Ve bu şart, küçük köylü ekonomisinden kolhozlara geçişi kolaylaştırmaktadır.

Toprağın millîleştirilmesiyle, tarım bölgelerinde büyük işletmelerin, kolhozların, küçük köylü işletmesine üstünlüklerini bu kadar kolaylıkla ispat etmelerinin sebeplerinden biri de budur.

Mutlak rantı kaldıran, toprağın özel mülkiyetine son vererek onu millîleştiren Sovyet tarım kanunlarının devrimci anlamı işte bundadır.

Bundan çıkan sonuç şudur ki, büyük işletmeye karşı bizim elimizde yeni bir argüman vardır.

Her çeşitten burjuva teorilerine karşı mücadelelerinde, bizim tarım teoricilerimiz, acaba niçin bu yeni argümandan yeteri kadar yararlanmamaktadırlar? Toprağın millîleştirilmesi yolunda bir karara varırken, biz, özellikle, **Kapital**'in Üçüncü Cildindeki teorik incelemelere, Marx'ın **artık-değer teorileri** konusundaki ünlü kitabına ve

Lenin'in tarım meselesini inceleyen eserlerine, bütün bu teorik fikrin zengin hazinesine dayandık. Sözünü ettiğim genel olarak toprak rantı teorisi ve özel olarak da mutlak toprak rantı teorisidir. Şimdi artık herkes için açık seçik belli bir şeydir ki, bu eserlerdeki teorik tezler, şehirde ve köyde sosyalist kuruluşumuzun pratiği tarafından parlak bir biçimde doğrulanmıştır.

Ancak, Çayanov tipinde "sovyet" iktisatçılarının bilime aykırı teorileri, yayınlarımızda rahatça yer alırken, Marx-Engels-Lenin'in toprak rantı ve mutlak toprak rantı teorisi üzerindeki dahice eserlerinin halka yayılmamasını, ön plana çıkarılmamasını ve masa gözlerinde saklı tutulmasını anlamak güçtür.

Engels'in **Köylü Meselesi** üzerindeki ünlü broşürünü her halde hatırlarsınız. Engels'in, küçük köylüyü, tarım ortaklığına, kollektif ekonomiye nasıl getirileceği meselesi üzerine ne büyük bir ihtiyatlıkla eğildiğini her halde hatırlarsınız. Şu pasajı anımama müsaade ediniz :

"Biz, kesin olarak küçük köylüden yanayız; hayatı onun için, çekilir hale getirmek için buna karar verdiğinde, onun, kollektif işletmeye geçişini kolaylaştırmak için; ama henüz bu kararı verecek durumda değilse, kendisine o bir karış toprağı üzerinde durup düşünmesine mümkün olduğu kadar çok zaman tanımak için elimizden geleni yapacağız."

Engels'in bireysel köylü ekonomisini, kollektivizm yoluna yöneltme meselesini nasıl büyük bir ihtiyatlılıkla ele aldığını görüyorsunuz. Engels'in ilk bakışta aşırı gibi görünen bu ihtiyatlılığını nasıl açıklamalı ? O, ne gibi şartları göz önünde bulunduruyordu? Besbelli ki toprağın özel mülkiyeti şartlarını, köylünün kolay kolay elinden çıkarmaya razı olmayacağı o "bir karış toprağa" sahip bulunduğu gerçeğine. Batıdaki köylü için bu böyle. Toprağın özel mülkiyetinin bulunduğu kapitalist ülkeler

köylüsü için bu böyle. O ülkelerde, bu konuda, büyük bir ihtiyatlılık gerektiğinin anlaşılması kolay. Bizde, S.S.C.B.'-nde durumun aynı olduğu söylenebilir mi ? Hayır. Söylenemez, çünkü, bizde köylüyü bireysel işletmesine zincirle bağlayan toprağın o özel mülkiyeti yoktur. Yoktur, çünkü bizde toprak millîleştirilmiştir ve bu da köylünün kollektivizm yolunu tutmasını kolaylaştırmaktadır.

Bizde, son zamanlarda, kolhoz hareketinin kolayca ve hızla gelişmesinin sebeplerinden biri budur.

Tarım meeslesi üzerinde teoricilerimizin henüz bizdeki köylünün bu durumuyla, batıdaki köylünün durumu arasındaki farkı gereken bütün açıklığıyla gösterme yolunda çaba sarfetmemiş olmaları üzücü bir şeydir. Oysa, böyle bir eser, sadece bizim için değil, bütün ülkeler için büyük önem taşır. Gerçekten kapitalist ülkelerde sosyalist devrim gerçekleşince, daha sosyalist iktidarının ilk gününden, sosyalizmin, toprağın millîleştirilmesi temeli üzerinde mi kurulacağı, yoksa böyle temele dayanmadan mı kurulacağı sorusunun doğru olan cevabını bilmek önemlidir.

Yakında yayınlanmış olan **"Büyük Dönüş Yılı"** başlıklı yazımda, büyük tarım işletmelerinin küçük işletmelere üstünlüğü konusunda bazı argümanlar ileri sürdüm; büyük sovhozların sözünü ediyordum. Büyük ekonomik birimler olarak kolhozların da sovhozlar kadar söz konusu üstünlükleri taşıdıklarını uzun boylu ispat etmenin gereği yok. Burada sözünü ettiğim sadece bir makine ve traktör temeline sahip gelişmiş kolhozlar değildir. Henüz, köylünün tarım cihazlarına dayanan ve bir bakıma kolhozların kuruluşunun henüz manüfaktür döneminde bulunan ilkel kolhozları da buna katmaktayım. Sözünü ettiğim bugünlerde, tüm olarak kollektifleşme bölgelerinde kurulan ve köylülerin üretim araçlarının basit ortak kullanımına dayanan, o ilkel kolhozlardır. Örneğin

eski Don bölgesinde, Khoper rayonundaki kolhozları ele alalım. Bu kolhozların, teknik bakımdan küçük köylü ekonomisinden pek değişik bir durumları yoktur (makineleri az, traktörleri azdır). Ama buna rağmen, köylülerin üretim araçlarını, kolhoz içinde ortaklaşa kullanmaları ile öyle sonuçlar vermiştir ki, pratisyenlerimiz bunları hayal etmeye bile cesaret edemiyorlardı. Bu sonuçlar nelerdir ? Kolhoz sisteminin kabulü, ekilen topraklar yüzeyini % 30, % 40, giderek % 50 oranında genişletmiştir. Bu baş döndürücü sonucu nasıl açıklayabiliriz ? Bunun açıklaması şundadır ki, bireysel çalışma şartlarında güçsüz durumda olan köylüler, kolhozlar içinde üretim araçlarını birleştirerek gruplaştıkları zaman yaman bir güç haline gelmişlerdir. Köylüler, bireysel çalışma şartlarında işlenmesi çok zor olan bakir ya da terk edilmiş toprakları değerlendirmişlerdir. Köylüler, yeni durumda, bakir topraklar meselesini ele alabilmişlerdir. Kimin malı olduğu belli olmayan sınır bölgeleri, ücra yerlerdeki parseller vb. sürülüp ekilebilmiştir.

Bakir toprakların ya da terk edilmiş toprakların tarımımız için önemi büyüktür. Eski Rusya'da devrimci hareketin mihrak noktasının toprak meselesi olduğunu bilirsiniz. Toprak meselesinin amaçlarından birinin toprak yetersizliğine deva bulmak olduğunu bilirsiniz. Birçokları, o zamanlar bu toprak yetersizliğinin mutlak bir şey olduğunu sanırlardı. Yani, S.S.C.B.'nde tarım yapılabilecek boş toprakların bulunmadığı kanısındaydılar. Oysa gerçek durum nedir ? Bugün artık açıktır ki, S.S.C.B.'nde on milyonlarca hektar boş toprak vardır. Ama köylü, ilkel araçlarıyla bu toprakları işleme imkânından yoksundur. Ve bakir toprakları, ya da terk edilmiş toprakları işleyemediği içindir ki, köylüler, büyük toprak sahiplerinin elinde bulunan köylünün üretim araçlarıyla ve bireysel çalışma rejimi altında kolayca işlene-

bilecek olan "yumuşak topraklar" peşindeydi. İşte "toprak yetersizliği", bundandı. Onun için, tahıllar tröstümüzün, bugün, bireysel çalışma metotlarıyla ve küçük köylü araçlarıyla işlenmesi mümkün olmayan ve köylülerin işgali altında bulunmayan 20 milyon hektar kadar toprağı değerlendirebilmiş olmasına şaşmamak gerekir.

Bütün yönleriyle (ilkel aşamada olsun, traktörlerle donanmış gelişmiş aşamada olsun) kolhozcu hareketin önemi, bakir ya da terk edilmiş toprakların, kolhozcu köylüler tarafından değerlendirilebilmesidir. Köylülerin kollektif çalışmaya geçtikleri zaman ekilen yüzeylerin büyük hızla genişlemesinin sırrı bundadır. Kolhozların bireysel köylü ekonomisi üzerinde üstünlüğünün bir sebebi de budur. Belirtmeye lüzum yok ki, tüm olarak kollektifleştirme bölgelerinde, ilkel kolhozlar, makine ve traktör istasyonlarıyla desteklendiği zaman, kolhozların kendileri traktörler ve biçer-döverlerle donatıldıkları zaman, kolhozların bireysel köylü ekonomisine üstünlüğü daha da tartışılmaz hale gelecektir.

IV. — ŞEHİR VE KÖY

"Makas" diye adlandırılan bu konuda, burjuva ekonomistleri tarafından geliştirilen bir ön yargı vardır ki, buna karşı, tıpkı ne yazık ki Sovyet basınında yaygın olan, öteki burjuva teorilerine karşı olduğu gibi amansız bir savaş açılmalıdır. Sözünü ettiğim teori, Ekim İhtilâlinin köylüye, Şubat İhtilâlinden daha az şey verdiğini iddia eden teoridir; Ekim İhtilâlinin gerçekten köylüye hiç bir kazanç sağlamadığını iddia eden teoridir. Bu ön yargıyı, bir "Sovyet" iktisatçısı, belirli bir anda basınımızda savunmuştur. Bu "Sovyet" iktisatçısının sonraları teorisinden vazgeçtiği doğrudur. (Bir ses : "Kimdir?"). Groman. Ama bu teori, Trotskist-Zinovyevist muhalefet tarafından yeniden ele alındı ve partiye karşı kullanıldı. Ve bu-

gün de bazı "sovyetik" çevrelerde artık itibar görmediğini de söyleyemeyiz. Bu çok önemli bir meseledir arkadaşlar. Bu mesele, şehir köy arasındaki çelişkinin ortadan kaldırılması problemiyle ilgilidir. Bu, şu anda çok büyük önem taşıyan "makas" meselesiyle ilgilidir. Onun için, bence, bu tuhaf teori ile ilgilenilmelidir.

Elimde tanınmış istatistikçi Nemçinov yoldaşın bilinen tablosu var. Bu tablo, **"Buğday Cephesinde"** adlı yazımda yer almıştır. Bu tablodan çıkan sonuç şudur ki, Devrim'den önce, büyük toprak sahiplerinin "ürettikleri" tahıl miktarı, 600 milyon put'tan az değildi. Demek ki o dönemde 600 milyon put buğday, büyük toprak sahiplerinin elinde bulunuyordu. Aynı dönemde kulaklar 1.900.000 put buğday "üretiyorlardı". Bu da, o dönemde, kulakların elinde toplanan büyük bir gücü ifade etmekteydi. Oysa, yoksul ve orta köylüler, 2.500.000 put buğday üretmekteydiler. İşte, Ekim İhtilâlinden önce, Rusya'nın tarım bölgelerinin tablosu buydu.

Ekim'den sonra, tarım bölgelerimizde ne gibi değişiklikler oldu ? Aynı tablodan rakamlar alıyorum: örneğin 1927 yılını ele alalım : o yıl içinde büyük toprak sahipleri ne kadar tahıl ürettiler? Besbelli ki, hiç bir şey üretmediler ve üretemezlerdi de. Çünkü Ekim İhtilâli büyük toprak sahiplerini sınıf olarak ortadan kaldırmıştı. Bunun, büyük toprak sahibinin boyunduruğundan kurtulan köylü için, ne büyük bir ferahlık ifade ettiğini anlarsınız. Besbelli ki, bu, köylünün, Ekim İhtilâlinden elde ettiği büyük bir kazançtır. Ya kulaklar 1927'de ne kadar üretim yapmışlardır ? 1.900.000 yerine, 600.000 put buğday. Bu, kulakların gücünün Ekim İhtilâlinden sonra üç kere azaldığını, ve belki de daha da azaldığını gösterir. Böyle bir durumun, yoksul ve orta köylülerin durumunu ferahlatması tabiîdir. Yoksul ve orta köylüler, 1927'de ne kadar üretim yapmışlardı ? 2.500.000 yerine 4 milyar put.

Bu, yoksul ve orta köylülerin Ekim İhtilâlinden sonra, ihtilâlden öncekine kıyasla 1,5 milyar put daha çok üretim yaptıklarını gösterir.

Yoksul ve orta köylülerin Ekim İhtilâlinden elde etmiş oldukları büyük kazançları gösteren gerçeklerdir bunlar.

İşte, Ekim İhtilâli, yoksul ve orta köylülere bunu sağlamıştır.

Bundan sonra, Ekim İhtilâlinin köylüye hiç bir şey vermediğini insan nasıl söyleyebilir ?

Hepsi bu kadar değil yoldaşlar. Ekim ihtilâli, toprağın özel mülkiyetini ortadan kaldırdı, toprağın alım satımını yasakladı, ve toprağı millîleştirdi. Bu ne demektir ? Bu, köylünün, buğday üretmek için toprak satın almak zorunda olmadığını gösterir. Eskiden köylü, yıllar boyu para biriktirirdi, borçlanırdı, bir karış toprak edinmek için her türlü köleliğe razı olurdu ve besbelli ki, toprağın satış masraflarının, buğdayın üretim maliyeti üzerinde etkisi vardı. Bugün artık, köylü, böyle bir zorunlulukla karşı karşıya değildir. O, toprak satın almadan buğday üretebilir. Bu durum, köylünün kaderini hafifletir mi, hafifletmez mi ? Besbelli ki hafifletir.

Devam edelim. Son zamanlara kadar köylü, toprağı, bireysel çalışma rejimi altında en ilkel araçlarla işlemek zorundaydı. Herkes bilir ki, ilkel üretim araçlarıyla cihazlandırılmış bireysel emek, köylüye, insan gibi yaşamak için maddî durumunu durmadan iyileştirmek için, kültürünü geliştirmek ve sosyalist kuruluşun büyük yolunu tutmak için gerekli kazancı sağlamaz. Kolhozcu hareketin yoğun bir gelişme halinde olduğu bugün, köylüler, emeklerini komşularıyla birleştirebilirler. Kolhozlar içinde toplanabilirler, bakir toprakları sürebilirler, terk edilmiş toprakları işleyebilirler, makineler ve traktörler sağlayarak emeklerinin verimliliğini iki, giderek üç misline

çıkarabilirler. Bu ne demektir ? Bu, köylülerin, bugün, kolhozlar içinde toplanarak aynı emeğe karşılık eskisinden çok daha fazla üretim yapıyorlar demektir. Bu, sonuç olarak, buğday üretiminin eskiye kıyasla çok daha ucuz olması demektir. Ve nihayet bu, fiyatlarda bir istikrar sağlandığı takdirde, köylü, buğdayına karşılık, eskiye oranla, çok daha fazla şeyler elde edecektir demektir. Bundan sonra, köylünün Ekim İhtilâlinden hiç bir kazanç sağlamadığını insan nasıl söyleyebilir ?

Bunu söyleyenlerin, açıkça, Parti'ye ve Sovyet iktidarına iftira ettikleri belli değil midir ?

Bütün bunlardan hangi sonuçları çıkarabiliriz ?

Çıkan sonuç şudur ki, "makas" meselesi, "makas"ın tasfiyesi meselesi, şimdi artık yeni tarzda konulmalıdır. Çıkan sonuç şudur ki, eğer, kolhoz hareketi, bugünkü tempoyla gelişirse, "makas" yakın bir gelecekte tasfiye edilecektir. Çıkan sonuç şudur ki, şehir ile köy arasındaki ilişkiler meselesi, yeni şekliyle konulmaktadır, ve şehir ile köy arasındaki çelişki artan bir hızla silinecektir. Bu şartın, arkadaşlar, bizim sosyalist kuruluşumuz için pek büyük önemi vardır. Bu şart, köylünün zihniyetini değiştirmekte ve onun yüzünü şehre doğru çevirmektedir. Bu şart, şehir ile köy arasındaki çelişkinin ortadan kalkması için gerekli şartları yaratmaktadır; bu şart, partinin "yüzler köye çevrili" şiarının, kolhozcu köylülerin "yüzler şehre çevrili" şiarıyla tamamlanması için gerekli şartları yaratmaktadır. Ve köylü, bugün, şehirden, makineler, traktörler, tarım uzmanları, örgütçüler, ve kulakları yenmek için direkt yardım elde ettiğine göre, bunda şaşılacak bir şey de yoktur. Sömürücü olarak baktığı şehre karşı, öfkeli bir güvensizlik duyan eski tip köylü, artık arka planda kalmaktadır. Onun yerini alan yeni kolhozcu köylüdür, şehre üretimini artırmak için gerçek yardımlar almak umuduyla bakan yeni kolhozcu köylüdür. Eski tip

köylünün yerini, yoksul köylü seviyesine düşmekten korkan ve kulak durumuna da çekinerek yükselen (çünkü kendisini seçim hakkından yoksun bırakabilirler!) eski köylünün yerini, yeni perspektivleri olan ve kolhoza girerek yoksulluktan kurtulan ve ekonomik hamlenin büyük yolunda yürüyüşe katılan yeni köylü almaktadır.

İşte, işler bu yönde gelişmektedir yoldaşlar.

Bu durumda, tarım meselesi teoricilerimizin her çeşit burjuva teorilerini Ekim İhtilâlinin ve büyüyen kolhoz hareketinin kazançlarını inkâr eden teorileri yıkmak için, gerekli bütün tedbirleri almamış olmamalarına insanın canı sıkılıyor.

V. — KOLHOZLARIN NİTELİĞİNE DAİR

Ekonomi tipi olarak kolhozlar, sosyalist ekonominin biçimlerinden biridir. Bundan şüphe edilemez.

Konuşmacılardan biri, kolhozlara hücum etmek için burada söz aldı, ve iktisadî örgüt olarak kolhozların sosyalist ekonomi biçimiyle ortak hiç bir yanı bulunmadığını iddia etti. Kolhozları bu biçimde nitelendirmenin kesin olarak yanlış olduğunu söylemek zorundayım, arkadaşlar. Böyle bir tarifin, leninizm ile bağdaşmadığından şüphe edilemez.

Ekonomi tipini tayin eden nedir ? Hiç şüphe yok ki, üretim süreci içinde, insanlar arasındaki ilişkilerdir. Yoksa, ekonomi tipini başka yoldan nasıl tespit edebiliriz? Ama kolhozlarda üretim araçlarına sahip bulunan bir insan sınıfı ile bu üretim araçlarından yoksun bulunan bir insan sınıfı var mıdır? Kolhozlarda bir sömürücüler sınıfına karşılık, bir sömürülenler sınıfı var mıdır? Kolhozlar, belli başlı üretim araçlarının, hem de devlete ait olan bir toprak üzerinde, kollektif mülkiyeti temsil etmezler mi? Kolhozların, ekonomi tipi olarak, sosyalist ekonominin biçimlerinden birini temsil etmediği nasıl ileri sü-

rülebilir ?

Hiç şüphe yok ki, kolhozlarda da çelişkiler vardır. Hiç şüphe yok ki, kolhozlarda da hâlâ bireyci, hatta kulak niteliğinde kalıntılar henüz tamamen ortadan kalkmış değildir. Ama bunlar, kolhozlar güçlendikçe, kolhozlar makineleştikçe, eninde sonunda ortadan kalkacaklardır. Ama kolhozlar tüm olarak ele alındıklarında, çelişkileriyle ve kusurlarıyla bir ekonomik gerçek olarak ele alındıklarında, özde, köyün yeni bir gelişme yolunu, kapitalist kulak gelişme yolunun tam tersi olan sosyalist gelişmeyi temsil ettiği inkâr edilebilir mi ? Kolhozların (ve ben burada kolhozlardan söz ediyorum, sözde kolhozlardan değil) içinde bulunduğumuz şartlarda, köyde, kapitalist unsurlara karşı çetin savaşlar sonucu kurulmuş olan sosyalist kuruluşun temelini ve yuvasını temsil ettikleri inkâr edilebilir mi ?

Kimi yoldaşların kolhozları gözden düşürme ve onları burjuva ekonomisinin şekilleri olarak gösterme yolundaki çabaları, bir temele dayanmayan çabalar değil midir ?

1923'te, bizde, henüz yığın halinde bir kolhoz hareketi yoktu. Lenin, **Kooperatifler Hakkında** başlıklı broşüründe, kooperatiflerin bütün biçimlerini, (tüketim ve satış kooperatifleri gibi) daha aşağı seviyedeki biçimleri gibi (kolhozlar gibi) kooperatifin daha yüksek biçimlerini de göz önünde tutmaktaydı. Daha o tarihte, bu kooperatif girişimler hakkında ve genel olarak kooperatif hakkında ne diyordu Lenin ? İşte broşüründen bir parça :

"Bugünkü rejimimizde kooperatif işletmeler, özel kapitalist işletmelerden farklıdırlar, ama, eğer bu kooperatiflerin kurulduğu toprak ve yararlandığı üretim araçları, devlete ... ait ise, bunlar sosyalist işletmelerden değişik biçimler sayılamaz." (c. XXVII, s. 396., Rusça yayın.)

Böylece Lenin, kooperatif işletmelerini, kendi özle-

rinde bağımsız olarak ele almıyor, onları develetin mülkü olan bir toprak üzerinde faaliyette bulunmaları ve üretim araçlarının devlete ait bulunduğu bir ülkede bulunmaları bakımından değerlendiriyor ve böylece, Lenin, kooperatif işletmelerin, kapitalist işletmelerden ayrı şeyler olduğunu ileri sürüyor.

Lenin'in genel olarak kooperatif işletmeleri hakkında söylediği budur.

Yaşadığımız bu dönemde aynı şeyi, kolhozlar için daha büyük bir kuvvetle iddia edebileceğimiz besbelli değil midir ?

Ve bu, Lenin'in, bizim şartlarımızda "kooperatiflerin basit büyümeleri olayını". "sosyalizmin alanının genişlemesi" olarak niçin kabul ettiğini açıklar.

Görüyorsunuz ki, sözünü ettiğim konuşmacı, kolhozları gözden düşürme yolunda çaba sarfetmekle, leninizme karşı bir tutum benimsemiştir.

Konuşmacının bu yanılgısından, öteki yanılgısı doğmaktadır : kolhozlardaki sınıf mücadelesi konusundaki sınıf yanılgısı. Konuşmacı kolhozlar içindeki sınıf çatışmasını o kadar canlı renklerle çizdi ki, insan bu sınıf çatışmasının kolhozlar dışındaki mücadeleden ayrı bir şey olmadığı kanısına varabilir. Giderek mücadelenin kolhozlar içinde daha da şiddetlendiğini sanabilir. Zaten sözünü ettiğim konuşmacı, bu görüşünde yalnız değildir. Sınıf mücadelesi üzerine gevezelikler, kolhozlardaki sınıf mücadelesinden yanıp yakınmalar, bizim "sol" yaygaracılarımızın ortak konusunu teşkil etmektedir. Ama bu yanıp yakınmaların gülünç tarafı şudur ki, bu adamlar sınıf mücadelesini olmadığı yerde "görüyorlar", ama olduğu yerde görmezlikten geliyorlar.

Kolhozlarda sınıf mücadelesi unsurları var mıdır? Vardır. Bunlarda hâlâ bireyci, yani kulak zihniyeti kalıntıları sürüp gittikçe, belli ölçüde eşitsizlik sürüp git-

tikçe, elbetteki sınıf mücadelesi de olacaktır. Ama kolhozlar içindeki sınıf mücadelesinin, kolhozlar dışındaki sınıf mücadelesiyle aynı şey olduğunu söyleyebilir miyiz ? Hayır söyleyemeyiz. Ve işte bizim "sol" gevezelerimizin yanılgısı, işte bu farkı görememelerindedir. Kolhozların kurulmasından önce kolhozlar dışındaki sınıf mücadelesi ne anlam taşır? Şu anlam taşır ki, bu mücadele, üretim araçlarını elinde bulundıran ve bu üretim araçlarından yararlanarak yoksul köylüyü köleleştiren kulak'a karşıdır. Bu mücadele, hayatî bir mücadeledir. Ya kolhozlar temeli üzerindeki sınıf mücadelesi ne anlam taşır? Şu anlamı taşır ki, ilk önce kulak yenilmiştir ve üretim araçlarından yoksun bırakılmıştır. İkinci olarak şu anlamı taşır ki, yoksul ve orta köylüler belli başlı üretim araçlarının kollektifleştirilmesi temeli üzerinde kolhozlar içinde birleşmişlerdir. Ve nihayet şu anlamı taşır ki, henüz bireyci ve kulak zihniyet kalıntılarından kurtulmamış olan ve kolhozlardaki belirli eşitsizlikten çıkar sağlamak peşinde bulunan kimi kolhoz üyeleriyle, bu kalıntıları ve eşitsizlikleri defetmek çabasında bulunan öteki kolhoz üyeleri arasında bir çatışma vardır. Kolhozlar temeli üzerindeki sınıf çatışması ile kolhozlar dışındaki sınıf çatışması arasındaki farkı ancak körlerin göremiyecekleri açık değil midir ?

Kolhozlar olunca, sosyalist kuruluş için gerekli her şeyin tamamlandığı inancı da yanlıştır. Kolhoz üyelerinin, şimdiden sosyalist oldukları inancı ise, daha büyük bir yanlıştır. Hayır, kolhozcu köylüyü yaratmak için ondaki bireyci zihniyeti doğrultmak ve onu sosyalist toplumun gerçek emekçisi haline getirebilmek için daha çok çalışmak gerekir. Ve kolhozlara makineleri ve traktörleri ne kadar çabuk sağlarsak, bu işi o kadar çabuk başarmış olacağız. Ama bu, kolhozların, tarım bölgelerinin sosyalist biçim değiştirmesinin bir manivelası olarak büyük olan

önemlerini azaltmaz. Kolhozların büyük önemi, tarımda makinelerin ve traktörlerin kullanılması için bir temel olmaları, köylünün zihniyetinin değiştirilmesi, proleter sosyalizmin yönünün değiştirilmesi için bir temel olmasındadır. Lenin şunu söylerken haklıydı :

"Küçük çiftçinin değişmesi, onun tüm zihniyetinin ve âdetlerinin değişmesi, kuşaklar gerektiren uzun bir şeydir. Bu meselenin bir çözüme bağlanmasını ve, deyim yerindeyse, küçük çiftçinin zihniyetinin saylığa kavuşturulmasını, ancak maddî bir temel, teknik bir temel, tarımda traktör ve makinelerin geniş ölçüde kullanılması sağlayabilir. Ancak bunu, geniş ölçüde gerçekleştirilen bir elektrikleşme sağlayabilir." ("R.K.P.B.'nin X. Kongresine sunulan aynî vergi konusunda rapor.", cilt XXVI. s. 239, Rusça yayını).

Kolhozların, milyonlarca küçük köylüye iktisadî hamlenin manivalâları olan, tarımda sosyalist gelişmenin manivelâları olan makinelere ve traktörlere ulaşmak için biricik sosyalist ekonomi biçimi oldukları inkâr edilebilir mi ?

Bizim "sol" gevezelerimizin unuttukları işte budur. Konuşmacımız da aynı şeyi unutmuştur.

VI. — SINIF İLİŞKİLERİNDEKİ DEĞİŞMELER VE PARTİNİN POLİTİKASINDA DÖNÜŞ

Son olarak, sınıf ilişkilerinde meydana gelen değişiklikleri ve tarım bölgelerindeki kapitalist unsurlara karşı sosyalizmin mücadelesini ele alalım.

Parti olarak, Sovyet iktisadı olarak, geçen yıl içindeki çalışmalarımızın karakteristik özelliği şunlardır : a) tarım bölgelerinde, kapitalist unsurlara karşı bütün cephe boyunca mücadeleye giriştik, ve b) bilindiği gibi bu mücadele, elle tutulur olumlu sonuçlar vermiştir ve hâlâ vermektedir.

Yani biz, kulak'ın sömürücü eğilimlerini sınırlama politikasından, kulak'ın kulak olarak sınıfî karakterini ortadan kaldırma politikasına geçmiş bulunuyoruz. Yani biz, güttüğümüz politikada kesin bir dönüş yaptık ve yapmaktayız.

Son zamanlara kadar Parti, kulak'ın sömürücü eğilimlerini sınırlamayla yetindi. Bilindiği gibi bu politika, VIII. Kongremizde kabul edilmişti. Aynı politika Nep'in kabulünde ve Partimizin XI. Kongresinde doğrulandı. Lenin'in Probrajenski'ye 1922'de yazdığı mektubunda böyle bir politikanın doğru olarak uygulanması gereği üzerinde durduğu hatırlardadır. Bu politika, Partimizin XV. Kongresinde de doğrulanmıştır. Ve son zamanlara kadar da işte bu politikayı uyguladık.

Bu politika doğru bir politika mıydı? Evet, kesin olarak öyleydi. Bundan 5 ya da 3 yıl önce, kulak'a karşı bugünkü mücadeleyi geliştirebilir miydik? O zamanlar böyle bir mücadelenin başarılı olacağını umabilir miydik? Hayır. Bu en tehlikeli serüvencilik olurdu. Bu, mücadele oyunu oynayıp en büyük tehlikelere atılmak olur. Bunda başarısızlık kesindi ve böyle bir mücadele ile biz, ancak kulak'ın durumunu sağlamlaştırmış olurduk. Niçin? Çünkü henüz tarım bölgelerinde bize dayanak olabilecek büyük sayıda sovhoz ve kolhozlarımız yoktu. Çünkü o sıralarda, henüz, kulak'ın kapitalist üretimi yerine, kolhoz ve sovhozların sosyalist üretimini yerleştirme imkânımız yoktu.

1926-1927 döneminde Zinovyevist-Trotskist muhalefet, kulak'a karşı derhal taarruza geçilmesi politikasını Parti'ye kabul ettirmeye çalışıyordu. Parti, ciddî kimselerin mücadelecilik oynamıyacaklarını bildiği için, böyle bir tehlikeli serüvene girişmedi. Kulak'a karşı mücadele, ciddî bir meseledir. Bu meseleyi, kulak'a karşı olan görüşlerle karıştırmamalı. Kulak'a karşı mücadeleye, kulak'ı ara-

da bir tırmalama politikasıyla da karıştırmamalıdır. Zinovyevist-Trotskist muhalefet, bu politikayı Partiye kabul ettirmek yolonda çaba harcıyordu. Kulak'a karşı mücadeleyi geliştirmek demek, onun sınıfî karakterini ortadan kaldırmak demektir. Bu amaçların dışında mücadele, boş bildiriler, tırnaklamalar, gevezeliklerden başka bir şey olamaz. Ve gerçek Bolşevik mücadelesi niteliği taşıyamaz. Kulak'a karışı mücadele yürütmek demek, eyleme hazırlanmak ve kulak'a karşı mücadeleyi tamamlamak demektir. Bundan 5 ya da 3 yıl önce böyle bir mücadeleye girişip de başarı umabilir miydik? Hayır, umamazdık.

Nitekim 1927'de kulak 600 milyon puttan fazla buğday üretiyor ve bu toplamdan tarım bölgelerindeki satılanın dışında 130 milyon put buğdayı pazara sunuyordu. Bu, hesaba katmak zorunda olduğumuz, oldukça önemli bir güçtür. Ya kolhoz ve sovhozlarımız o yılda ne kadar üretiyorlardı? 35 milyon put kadarı satışa sunulan 80 milyon put buğday. O sıra, kulak'ın ürettiği satılık buğdayın yerine kolhozlarla sovhozların üretimini koyabilir miydik, siz söyleyiniz ? Besbelli ki koyamazdık. O halde, bu durumda, kulak'a karşı kesin bir mücadeleye geçmek, ne anlam taşırdı ? Bu durumda böyle bir mücadele hiç şüphe yok ki, kulak'ın durumunu güçlendirecek ve ülkeyi buğdaysız bırakacaktı. İşte bunun için Zinovyevist -Trotstkist muhalefet maceracılarının parlak beyanlarına rağmen, o tarihte kulak'a karşı mücadeleye girişemezdik.

Ya şimdi işler ne durumdadır? Şimdi artık kulak'a darbeyi indirmek için onun mukavemetini kırmak, onun sınıfî karakterini ortadan kaldırarak yerine kolhozların ve sovhozların üretimini koyabilmek için yeterli bir maddî temelimiz vardır. Bilindiği gibi 1929'da kolhozlarda ve sovhozlarda buğday üretimi, 400 milyon puttan az olmamıştır (yani 1927'deki kulak ekonomisinin global

üretiminden 200 milyon put eksik). Gene bilindiği gibi 1929'da kolhozlar ve sovhozlar 130 milyon put buğdayı pazara sunmuşlardır (yani kulak'ın 1927'de sunduğunun üstünde bir miktar). Gene bilindiği gibi 1930'da kolhozların ve sovhozların global üretimi 900 milyon puttan az olmayacaktır (yani 1927'deki kulak global üretimini aşacaktır), ve kolhoz ve sovhozların aynı yıl içinde pazara sunacakları buğday miktarı en az 400 milyon put olacaktır (yani kulak'ın 1927'de sunduğundan çok daha fazla).

İşte yoldaşlar, bugün durum böyledir.

İşte ülkenin ekonomisinde meydana gelen değişiklik budur.

İşte son zamanlarda, sınıf güçleri arasındaki ilişkilerde meydana gelen değişiklik budur.

Gördüğünüz gibi şimdi, artık, kulak üretiminin yerine kolhoz ve Sovyet üretimini yerleştirebilmek için bir maddî temele sahibiz. İşte bunun için, kulak'a karşı mücadelemiz şimdi artık inkâr edilmez bir başarıyla gelişmektedir. Eğer kulak'a karşı kısır beyanlarla yetinmeyip, onunla mücadele etmek istiyorsak, böyle davranmamız gerekir.

İşte bunun için biz, son zamanlarda, kulak'ın sömürücü eğilimlerini sınırlama poltikasından, kulak'ın sınıfî karakterinin ortadan kaldırılması politikasına geçmiş bulunuyoruz.

Peki, kulak'ın mülkten tecrit edilmesi politikasını nasıl uygulayacağız ? Toptan kollektifleşme bölgelerinde kulak'ın mülkten tecridi doğru bir hareket midir ? Her yandan bize bu soru yöneltilmektedir. Bu gülünç bir sorudur. Kulak'ın sömürücü eğilimlerini sınırlama görüşünü benimsediğimiz sürece, kesin bir mücadeleye girişemediğimiz sürece, kulak üretiminin yerine, kolhoz ve sovhozların üretimini koyamadığımız sürece, kulak'ın mülkten tecridine izin veremezdik. O süre içinde kulak'ın mülkten tecridine izin vermeyen bir politika gerekliydi ve doğ-

ruydu. Ya şimdi ne olacaktır ? Şimdi durum bambaşkadır. Bugün kulak'a karşı azimli bir mücadeleye girişmeye, onun mukavemetini kırmaya, onun sınıfî karakterini ortadan kaldırmaya ve kulak üretiminin yerine, kolhoz ve sovhozların üretimini koymaya gücümüz yeter. Bugün artık, kulak'ın mülkten tecridi işi, toptan kollektifleşmeye giden yoksul ve orta köylülerin kendileri tarafından başarılmaktadır. Bugün artık kulak'ın mülkten tecridi işi, toptan kolelktifleşme bölgelerinde basit bir idarî tedbir olmaktan çıkmıştır. Kulak'ın mülkten tecridi, artık kolhozların kuruluşu ve gelişmesinin bir parçası olmuştur. Onun için kulak'ın mülkten tecridi konusunu bugün uzun uzadıya incelemeye kalkmak gülünçtür ve pek ciddî bir tutum sayılamaz. İnsanın kafası yarılınca saçları için gözyaşı dökmez.

Şu öteki soru da birincisi kadar gülünçtür: kulak'ı kolhoza kabul edebilir miyiz? Besbelli ki edemeyiz. Edemeyiz çünkü kulak, kolhoz hareketinin en azılı düşmanıdır. Durum açıktır sanırım.

VII. — SONUÇ

İşte arkadaşlar, altı temel mesele ki, ülkemizin tarım meselelerinde uzman olan marksistlerimiz teorik çalışmalarında bunları ihmal edemezler.

Bu meseleler, marksist bir incelemeye tâbi tutulunca, bazan, ne yazık ki, yoldaşlarımız tarafından yayılan ve pratisyenlerimizin kafalarını karıştıran her çeşit burjuva teorilerinin yıkılmasını, etkisiz hale getirilmesini sağlayacağız. Bu meseleler önemlidir. Bu iş çoktan yapılmış olmalıydı. Çünkü ancak bu teorilere karşı amansız bir savaş açmakladır ki, tarım meseleleri uzmanı olan marksistlerimizin teorik fikirleri gelişebilir, güçlenebilir.

Bu meselelerin bir başka önemi de geçiş dönemindeki ekonominin eski problemlerini yeni yönleriyle göster-

miş olmalarıdır.

Şimdi artık Nep meselesi, sınıflar, kolhozlar, geçiş döneminde ekonomi meseleleri, yeni biçimde konuluyor. Nep'i bir gerileme olarak ve yalnız bir gerileme olarak kabul eden görüş, yanlış bir görüştür. Gerçekte, Nep, daha kabul edilirken, Lenin, bunun sadece bir gerileme olmadığını, aynı zamanda Nep'in şehirlerde ve köylerdeki kapitalist unsurlara karşı azimli yeni bir mücadele hazırladığını söylüyordu. Nep'in sadece şehir ve köy arasında bağlantıyı sağlamak için gerekli olduğunu sananların yanılgısı da belirtilmelidir. Bize lâzım olan şehir ile köy arasında, herhangi bir bağlantı değildir; sosyalizmin başarısını sağlayacak olan bir bağlantıdır. Ve eğer Nep'te direniyorsak, bu, Nep'in sosyalizm davasına yararı içindir. Nep, sosyalizm davasına yararlı olmaktan çıktığı anda, onu sıpıtıp atarız. Lenin, Nep'in kesin olarak kabul edildiğini ve uzun süre yürürlükte olacağını söylerdi. Ama o, hiç bir zaman, Nep'in her zaman için yürürlükte olacağını söylemiş değildir.

Marksist yeniden-üretim teorisini yaymak için de gerekeni yapmalıyız. Ulusal ekonomimizin bilançosu şemasını kurma meselelerini ele almalıyız. İstatistik Merkez Müdürlüğünün ulusal ekonominin bilançosu olarak 1926'da yayınladığı şey, gerçek bir bilanço değildir. Bir rakam cambazlığıdır. Bazarov'un ve Groman'ın ulusal ekonominin denge problemini ele alış tarzları da uygun değildir. Eğer geçiş döneminin iktisadî meselelerini incelemek istiyorlarsa, S.S.C.B.'nin ulusal ekonomisinin bilanço şemasını marksist devrimciler hazırlamalıdırlar.

Marksist iktisatçılarımız, bugün konulması gereken şekilde geçiş döneminin iktisadî problemlerini inceleme görevini özel bir gruba yüklemeleri iyi olur.

ALTI

İKTİSADÎ KURULUŞTA YENİ DURUM, YENİ GÖREVLER

SANAYİ YÖNETİCİLERİ KONFERANSINDA VERİLEN SÖYLEV

(23 Haziran 1931)

ARKADAŞLAR, konferansın ele aldığı materyale göre, planın uygulanması bakımından sanayimizin oldukça değişik bir manzara gösterdiği anlaşılmaktadır. Öyle sanayi kolları var ki, son 5 ay içinde geçen yıla oranla % 40 ilâ % 50 arasında bir üretim artışı göstermektedir. Öyle sanayi kolları var ki, bunlarda artış % 20 ilâ % 30'u geçmemektedir. Ve nihayet öyleleri var ki, ancak % 6 ilâ % 10 gibi minimum bir artış kaydedebilmiştir. Kömür ve demir-çelik sanayiini bu üçüncü gruba koymamız gerekiyor. Görüldüğü gibi çeşitlilik arzeden bir tablo.

Bu çeşitliliği nasıl açıklıyabiliriz ? Bazı sanayilerin geç kalışının sebebi nedir ? Bazı sanayilerin topu topu

% 20 ilâ % 25 oranında bir büyüme kaydetmesini ve kömürle demir-çelik sanayiin de bundan daha düşük bir artış göstererek öteki sanayi kollarının kuyruğunda gitmesini nasıl açıklamalı ?

Bunun sebebi, son zamanlarda, sanayiin gelişme şartlarının kökten değişmiş olmasıdır; yeni yönetim usulleri gerektiren yeni bir durum meydana gelmiştir. Ama bazı sanayi yöneticilerimiz, yeni çalışma usullerini benimsiyeceklerine, eski tarzda çalışmaya devam etmektedirler. Oysa, sanayiin gelişmesindeki yeni şartlar, yeni tarzda çalışmayı gerektiriyor. Ama bazı yöneticilerimiz bunu anlamıyorlar ve sanayii yeni tarzda yönetmenin gerektiğini göremiyorlar.

Sanayimizde bazı kolların gecikmesinin sebebi budur.

Sanayimizin bu yeni gelişme şartları nelerdir ? Bunlar nereden gelmiştir ?

Bu yeni şartları en azından altı başlık altında sıralayabiliriz.

Bunları inceleyelim.

I. — KOL EMEĞİ

Her şeyden önce, işletmeler için kol emeğini sağlamak, söz konusudur. Eskiden işçiler kendiliklerinden fabrikalara, büyük atelyelere iş için başvururlardı. Yani bu alanda bir çeşit kendiliğinden gelme hareket vardı. Bu kendiliğinden gelme hareketi, işsizlik, köylerdeki farklılaşma, yoksulluk, insanları köylerden şehre kovan açlık doğuruyordu. "Müjik'in köyden şehre kaçışı" formülünü hatırlar mısınız ? Köylüyü köyden şehre gitmeye zorlayan neydi ? Açlık korkusu, işsizlikti. Köy onun için bir çeşit üvey anaydı ve köylü ondan kaçıp şeytanın kucağında barınmaya bile razıydı, yeter ki şehirde ona iş verilsin.

Bizde de durum yakın bir geçmişe kadar böyleydi, ya da aşağı yukarı böyleydi.

Bugün durumun aynı olduğunu, hiç değişmediğini söyleyebilir miyiz ? Hayır, bu söylenemez. Tam tersine, bugün, durum kökten değişmiştir. Ve özellikle durumun değişmiş olmasından ötürüdür ki, artık bizde kendiliğinden gelme kol emeği akışı yoktur. Bu zaman süresi içinde değişmiş olan nedir ? Birincisi, işsizliği ortadan kaldırmış olmamız ve böylelikle "emek pazarı" üzerinde ağırlık teşkil eden kuvveti ortadan kaldırmış olmamızdır. İkincisi, köylerde farklılaşmanın kökünü kuruttuk; ve böylelikle köylüyü şehre kovan yığın yoksulluğunu önledik. Son olarak da tarım bölgelerini binlerce traktör ve tarım makineleriyle donattık, kulak'ı yendik, kolhozları örgütlendirerek köylüye insan gibi yaşama ve çalışma imkânını sağladık. Bugün artık köyün, köylü için bir üvey ana olduğu söylenemez. Ve işte bu yüzdendir ki, köylü köyünde kalmaktadır. Ve "müjik'in köyden şehre kaçışı", ve kendiliğinden gelme kol emeği akışı, artık bizde yoktur.

Görüyorsunuz ki, şimdi artık durum, yepyeni bir durumdur ve işletmelere kol emeği sağlamak için yeni koşullar birleşmiştir.

Bundan hangi sonucu çıkarabiliriz ? Şu ilk sonucu çıkarabiliriz ki, artık kendiliğinden gelme bir iş-gücü akışından medet umamayız. Öyleyse kendiliğinden gelme kol emeği akışını bekleme "politikasından", sanayi için işçileri örgütlü bir biçimde seferber etme politikasına geçmemiz gerekiyor. Ama bunu yapmak için tek bir yol vardır. İktisadî kuruluşların kolhozlarla ve kolhozcularla anlaşmalar yapması. Bildiğiniz gibi bazı iktisadî kuruluşlar ve kolhozlar daha şimdiden bu yolu tutmuşlardır ve tecrübe göstermiştir ki, bu anlaşmalar, pratikte, kolhozlar için olsun, sanayi işletmeleri için olsun, ciddî sonuçlar vermiştir.

Çıkan ikinci sonuç şudur ki, biz hiç gecikmeden en ağır çalışma süreçlerini makineleştirmeliyiz ve bu yolda (orman sanayiinde olsun, yapı, maden kömürü, yükleme-boşaltma, ulaştırma, demir-çelik sanayilerinde olsun) işleri son kertesine kadar vardırmalıyız. Elbetteki bu, kol emeğini terketmemiz gerekiyor anlamını taşımaz. Tam tersine, kol emeği daha uzun bir süre üretimde çok önemli rol oynayacaktır. Ama bunun taşıdığı anlam şudur ki, çalışma süreçlerinin makineleştirilmesi, bizim için öyle yeni ve kesin bir kuvvettir ki, bu olmadan üretimde tempomuzu ve yeni iskalalarımızı sürdüremeyiz.

Öyle sanayi yöneticilerimiz var ki, bunlar hâlâ makineleşmeye ya da kolhozlarla iş-gücü anlaşmalarına "inanmıyorlar". Bunlar yeni durumu anlıyamıyanlardır. Yeni biçimde çalışmak istemiyenler ve kol emeğinin işletmelere "kendiliğinden geldiği" "o eski güzel günlerin" hasretini çekenlerdir. Söylemeye lüzum yok ki, bu cinsten yöneticiler, ekonominin kuruluşunda yeni durumun bize yüklediği görevlerden çok uzaktadırlar. Öyle anlaşılıyor ki, bunlar, kol emeğinin eksikliğinde karşılaşılan güçlükleri bir rastlantı saymaktadırlar. Ve kol emeği eksikliğinin bir gün kendiliğinden ortadan kalkacağını ummaktadırlar. Bu, yanlıştır yoldaşlar. Kol emeği buhranının doğurduğu güçlükler kendiliğinden ortadan kalkmaz. Bu güçlükler ancak bizim kendi çabalarımızla ortadan kalkar.

Demek ki, görev şudur: kolhozlarla yapılacak olan anlaşmalarla kol emeğini örgütlü biçimde seferber etmek, çalışmayı makineleştirmek.

İşte yeni gelişme şartlarından birincisi budur. İkinci şarta geçelim.

II. — İŞÇİLERİN ÜCRETİ

İşçilerin işletmelerimiz tarafından örgütlü biçimde seferber edilmesinden söz ettim. Ama işçileri seferber

etmekle iş bitmiyor. İşletmelerimizin kol emeği ihtiyacını sağlayabilmek için işçilerin üretime bağlı olmaları ve işletmedeki işçi efektifinin az çok istikrarlı olması gerekir. İspat etmeye lüzum yok ki, az çok üretim tekniğine kendini uydurmuş olan ve yeni makinelere alışmış bulunan bir daimî işçi efektifi bulunmadan üretim planlarını aşmak, bunları uygulamak imkânsızdır. Yoksa her seferinde yeni işçileri eğitmek ve zamanın yarısını onların eğitimine ayırarak kendilerinden üretimde yararlanmamak zorunda kalırız. Peki gerçek olan nedir? İşletmelerimizde işçi efektifinin az çok devamlı ve istikrarlı olduğu söylenebilir mi? Ne yazık ki söylenemez. Tam tersine, işletmelerimizde hâlâ **iş-gücü dalgalanması** denen şey var. Üstelik kimi işletmelerde iş-gücü dalgalanması azalacağına çoğalıyor, derinleşiyor. Bütün durumlarda işçi efektifi 6 ay içinde ya da giderek üç ay içinde en az % 30 ilâ % 40 oranında değişmeyen pek az işletme bulabilirsiniz.

Eskiden sanayimizin yeni kuruluşu döneminde araçlarımız öyle pek çapraşık araçlar değilken ve üretim iskalaları pek yüksek değilken, kol emeği dalgalanmaları denen şey, az çok "hoşgörü" ile karşılanıyordu. Şimdi bu böyle değil. Durum kökten değişmiştir. Bu büyük ölçüde kuruluş döneminde, üretim iskalaları pek büyükken ve kullanılan teknik araçlar son derece çapraşıkken, kol emeği dalgalanması, üretim için işletmelerimizi dezorganize eden bir afet haline gelmiştir. Kol emeği dalgalanmalarını "hoş görmek", demek, artık, sanayimizi anarşiye götürmek, üretim planını yerine getirme imkânını ortadan kaldırmak, ürünlerin kalitesini yükseltme imkânını ortadan kaldırmak demektir.

Kol emeği dalgalanmalarının sebebi nedir ?

Ücretlerin yanlış olarak örgütlendirilmesidir. Ücret tarifeleri sisteminin yanlış düzenlenmesi, ücretler alanın-

da "solcu" eşitçiliktir. İşletmelerimizin bir kısmında ücret oranları öyle tesbit edilmiştir ki, kalifiye iş ile kalifiye olmayan iş arasındaki fark, ağır iş ile kolay iş arasındaki fark, hemen hemen ortadan kaldırılmıştır. Ücretlerin bu aynı seviyeye indirilişinin sonucu, kalifiye olmayan işçi, kalifiye işçiler kategorisine geçmede hiç bir çıkar görmemekte ve böylelikle işçi, ilerleme perspektifinden yoksun bırakılmakta, ve bunun sonucu olarak kendisini üretimde bir çeşit "sayfiyedeymiş gibi" saymakta ve "birkaç kuruş kazanmak için" zaman zaman çalışıp "talihini denemek için" başka yere gitmektedir. Ücretleri bir düzeye indirme eğilimi, kalifiye işçinin de, ta kalifiye işin kadrini bilen bir işletme bulana kadar, o işletmeden bu işletmeye geçmesi sonucunu vermektedir.

Kol emeğinin dalgalanmasının işletmeden işletmeye "genel" hareketinin sebebi budur.

Bu derde deva bulmak için ücretleri bir seviyeye indirme eğilimine karşı durmalı ve eski ücret tarifesi sistemini ortadan kaldırmalıdır. Bu derde deva bulmak için kalifiye iş ile kalifiye olmayan iş arasındaki farkı, ağır iş ile kolay iş arasındaki farkı göz önünde bulunduran bir ücretler tarifesi sistemi örgütlendirilmelidir. Demir-çelik sanayiinde bir haddecinin, ortalığı süpüren hademe kadar ücret almasına göz yumulmamalıdır. Bir demiryolu makinistinin, bir daktilo kadar ücret almasına göz yumulmamalıdır. Marx ve Lenin, kalifiye iş ile kalifiye olmayan iş arasındaki farkın sosyalizm de bile, sınıfların ortadan kaldırılmasından sonra var olacağını ve ancak komünizm kurulduğu zaman bu farkın ortadan kalkacağını ve bu bakımdan sosyalist düzende de ücretin ihtiyaçlara göre değil, emeğe göre ödenmesi gerektiğini söylerler. Ama bizim eşitlikçilerimiz, sanayi yöneticisi olsunlar, sendika militanı olsunlar, bu teze katılmamaktadırlar; onlar Sovyet rejimimiz altında

bu farkın artık ortadan kalktığını sanmaktadırlar. Kim haklıdır ? Marx'la Lenin mi, yoksa bizim eşitlikçilerimiz mi ? Burada Marx'ın ve Lenin'in haklı olduğuna inanmamız gerekiyor. O halde, ücretleri eşitlikçi bir eğilimde tarifeler sistemine tâbi tutmaya kalkan bir kimse, kalifiye iş ile kalifiye olmayan iş arasındaki ayırımı yapmayan kimse, marksizmle, leninizmle bağlarını koparmaktadır.

Her sanayi kolunda, her işletmede, her atelyede az çok kalifiye olan bir temel işçi grupu vardır ki, bu işçileri üretime bağlamak ve eğer işletmedeki işçi efektifinin istikrarını gerçekten sağlamak istiyorsak her şeyden önce ve özellikle bunu yapmak zorunludur. Bu temel işçi grupu, üretimin ana halkasını teşkil eder. Bunları, işletmeye, atelyeye bağlamak demek, bütün işçi efektifini bağlamak ve böylelikle kol emeği dalgalanmalarını temelden baltalamak demektir. Bu işçiler, işletmeye nasıl bağlanır ? Bunları, ancak, kendilerine terfiler sağlayarak, ücretlerini arttırarak, emekçinin kalifikasyonunun gerektiği gibi değerlendirildiği bir ücret sistemi kurarak işletmeye bağlayabiliriz. Terfi sağlamak, işçilerin ücret düzeyini yükseltmek ne demektir ? Her şeyden önce, kalifiye olmayan işçilere bir gelişme perspektifi açmak, onları ilerlemeye teşvik etmek, kalifiye işçiler kategorisine girmeye cesaretlendirmek demektir. Bizim şu anda yüzbinlerce ve milyonlarca kalifiye işçiye muhtaç olduğumuzu siz de biliyorsunuz. Ama kalifiye işçileri eğitebilmek için kalifiye olmayan işçilere cesaret vermek, onlara ilerleme persfektifleri vermek, devamlı bir yükseliş imkânı sağlamak gereklidir. Bu yolda ne kadar büyük bir yüreklilikle yürürsek, o kadar iyi olur; çünkü kol emeği dalgalanmalarına karşı belli başlı deva budur. Bu konuda tasarrufa kalkışmak suç işlemeye eşittir, sosyalist sanayimizin çıkarlarına karşı çıkmaya eşittir.

Ama hepsi o kadar değil.

İşçiyi işletmeye bağlayabilmek için beslenmeyi ve lojman şartlarını iyileştirmeye devam edilmelidir. İşçiler için konut kurma ve onların beslenmesi alanında son yıllarda çok şeyler yapıldığı inkâr edilemez. Ama yapılan, durmadan artan işçi ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzaktır. Bugün konut şayısının eskiye oranla daha çok olduğu ve bu yüzden elde edilen sonuçlarla yetinilebileceği iddiası yersiz bir iddiadır. Eskiden işçilerin beslenme durumunun da bugüne oranla çok daha kötü olduğu ve bu yüzden de beslenme bakımından şu andaki durumla geçinilebileceği iddiası da yanlıştır. Ancak çürümüş ve ilerleme yeteneğini kaybetmiş olanlar, geçmişi yadederek teselli bulurlar. Hareket noktası olarak, geçmişi alamayız. Hareket noktası olarak, bugünü, işçilerin artan ihtiyaçlarını almak zorundayız. İşçilerimizin yaşama şartlarının artık kökten değişeceğini anlamamız gerekir. Bugünün işçisi, dünün işçisi değildir. Bugünün işçisi, bizim Sovyet işçimiz, maddî ve kültürel ihtiyaçlarını, geçim maddeleri ve besin maddeleri olarak, konut olarak, kültürel ihtiyaçlarının ve öteki ihtiyaçlarının tatmini olarak karşılıyarak yaşamak istemektedir. Onun buna hakkı vardır. Ve bizim de, ona, bu şartları sağlamak görevimizdir. İşçinin artık bizde işsizliğin acısını çekmediği, kapitalizmin boyunduruğundan kurtulduğu doğrudur. O artık bir köle değil. işinin efendisidir. Ama bu yetmez. İşçi bütün maddî ve kültürel ihtiyaçlarının tatmin olunmasını istiyor ve bizim görevimiz de bu isteği karşılamaktır. Unutmayınız ki, biz de işçiden bazı taleplerde bulunuyoruz. Ondan çalışma disiplini, büyük bir çalışma gayreti, yarışma, şok emeği bekliyoruz. Unutmayınız ki, işçilerin pek büyük çoğunluğu, Sovyet iktidarının bu isteklerini büyük bir şevkle kabul ettiler ve görevlerini yerine getiriyorlar. Onun için, Sovyet iktidarının isteklerine uyan işçilerin de bu iktidarın kendilerine karşı maddî ve kültürel du-

rumlarının devamlı olarak iyileştirilmesi konusunda görevinin yerine getirilmesini beklemelerine şaşmayınız.

Böylece görev şudur: kol emeği dalgalanmalarını ortadan kaldırmak, ücretleri tek seviyede tutmak eğilimine karşı durmak, ücretleri âdil olarak düzenlemek, işçilerin hayat şartlarını iyileştirmek.

Sanayimizin ikinci yeni gelişme şartı işte böyledir. Üçüncü şarta geçelim.

III. — ÇALIŞMANIN ÖRGÜTLENDİRİLMESİ

Yukarıda kol emeğinin dalgalanmalarını ortadan kaldırmanın ve işçileri işletmelere bağlamanın gereğinden söz ettim. Ama işçileri işletmeye bağlamakla iş bitmiyor. Dalgalanmayı ortadan kaldırmakla da iş bitmiyor. İşçileri, bilinçli olarak çalışabilecekleri, verimi yükseltebilecekleri, üretimin kalitesini yükseltebilecekleri çalışma şartları içine yerleştirmek de gerekir. Demek ki, işletmelerde çalışmayı, verimin aydan aya, trimestrden trimestre artabileceği biçimde örgütlendirilmesi söz konusudur.

Sınaî işletmelerimizde şu andaki çalışma örgütlenmesinin, üretimin çağdaş gereklerine uygun olduğu söylenebilir mi ? Hayır, ne yazık ki söylenemez. Bütün durumlarda şimdiye kadar hâlâ öyle işletmelerimiz var ki, bunlardaki çalışma örgütlenmesi beş para etmez. Ve bu işletmelerde çalışma düzeni ve ahengi yerine, düzensizlik ve karmakarışıklık hüküm sürer; çalışma sorumluluğu yerine tam bir sorumsuzluk, birey olarak sorumsuzluk hüküm sürer.

Birey olarak sorumluluk yokluğu, ne demektir ? Teslim edilen avadanlık iş için, mekanizma için, makineler için, avadanlık için her türlü sorumluluğun yokluğu demektir. Sorumluluk olmayınca, emeğin verimliliğinde az çok ciddî bir hamlenin, ürünlerin kalitesinde bir iyi-

leşmenin, bir yükselmenin, makinelerin ve avadanlığın bakımında bir titizliğin söz konusu olamıyacağı besbellidir. Demiryollarında bireysel sorumluluğun yokluğunun bizi nerelere kadar götürdüğünü biliyorsunuz. Sanayide de aynı duruma gelmiş bulunuyoruz. Demiryollarında sorumluluk yokluğuna bir deva bulduk ve bu kurumda çalışmayı daha iyi örgütlendirdik. Sanayide de aynı şeyi yapmalıyız ve sanayide çalışmayı daha yüksek bir düzeye ulaştırmalıyız.

Eskiden, her işçinin belli bir iş için sorumluluğu bulunmamasıyla bağdaşabilen bu eski yetersiz çalışma örgütlenmesiyle bile durumu az çok idare edebiliyorduk. Bugün durum değişmiştir. Bugünkü üretim iskalalarıyla ve dev işletmelerle bireysel sorumluluğun yokluğu sanayi için bir felâket sayılmalıdır. Bu yokluk, işletmelerde, üretim ve örgütlenme alanında bütün başarılarımızı tehlikeye atmaktadır.

Bireysel sorumluluk yokluğu, bazı işletmelerimizde nasıl olup da kök salabilmiştir. Sorumsuzluk oraya kesintisiz iş haftasının gayrımeşru eşi olarak gelmiştir. Kesintisiz iş haftasının mutlaka üretimde bireysel sorumluluğun yokluğunu birlikte getireceğini söylemek doğru olmaz. Doğru bir çalışma örgütlenmesi, herkesin belirli bir iş için sorumluluğunun tespiti, mekanizmaya bağlı belirli işçi grupları ve çalışma ekiplerinin doğru biçimde örgütlendirilmesi, bütün bu şartların birleştirilmesi ile kesintisiz iş haftası, verimi pek büyük ölçüde arttırır ve işin kalitesini yükseltebilir. Bu şartların gerçekleşmesiyle bireysel sorumluluk yokluğunun olumsuz etkileri giderilmiş olur. Örneğin demiryollarında durum böyledir. Burada da kesintisiz iş haftası uygulandığı halde, bireysel sorumluluk pekâlâ vardır. Sanayi işletmelerimizde kesintisiz iş haftası konusunda manzara olumlu sayılabilir mi? Ne yazık ki, sayılamaz. Gerçek şudur ki, bazı işletmeleri-

miz, kesintisiz iş haftasının gerekli hazırlıklarını yapmadan, ekipleri örgütlendirmeden, bunlar arasında değer, kalite ve kalifikasyon bakımından az çok eşitliği kurmadan, bu ekiplerin her birini belli bir iş için sorumluluğunu örgütlendirmeden aceleyle kabul etmişlerdir. Sonuç : ilkel güçlere teslim edilen kesintisiz iş haftası, bireysel sorumluluk yokluğu sonucunu vermiştir. Ve sonunda da bir kısım işletmelerimizde hayalî bir kesintisiz iş haftası, ama hayalî olmayan, çok gerçek olan bir bireysel sorumluluk yokluğu görülmüştür. Elde edilen sonuç : çalışmaya karşı sorumluluk duygusunun yokluğu, mekanizmanın ihmali, makine ve avadanlığın yığın halinde bakımsızlığı ve emeğin verimliliğini yükseltmek için bir dürtünün bulunmamasıdır. İşçilerin "verimi ve kaliteyi pekâlâ yükseltebilirdik ama, kimse sorumlu olmadığına göre, bizim başarımızı kim takdir ederdi?" demeleri sebepsiz değildir.

Çıkan sonuç şudur ki, bazı yoldaşlarımız, şurda burda kesintisiz iş haftasını kabul etmekte acele etmişler ve bu yüzden kesintisiz iş haftasını amacından uzaklaştırmışlar, onu sorumluluk yokluğu biçimine sokmuşlardır. Bu durumu doğrultmak ve sorumluluk yokluğuna bir deva bulmak için iki çözüm vardır: ya kesintisiz iş haftasının uygulama şartlarını değiştirmek ve demiryollarında olduğu gibi, bunun, sorumluluğun ortadan kalkması sonucunu vermesine engel olmak. Ya da böyle bir denemeye girişmek için durumun elverişli olmadığı şartlarda hayalî kesintisiz iş haftasına son vermek ve geçici olarak altı günlük kesintili haftayı kabul ederek Stalingrat Traktör Fabrikası'nda yakında yapıldığı gibi yeniden ama bu sefer hayalî değil gerçek kesintisiz iş haftasına dönmek için, bireysel sorumluluğu ortadan kaldırmayan bir kesintisiz iş haftasına dönmek için şartları hazırlamak.

Başka çözüm yoktur.

Sanayi yöneticilerimizin bütün bunları anlamış olduk-

larından şüphe edilemez. Ama onlar susuyorlar, niçin ? Çünkü besbelli ki, gerçekten korkuyorlar. Ama bolşevikler ne zamandan beri gerçekten korkmaya başlamışlardır? Birçok işletmelerde kesintisiz iş haftasının bireysel sorumluluk yokluğuna dönüştüğü doğru değil midir? Ve böylelikle kesintisiz iş haftasının anlamının da kaybolduğu doğru değil midir? Birçoğu böyle bir kesintisiz iş haftasının neye yaradığını sormaktadır. Böyle hedefini yitirmiş, biçim değiştirmiş hayalî bir kesintisiz iş haftasının, çalışmanın âdil olarak örgütlendirilmesi gereğinden, emeğin verimliliğinin artmasından, gerçek bir kesintisiz iş haftasının sağlayacağı çıkarlardan, sosyalist sanayimizin çıkarlarından daha üstün olduğunu söylemeye kim cüret edebilir ? Hayalî kesintisiz iş haftasını ne kadar çabuk gömersek, o kadar çabuk kâğıt üstünde kalmayan gerçek iş haftasını örgütleyebileceğimiz açık değil midir ?

Kimi yoldaşlar bireysel sorumluluk yokluğuna parlak nutuklarla deva bulunabileceğini düşünüyorlar. Öyle sanayi yöneticileri tanıyorum ki, bunlar, sorumsuzluğa karşı mücadelelerinde, toplantılarda, her seferinde bu sorumsuzluğu lânetlemekle yetiniyorlar ve görünüşe göre bu söylevlerden sonra bu eksikliğin kendiliğinden ortadan kalkacağını umuyorlar. Eğer bu kusurumuzun, pratikte, nutuklarla giderilebileceğini sanıyorlarsa, çok yanılmaktadırlar. Hayır yoldaşlar, bireysel sorumluluk yokluğu kendiliğinden yok olmayacaktır. Buna karşı devayı, biz ve ancak biz sağlayabiliriz. Çünkü iktidarda olan biziz. Siz ve biz, hepimiz, sorumluluk yokluğu dahil her şeyin sorumlusuyuz. Sınaî yöneticilerimiz söylevlerle vakit geçireceklerine, bir-iki ay süreyle, örneğin maden kuyusuna ya da fabrikaya girerek çalışma örgütlenmesinin ayrıntıları ve "küçük şeyleri" yerinde incelemeleri ve orada sorumsuzlukları pratikte giderdikten sonra elde edilen tecrübeyi öteki işletmelere de yaymaları

yerinde olur. En doğrusu budur. Sorumluluk yokluğuna karşı böyle mücadele edilir. Çalışmanın bolşvikçe âdil örgütlendirilmesi için böyle mücadele edilir. İşletmenin güçlerinin âdil biçimde bölünmesi böyle sağlanır.

Demek ki, görev: bireysel sorumluluk yokluğuna deva bulmak, çalışma örgütlenmesini düzeltmek, işletmenin güçlerini âdil biçimde bölmektir.

Sanayimizin üçüncü yeni gelişme şartı işte böyledir.

Dördüncü şarta geçelim.

IV. — İŞÇİ SINIFINDAN GELME ÜRETİM TEKNİSYENİ AYDINLAR MESELESİ

Gerek genel olarak sanayiin kadroları bakımından, gerek özel olarak mühendis ve teknisyenler personeli bakımından, durum değişmiştir.

Eskiden durum şöyleydi: Ukrayna kömür ve demirçelik havzası bütün sanayimizin başlıca kaynağıydı; Ukrayna'nın güneyindekiler olsun, Moskova ve Leningrat'takiler olsun, bütün sanayi bölgelerimizin metal ihtiyacını karşılıyordu. S.S.C.B.'ndeki belli başlı işletmelerimizin kömür ihtiyacını karşılayan da bu havzaydı. Ben burada Ural bölgesinin sözünü etmiyorum. Çünkü Donetz havzasına kıyasla Ural'ın payı önemsizdir. Bu durumda sanayide kadroların hazırlanması için üç belli başlı merkezimiz vardı: Güney Bölgesi, Moskova Bölgesi, ve Leningrat bölgesi. Anlaşılacağı gibi böyle bir durumda ülkemizde mevcut az sayıdaki mühendis ve teknisyenlerle durumu iyi kötü idare edebiliyorduk.

Yakın geçmişe kadar durum böyleydi.

Ama şimdi durum bambaşkadır. Şimdi artık besbellidir ki, üretimde şimdiki gelişme temposunu ve muazzam iskalaları muhafaza edersek, sadece Ukrayna kömür maden havzasıyla işin içinden çıkamayız. Bildiğiniz gibi, bu havzanın üretimi artmış olmasına rağmen yeteri kadar

Ukrayna maden kömürüne ve metaline sahip değiliz. Bildiğiniz gibi, bu sebepten ötürü, doğuda Ural-Kuzbaz'da yeni bir kömür metalurji havzası kurmak zorundayız. Ve bildiğiniz gibi, bu havzayı başarıyla kurmağa çalışıyoruz. Ama bu da yetmez. Sibirya'nın artan ihtiyaçlarını karşılıyabilmek için orada da bir metalurji sanayii kurmamız zorunludur. Bu işe de girişmiş bulunuyoruz. Bundan başka, Kazakistan'da ve Türkistan'da da demir-çelik dışında yeni bir metalurji havzası yaratmak zorundayız. Büyük bir demiryolu şebekesini kurmak için harekete geçmeliyiz. Bütün bunları yapmamızı S.S.C.B.'nin bir tüm olarak çıkarları ve kenar bölgelerdeki ve merkezdeki cumhuriyetlerin çıkarları bize emretmektedir.

Bundan çıkan sonuç şudur ki, biz artık eskiden olduğu gibi elde mevcut az sayıdaki mühendislerle, teknisyenlerle ve sanayi yöneticileriyle durumu idare edemeyiz. Bu duruma göre, eski mühendis ve teknisyen eğitim merkezleri ihtiyaca yetmemektedir, ve Urallar'da, Sibirya'da, Orta Asya'da bir yeni merkezler şebekesi kurmak gereklidir. Bugün eskiye kıyasla üç misli, beş misli sayıda mühendise, teknisyene ve sanayi yöneticisine ihtiyacımız var. Eğer S.S.C.B.'nde sosyalist sanayileşme programını gerçekleştireceksek bütün bu kadrolara ihtiyacımız vardır.

Ama bize lâzım olan sıradan mühendisler ve teknisyenler değildir. Bize lâzım olan, ülkemizin işçi sınıfı siyasetini anlayabilen, o siyaseti benimseyip bilinçle uygulıyabilen cinsten yöneticiler, mühendisler ve teknisyenlerdir. Bu, ne demektir ? Bu, ülkemizin, artık işçi sınıfının, üretimde işçi sınıfının çıkarlarını savunabilen kendi üretim teknisyen aydınlarını eğitmesi gerektiği bir gelişme aşamasına ülkemiz ulaştı demektir.

Hiç bir egemen sınıf, kendi öz teknisyenlerini eğitmeden edemedi. S.S.C.B.'nin işçi sınıfının da kendi üretim teknisyen aydınlarını yetiştirmeden edemiyeceği bes-

bellidir.

Sovyet iktidarı, bunu göz önünde bulundurdu ve ulusal ekonominin bütün kolları için yüksek okulların kapılarını işçi sınıfının insanlarına ardına kadar açtı. On binlerce genç işçi ve köylünün şimdi artık yüksek okullarda eğitim görmekte olduklarını biliyorsunuz. Eğer eskiden kapitalist düzende yüksek okullar muhallebi çocuklarının tekelinde idiyse, şimdi artık Sovyet rejimi altında bu okullarda egemen gücü temsil eden, işçi ve köylü gençliğidir. Hiç şüphe yok ki, eğitim kurumlarımız pek yakında bize binlerce yeni teknisyen ve mühendis ve sanayi yöneticisi sağlayacaktır.

Ama bu, meselenin yalnız bir yanıdır. Meselenin öteki yanı, işçi sınıfından gelme üretim teknisyeni aydınların sadece okullardan çıkmış olanlar arasından gelmediğidir; böyleleri, işletmelerimizde çalışan pratisyenler arasından da, kalifiye işçiler arasından da, fabrikada, atelyede, maden ocağında işçi sınıfının az çok eğitilmiş unsurları arasından da seferber edileceğidir. Sosyalist yarışmayı başlatanlar, yıldırım brigadlarını yönetenler, çalışmada şevkin pratik ilhamcıları, kuruluşun şu ya da bu sektöründe çalışmaların örgütlendiricileri: işte yüksek okullardan çıkmış olan yoldaşlarıyla birlikte işçi sınıfının aydın çekirdeğini, sanayimizin kumanda çekirdeğini teşkil edecek olan yeni kontenjan! Görev, bu inisiyatif dolu yoldaşlara engel olmamak, onları yürekle kumanda yerlerine itmek, kendilerine örgütleyici yeteneklerini gösterme imkânını sağlamak, onlara bilgilerini geliştirme imkânını vermek ve onlar için parayı düşünmeden uygun bir refah sağlamaktır.

Bu yoldaşların birçoğu Partili değildir. Ama bu, onların yönetici görevlere konması için bir engel değildir. Tam tersine, Parti'nin, yetenekli ve başarılı emekçileri takdir etmesini bildiğini onlara anlatmak için, bu partisiz

arkadaşlara özel bir dikkat göstermeli ve onları kumanda yerlerine yerleştirmelidir. Kimi yoldaşlar, fabrikalarda ve büyük atelyelerde yönetici görevlerin ancak partili yoldaşlara teslim edilebileceğini sanıyorlar. Bu yüzden de çok defa inisiyatif dolu ve dirayetli partisiz yoldaşları geri iterek, ön saflara, o kadar dirayetli ve inisiyatif sahibi olmasalar da parti üyelerini getiriyorlar. Hiç söylemeye lüzum yok ki, böyle bir tutumdan daha ahmakça ve daha gerici bir şey olamaz. Böyle bir tutumun, ancak Partinin itibarını zedeliyeceğini ve partisiz işçilerin partiden uzaklaşması sonucunu doğuracağını ispat etmeye lüzum yoktur. Bizim siyasetimiz hiç de Partiyi kapalı bir kast durumuna getirmek değildir. Bizim siyasetimiz, Partili işçiler ile partisiz işçiler arasında "karşılıklı güven" atmosferinin, "karşılıklı denetleme" (Lenin) atmosferinin yaratılmasını gerektirir. Partimiz, işçi sınıfı içinde güçlüdür, çünkü başka erdemleri arasında bu politikayı da uygulamaktadır.

Demek ki, görev : S.S.C.B.'nin işçi sınıfının kendi üretim teknisyeni aydınlarına sahip olabilmesi için gerekeni yapmak.

Sanayimizin yeni dördüncü gelişme şartı işte böyledir.

Beşinci şarta geçelim.

V. — ESKİ ÜRETİM TEKNİSYENİ AYDINLAR ARASINDA BİR DÖNÜŞÜN BELİRTİLERİ

Eski üretim teknisyeni burjuva aydınlara karşı tutum meselesi de yeni bir biçimde konmaktadır.

Bundan iki yıl önce durum şöyleydi: eski teknisyen aydınların en kalifiye bölümü, baltalama hastalığına tutulmuştu. Üstelik o sıralarda baltalama, bir çeşit moda haline gelmişti. Bazıları baltalıyordu, bazıları sabotörleri koruyordu. Daha başkaları da işlere karışmıyor ve taraf-

sızlıklarını muhafaza ediyorlardı; ve nihayet bazıları da Sovyet iktidarıyla sabotörler arasında sallanıp duruyorlardı. Hiç şüphe yok ki, eski teknisyen aydınların çoğunluğu, az çok sadık olarak çalışmağa devam ediyorlardı. Ama burda söz konusu olan çoğunluk değil, teknisyen aydınların en kalifiye bölümleridir.

Bu baltalama hareketini doğuran neydi? Bunun devamını sağlayan neydi ? S.S.C.B. içinde sınıf mücadelesinin derinleşmesiydi, Sovyet iktidarının şehirde ve köyde kapitalist unsurlara karşı taarruz siyasetiydi, bu unsurların Sovyet iktidarının siyasetine karşı direnmeleriydi, çapraşık uluslararası durumdu. Kolhozların ve sovhozların kurulmasında karşılaşılan güçlüklerdi. Sabotörlerin mücadeleci bölümünün faaliyetinin, kapitalist ülkeler emperyalistlerinin müdahale planlarıyla ve ülke içindeki tahıl güçlükleriyle desteklenmesine karşılık, eski teknisyen aydınların öteki bölümünün aktif sabotörlere doğru eğilim göstermelerini sağlayan, "bu kolhozlardan ve sovhozlardan nasıl olsa bir şey çıkacağı yok" gibi, "Sovyet iktidarı nasıl olsa soysuzlaşmaktadır ve yakında düşecektir" gibi, "bolşevikler, güttükleri politikayla yabancı müdahaleyi kendileri cesaretlendirmektedirler" vb. vb. gibi sözler sarfeden Trotskist-menşevik gevezelerin beyanları da olmuştur. Üstelik, sağa sapma suçluları arasında bazı eski bolşevikler bile "bulaşıcı hastalığa" karşı gelemiyerek, bu dönemde kendilerini partiden uzaklaştıran bir tutumu benimsediklerine göre, bolşevizmin yanından geçmemiş olan bazı eski teknisyen aydınların da, Allahın yardımıyla sarsılmalarına şaşmamak gerekir.

Bu durumda Sovyet iktidarının eski teknisyen aydınlara karşı tek bir siyaset izliyebileceği kolayca anlaşılır: faal sabotörleri etkisiz hale getirmek, tarafsızları ayırdetmek ve bunlar içinde sadık olanları kazanmak.

Bundan bir iki yıl önce işte durum böyleydi.

Bugün durumun hiç değişmediği söylenebilir mi? Hayır, söylenemez. Bugün meydana gelen durum bambaşkadır. Her şeyden önce, şehir ve köylerdeki kapitalist unsurları yendik ve onları başarıyla saf dışı bırakmaktayız. Besbelli ki, böyle bir durum karşısında eski aydınlar bayram etmezler. Olabilir ki, bunlar hâlâ yenilen dostlarına karşı sevgilerini gösterirler. Ama sempatizanların ve hele tarafsızların bu eski dostları kesin olarak çok ağır bir yenilgiye uğradıktan sonra, bunların kaderini isteyerek paylaşmak istedikleri hiç görülmemiştir. Bundan sonra, tahıl alanında karşılaşmakta olduğumuz güçlükleri yendik ve sade yenmekle kalmadık, şimdi yurt dışına, Sovyet iktidarı kurulalı beri hiç bir zaman yapamadığımız kadar buğday ihraç etmekteyiz. Bu yüzden, tereddütte olanların bu "iddiası" da suya düşmektedir. Ve sonra şimdi artık herkes kolhozların ve sovhozların kuruluşu cephesinde zafer kazandığımızı görmektedirler. Bu yüzden eski aydınların "cephaneliğinin" belli başlı iddiaları yıkılmış oluyor. Burjuva aydınların bir yabancı müdahele umutlarına gelince, teslim etmek gerekir ki, bu umutları da, hiç değilse şimdiye kadar, kum üzerine kurulan bir kaleden farksız olmuştur. Gerçekten altı yıldır durmadan silâhlı müdahale vadinde bulundular ve tek bir defa bile müdahaleye girişmediler. Burjuva aydınlarımızın sadece aldatılmış olduklarını artık teslim etmenin zamanı gelmiştir. Aktif sabotörlerin Moskova davasındaki tutumlarının, sabotaj fikrini iyice itibardan düşürdüğünü de hesaplamalıyız.

Bu yeni şartların, eski teknisyen aydınlarımız üzerinde etki yapmış olmasını anlayabiliriz. Yeni durum, eski teknisyen aydınların zihniyetinde bir değişiklik meydana getirecekti ve nitekim de getirdi. Eskiden sabotörlere karşı sempati besleyen bazı aydınların, şimdi Sovyet iktidarına doğru döndüklerine dair belirtilerin bulunmasını bu-

nunla açıklayabiliriz. Gerçek şudur ki, sadece eski aydınların bu kategorisi değil, dünün azılı sabotörleri bile, şimdi artık işçi sınıfı ile omuz omuz fabrika ve atelyelerimizde çalışmaya başlamışlardır. Bu durum, eski teknisyen aydınların arasında bir dönüş meydana geldiğinin kanıtıdır. Elbette ki, bu, bizde artık hiç sabotör olmadığı anlamına gelmez. Hayır, bizde sabotörler vardır ve toplumumuzda sınıflar bulundukça, kapitalist kuşatma sürdükçe, olacaktır da. Ama bu gelişme şu anlamı taşır: daha önce şu ya da bu şekilde sabotörlere yakınlık duyan eski teknisyen aydınların büyük bir kısmı Sovyet iktidarı tarafına dönünce, aktif sabotörlerin sayısı azalmıştır. Onlar tecrit edilmiştir. Ve şimdi artık eylemlerini, ancak gizli olarak sürdürebilirler.

Bundan çıkan sonuç şudur ki, bizim eski teknisyen aydınlara karşı siyasetimiz de değişmelidir. Baltalama hareketlerinin en yoğun anında, eski teknisyen aydınlara karşı olumsuz bir tutum benimsememize karşılık, bu aydınların Sovyet iktidarına doğru dönmeye başladıkları şu anda onlara karşı tutumumuz şöyle olmalıdır: onları kazanmak, onlara yakınlık ve ihtimam göstermek. Eski sertlik politikasını, değişmiş olan yeni şartlarda sürdürmeğe kalkışmak yanlıştır, diyalektiğe aykırıdır. Bugün eski ekolden yetişme her uzmana ya da mühendise henüz suçüstü yakalanmamış bir suçlu gözüyle, bir sabotör gözüyle bakmak kadar ahmakça, akılsızca bir şey olamaz. "Uzman yemek" bizde her zaman zararlı ve utanç verici bir davranış sayılmıştır.

Demek ki, görev : eski ekolden yetişme mühendislere ve teknisyenlere karşı tutumu değiştirmek, bunlara yakınlık ve ihtimam göstermek, bunları yürekle çalışmaya çağırmak.

Sanayimizin gelişmesinin beşinci yeni şartı işte budur.

Son şarta geçelim.

VI. — TİCARÎ VERİM İLKESİ ÜZERİNE

Meydana gelen yeni bir şartın sözünü etmezsem çizdiğim tablo eksik kalır. Söz konusu olan, sanayi için, millî ekonomi için birikim kaynaklarıdır, bu birikimin temposunun hızlandırılması meselesidir.

Sanayimizin gelişmesinde birikim bakımından özel olarak ne vardır ? Eski birikim kaynakları, artık sanayimizin gelişmesine yetmemektedir. Bu durumda, eğer sanayileşmede bolşevikçe bir tempoyu muhafaza edip geliştirmek istiyorsak, yeni birikim kaynakları bulmamız ve eski kaynakları geliştirmemiz gerekiyor. Kapitalist ülkeler tarihi bize öğretmektedir ki, sanayiini daha yüksek bir seviyeye ulaştırmak isteyen tek bir genç devlet yoktur ki, istikraz ve uzun vadeli krediler biçiminde gelen yabancı yardımlar elde etmeden bu işi başarabilmiş olsun. Bunu bildikleri için batı ülkeleri kapitalistleri, kredilerin ve istikrazların yokluğunun ülkemizin sanayileşmesini önleyeceği düşüncesiyle, bize kredi vermeyi ve istikrazda bulunmayı kesin olarak reddettiler. Ama kapitalistler yanılmışlardır. Onlar, bizim ülkemizin, kapitalist ülkelerden farklı olarak sanayii kurmamız ve geliştirebilmemiz için yeterli özel birikim kaynaklarına sahip olduğu gerçeğini göremediler. Gerçekten biz, sanayii kurmakla, tarımı ve ulaştırmayı kurmakla kalmadık, ağır sanayiin kurulması gibi o büyük işe de giriştik. Bu işin 10 milyarlarca ruble yuttuğunu takdir edersiniz. Bu milyarları nereden aldık? Hafif sanayiden, tarımdan, bütçe birikimlerinden. Ve son zamanlara kadar hep böyle oldu.

Şimdi artık durum bambaşkadır. Daha önce eski birikim kaynaklarının, sanayiin ve ulaştırmanın kuruluşuna yetmesine karşılık, bugün artık, bu kaynaklar yeterli değildir. Şimdi artık, söz konusu olan, eski sanayii yeni-

den kurmak değildir. Söz konusu olan Ural'da, Sibirya'da, Kazakistan'da teknik bakımdan donatılmış yeni bir sanayi yaratmaktır. S.S.C.B.'nin tahıl bölgelerinde, hayvancılık ve hammadde bölgelerinde, yeni bir büyük tarım üretimi yaratmak söz konusudur. S.S.C.B.'nin doğusu ile batısı arasında yeni bir demiryolu şebekesi yaratmak söz konusudur. Bu kadar büyük bir işe, eski birikim kaynaklarının yetmemesi kolay anlaşılır.

Ama hepsi bu kadar değil. Buna kötü yönetim sonucu, ticarî randıman ilkesinin birçok işletmelerimizde ve iktisadî kuruluşlarımızda çiğnendiğini de ekliyelim. Birçok işletmelerimizde ve iktisadî kuruluşlarımızda, uzun zamandan beri, muhasebede gelir-giderlerin doğru bilânçosunu tutmaktan vazgeçildiği bir gerçektir. Birçok işletmelerimizde ve iktisadî kuruluşlarımızda "tasarruf rejimi" gibi, "üretici olmayan masrafların kısılması" gibi, "üretimin rasyonalleştirilmesi" gibi kavramların modası çoktan geçmiştir. Bu işletmelerde devlet bankasının nasıl olsa sıkışınca "gerekli parayı vereceği" hesap edilmektedir. Bir sürü işletmede bir zamandan beri maliyet masrafının yükseldiği bir gerçektir. Bunlara maliyet fiyatını % 10 ve daha fazla düşürmeleri görevi verildi. Maliyet fiyatının düşmesi ne demek ? Bilirsiniz ki, maliyet fiyatında her % 1 düşüş, o sanayi kolu içinde 150 ilâ 200 milyon ruble birikim demektir. Besbelli ki, bu durumda, maliyet fiyatını yükseltmek demek, sanayi kolu için ve tüm millî ekonomi için yüz milyarlarca ruble zarar demektir.

Bütün bunlardan çıkan sonuç, birikim için sadece hafif sanayiin, bütçe birikimlerinin, tarım gelirlerinin sağladıklarıyla yetinilemiyeceğidir. Hafif sanayi, çok zengin bir birikim kaynağıdır. Ve şimdi artık daha da gelişme imkânlarına sahiptir, ama bu kaynak da sınırsız değildir. Tarım da daha az zengin olmayan bir birikim kaynağıdır. Ama tarımın, bugünkü kuruluş döneminde, devletin malî

yardımına ihtiyacı vardır. Bütçe birikimlerine gelince, siz de bilirsiniz ki, bunlar da sınırsız olamazlar ve olmamalıdırlar. O halde geriye ne kalıyor? Ağır sanayi kalıyor. İşleri öyle düzenlemek gerekir ki, ağır sanayi ve özellikle ağır sanayiin makine inşaatı bölümü, birikim fonuna katkıda bulunabilsin. Demek ki, eski birikim kaynaklarını güçlendirirken ve geliştirirken, ağır sanayiin ve özellikle makine inşaatının da birikim fonuna payına düşeni katmasını sağlamalıyız.

Çıkar yol budur.

Bunu başarmak için ne lâzımdır? Yönetimdeki kısırlıkları gidermek, sanayiin iç kaynaklarını seferber etmek, bütün işletmelerde ticarî verim ilkesini uygulamak ve güçlendirmek, maliyet fiyatını sistematik olarak düşürmek, istisnasız bütün sanayilerde iç birikimi yoğunlaştırmak.

İşte çıkış yolu budur.

Demek ki, görev, ticarî verim ilkesini uygulamak ve güçlendirmek, sanayi içinde birikimi yoğunlaştırmaktır.

VII. — YENİ TARZDA ÇALIŞMAK YENİ TARZDA YÖNETMEK

İşte, yoldaşlar, sanayimizin gelişmesinin yeni şartları bunlardır.

Bu şartların önemli olan yanı şudur ki, bunlar sanayi için yeni çalışma usullerini ve yeni yönetim usullerini gerektiren yeni bir durum yaratmaktadır. Böylece:

a) Yeni durumda, eskiden olduğu gibi kol emeğinin kendiliğinden akışına güvenemeyiz. Sanayiye gerekli kol emeğini sağlamak için, onu örgütlü biçimde seferber etmeliyiz ve çalışmayı makineleştirmeliyiz. Bizim çalışma tempomuzla ve üretimimizin iskalalarıyla makineleşmeden başarıya ulaşacağımızı sanmak, okyanusu kaşıkla boşaltacağını ummaya benzer.

b) Yeni durumda, sanayide kol emeği dalgalanmala-

rını artık hoş göremeyiz. Bu dertten kurtulmak için ücretleri yeni tarzda örgütlendirmek ve işletmelerde işçiler efektifini az çok istikrarlı duruma getirmek gerekir.

c) Yeni durumda, artık üretimde bireysel sorumluluk bulunmamasını hoş göremeyiz. Bu derde deva bulmak için, çalışmalar yeni biçimde örgütlendirmeli ve eldeki kuvvetleri, her grubun, kendi işinden, makinelerden, tezgâhlardan ve işinin kalitesinden sorumlu olabileceği tarzda düzenlemelidir.

d) Yeni durumda, burjuva Rusya'sından bize miras kalan az miktardaki eski mühendis ve teknisyenlerle daha önce olduğu gibi yetinmemiz artık mümkün değildir. Bugünkü üretim tempo ve iskalalarını sürdürmek ve yükseltmek için, işçi sınıfının kendi öz üretim teknisyeni aydınlarına sahip olabilmesi için gereken yapılmalıdır.

e) Yeni durumda, artık eskiden olduğu gibi eski ekolden yetişme bütün mühendis ve teknisyenleri, bütün uzmanları, aynı çuvala koyamayız. Değişmiş durumu hesaba katarak, bunlara karşı siyasetimizi değiştirmeliyiz ve işçi sınıfına açıkça yanaşan uzman, mühendis ve teknisyenlere karşı azamî yakınlığı ve ihtimamı göstermeliyiz.

f) Yeni durumda, eskiden olduğu gibi eski üretim kaynaklarıyla yetinilemez. Sanayiin ve tarımın gelişmesini sağlamak için, yeni birikim kaynaklarını harekete getirmek ve idaredeki kısırlıkları ortadan kaldırmak, ticarî verim ilkesini uygulamak, maliyet fiyatlarını indirmek ve sanayiin iç birikimini yoğunlaştırmak gerekir.

İşte sanayiin yeni çalışma usullerini gerektiren iktisadî kuruluşta, yeni yönetim usullerini gerektiren yeni şartlar bunlardır.

Yönetimi yeni biçimde örgütlendirmek için ne lazımdır ?

Bunun için ilk önce sanayi yöneticilerimizin yeni

durumu anlamaları, sanayiin gelişmesinin yeni şartlarını somut olarak incelemeleri, ve çalışmalarını, yeni durumun gerektirdiği biçimde yeniden örgütlendirmeleri gerekir.

Bunun için ayrıca, sanayimizin kadrolarının, işletmeleri, "genel olarak" değil, "havadan" değil, somut olarak, fiilen yönetmeleri; her meseleyi, üzerinde lâf ebeliği yapmak için değil, tam tersine, pratik biçimde onu çözüme bağlamak için ele almaları, protokoler nitelikte cevaplarla yetinmemeleri, soyut şiarlarla ya da genellemelerle yetinmemeleri, ama mesleğin tekniğine derinliğine girmeleri, işin ayrıntılarına girmeleri, "küçük şeyler" ile en yakından ilgilenmeleri (çünkü büyük işlerin çözümü bu "küçük işlerin" çözümüne bağlıdır) gerekir.

Bunun için, bugün çok kalabalık olan ve bazı hallerde 100 ilâ 200 işletmeyi bağrında barındıran tröstlerimizin, vakit geçirmeden, birkaç törste bölünmeleri gerekir. Besbelli ki, 100 ya da 100'den fazla fabrika ile işi olan bir başkan, bu fabrikaların tümünün imkânları ve çalışmaları hakkında bir fikri olamaz. Besbelli ki bu fabrikaları tanımayınca da o, onları yönetecek durumda değildir. Bu yüzden tröst başkanlarının fabrikaları incelemek ve onları gerçekten yönetmek imkânını sağlamak için bu fabrikalardan bir kısmını onların sorumluluğundan almak gerekir, tröstleri bölmek, onlardan birkaç tröst çıkararak işletmelere yaklaştırmak gerekir.

Bunun için tröstlerin heyetler tarafından yönetimi ilkesinden ayrılıp, şahıslar tarafından yönetimine geçilmelidir. Şu anda işler şöyledir: tröstlerin yönetim kurullarında bir sürü kâğıtlara yazı yazan ve aralarında tartışmalar yapan 10 ilâ 15 kişi vardır. Böyle yönetim olmaz yoldaşlar, kırtasiyeciliğe son verip, gerçek çalışmaya, ciddî çalışmaya geçilmelidir. Tröstlerin başında başkan ve birkaç yardımcısı kalsın; bu kadarı, tröstü yönetmeye

yeter. En doğrusu, yönetim kurulunun öteki üyelerini fabrikalara ve atelyelere indirmektir. Bu, onlar için de, yapılan iş için de yararlı olacaktır.

Bunun için ayrıca tröst başkanlarının ve yardımcılarının daha sık fabrikaları gezmeleri, orada daha uzun süre çalışmaları, fabrikadaki emekçilerle daha yakından tanışmaları, sadece emekçileri eğitmekle kalmayıp, kendilerinin onlardan bir şeyler öğrenmeleri gerekir. Şimdi artık yazıhanelerden, fabrikalardan uzak olarak sanayiin yönetilebileceğini sanmak büyük yanılgıdır.

1931 Üretim Planımız içinde bir çift söz söyliyeyim. Partinin çevresinde bizim üretim programımızın gerçekçi olmadığını, uygulanamıyacağını iddia eden bir sürü küçük burjuva geveze dolaşmaktadır. Bunlar, insana, Çedrin'in çevresinde her zaman "ahmaklığın boşluğunu" yaymaya hazır olan "o çok akıllı sazan balıklarını" hatırlatıyor. Üretim programımız, gerçekçi bir program mıdır ? Hiç şüphe yok ki, öyledir. Sadece bu programı gerçekleştirmek için, bütün gerekli şartlara sahip bulunmamız bakımından bile gerçekçi bir programdır. Sadece onun uygulanmasının tamamen bizim kendi yeteneklerimizden öte, elimizde bulunan pek büyük imkânları kullanma azmimize bağlı olması yüzünden bile gerçekçi bir programdır. Gerçekçi bir program olmasa birçok sanayi işletmelerinin daha şimdiden planı aşmış olmalarını nasıl açıklıyabiliriz ? Üretim planının bir sürü rakam ve görevi numaralıyarak sıralayan bir belge olduğunu sanmak ahmaklıktır. Gerçekte üretim planı, milyonlarca insanın canlı ve pratik eylemini ifade eder. Bizim üretim planımızın gerçekliğinin delili, yeni bir hayat kurmakta olan milyonlarca emekçinin varlığıdır. Bizim programımızın gerçekçiliğinin kanıtı, canlı insanlardır. Sizsiniz, biziz, çalışma azmimizdir. Yeni tarzda çalışmaya azimli oluşumuzdur. Planı uygulama yolundaki kararımızdır.

SOL YAYINLARI. Sorumlu Yönetmen: **Muzaffer Erdost.** Yönetim Yeri: Sanayi Caddesi, Demir İş Hanı, 51, **Ankara**